

RIMSKI
KATOLIK.

ČETRTI TEČAJ.

—
V. ZVEZEK.
—

VREJUJE IN IZDAJA
dr. ANTON MAHNIČ,
profesor bogoslovja.

V GORICI
HILARIJANSKA TISKARNA.
1892.

Izhaja vsak drugi mesec. Velja cel tečaj 3 gl.

Obseg.

<i>Naš najnevarniši nasprotnik</i>	str. 257
<i>Mir in sprava, said I. slovenskega katoliškega shoda</i>	„ 266
<i>Kaj je lepo? Pojem lepote. — Lepo v bitjih</i>	„ 279
<i>Kaj nas loči? Posilno šolstvo</i>	„ 288
<i>Padre Vincenzo Vannutelli O. P. o veri in verskem življenji ruskega naroda</i>	„ 297
<i>Listek: Spomini s katoliškega shoda</i>	„ 309
<i>Raznoterosti: Kaj je lepo? — „Slovenec“. — Proti „tudi-katoliškim“ tisknikom. — Za mlade pisatelje. — Prošnja.</i>	„ 319

Na znanje.

Gospodom naročnikom in prijateljem naznanjamo vže zdaj, da z letom 1893 prenesemo vpraviništvo „Rimskega Katolika“ nazaj v Gorico. Kdor še zdaj ni poravnal računov s „Katoliško bukvarno“, naj blagovoli storiti v kratkem.

Kdor bi želel, se mu še lahko postreže z dozdam izišlimi listi; naj se za to oglasi ali v Ljubljani ali pa pri nas v Gorici.

Šesta t. j. letošnja zadnja številka izide zadnje dni meseca novembra.

Listnica vredništva.

P. g. J. W. v Galiciji. Vaše ljubeznoe pismo nos očenj obradovalo. My véno ješče vozvratimsa na Vaše pismo i na statju v «Děle». Dva goda tomu nazad my prosili u druga objasnenja o borbah i vsehah ruskago naroda v Galiciji, no do sih por my ničego ne polučili. Po tomu možete sebé voobražatj, kak nam prijatno Vaše predloženje.

Zdravstvujte!

L—ý v R. v Čechách. — Že jsme zprávy a rozmluvy o českých kulturních snahách zastavili, není příčinou, že by nás snad již více nezajímaly; naopak jsme přesvědčeni, že duševní rozvoj slovinského národu v mnohém rozhodují právě české poměry.

To jsme vícekrát dokázali. Jakmile domácí naše bouře maloučko utihne, vězte, že naše myšlenky zalétnou opět k Vám. Vaše rány, jsou naše rány! Vidíme, že Vás zajímáme: těší nás! Těž Váš krajan pan Rudolf Vrba ráčil nam laskavě poslati svůj spis: Povaha moderního kapitalu.

Tak jest dobře. Když se peklo spolčuje, proč bychom se my nedružili! Vy píšete: «V nás zavjali liberálci veškeré posice!» Nezoufejte! Na Vaši straně jest pravda! Pravda nemůže se zničiti, blud však se může: pravda musí zvítěziti!

Naš najnevarniši nasprotnik.

Po katoliškem shodu.

„Jasno, da bojišči sti razdeljeni;
združavanja, polovično barvanje je
smešno, izdajalsko“

Don Karlos.

Bilo je 18. junija 1871. Pij XI. je obhajal petindvajsetletnico svojega vladanja. Omenjenega dne so se mu poklonili francoski katoličani z dvema milijonoma podpisov. O tej priliki jih je nevmrljivi papež očetovski ogovoril, in mej drugim rekel je tudi te znamenite besede: „Kar vašo deželo tepe, kar ovira, da ne dobiva božjega blagoslova, je zmešnjava načel. Rekel bom in ne morem zamolčati, česar se jaz bojim, niso vsi oni reveži pariške komune . . . ampak je tista nesrečna politika, tisti katoliški liberalizem, kateri je prava šiba . . . Da, to je guganje, katero bi, ako mogoče, razdejalo vero.“

Te besede slavnega papeža nam prihajajo živo v spomin, ko mislimo na živahni duševni boj, ki se je na Slovenskem vnel po katoliškem shodu; in zdijo se nam važne dovolj, da jih postavimo na čelo denšnjemu listu.

Res, kdor premotruje cerkveno zgodovino zadnjih desetletij, se bo lahko prepričal o resnici Pijevih besed. Te dobe znak je boj mej pozitivnim krščanstvom in naturalizmom ali racijonalizmom. Prvo se čisto izraža le v katoliški cerkvi, naturalistična načela pa skuša na življenje narodov dejansko vpotrebiti liberalizem: zatorej se omenjeni boj bije mej katoliško cerkvijo pa liberalizmom. Ako sodimo ta boj z načelnostnega stališča, ni pač za katoličane težaven, kajti liberalni nauki so tako jasno protikrščanski, da se ne da o tem niti za trenotek dvomiti. Liberalec je očiten sovražnik, kateri nosi vže na čelu vtisnjen znak brezverstva.

Pa liberalizem je vzel še drugo obliko — obliko angela luči. Stopil je pred narode olepotičen s krinko katoli-

štva, kot katoliški liberalizem. In ni je oblike bolj slepivne, bolj zapeljive od te, kajti tudi krščanstvo je vera prave prostosti, vera pravega liberalizma. A moderni Protej, katoliški liberalizem, ne namerjava narode privedi pod jarem Kristusov, kateremu služiti je prava prostost, ampak on ostane v bistvu Kristusu sovražen, ime „katoliški“ si je le izposodil, da katoliške narode razkristijani, jih Kristusu izneveri.

Veliko izkustva je treba, veliko bistrournosti, preden se mu pride na sled; ko si ga pa zasledil, je tako opolzel, da mu ne moreš do živega. Mu očitaš brezverstvo, glej, začne se ti križati in rožni venec moliti, da meniš sama sveta patra Dominika in Frančiška pred sabo videti. Te je pohujšalo njegovo očitno sočustvo, njegovo javno sodelovanje z nasprotniki sv. cerkve, pelje te v domačo hišo in ti pokaže, kako moli zjutraj in zvečer, kako vzgojuje krščansko svoje otroke. Se spodtikaš nad liberalnimi listi in knjigami, katere bere in naroča, glej, potolaži te z žegnano vodo, ki jo ima v spalnici, z molitveno knjigo, katera tudi ne manjka v mizi.

Si tako predrzen, da vprašaš po veri, katera po tvojem mnenji je kristijanu neobhodno potrebna, hoče on biti še bolj krščanski sklicujoč se na sv. Pavla, kateri uči: največa pa mej temi je — Ijubezen: ti ostaneš potem s tvojo vero — brezverec, a on ostal je — kristijan!

Pomagaj si ž njim! Ali pa bojuj se proti njemu! Svoji vojski prav rad na čelo postavlja — duhovne, katere zapoveduje Kristus vernikom čestiti in poslušati — ti pa boš vernike odvrčal od njih!? Katoliški liberalizem ima svojo filozofijo — in njegovi filozofi so spet duhovniki. Znan je Rosmini, znan je Günther! Ti pa, katoličan, kdorkoli si — duhoven ali lajik, ti se boš oborožil proti filozofom katoliškega liberalizma: si duhoven — napadal, izdajal boš duhovna-brata, si lajik — krivil boš zmote duhovnika, katerega moraš poslušati?! Pa ne le to. Katoliški liberalizem ima v svojih prvih vrstah može čestite, može čistega, brezmadežnega značaja, može svetnike! Dovolj imena: Rosmini, Dupanloup, Montalambert, Ventura, Manzoni itd. Ti boš obsojal nauk, načelo, a liberalni katoličan te bo

zavrnil: Ti grešnik, se drzneš soditi take v zorne kristijane, take pobožne, svete može?! Na mah konec je vsake kritike — katoliški liberallec jo dobi, rabi proti njemu katerokoli orožje!

Katoliški liberalizem sploh ima le eno orožje, s katerim se bojuje, s katerim zmaga vse — to je krščanska ljubezen. S to vse posladkori, s to pušice leteče odvraca, s to polomlja najtrši rogove. Zato je veri neizmerno škodljiv, poguben vsem odločnim zagovornikom katoliškega načela. Kajti on napada na skrivšem pod krinko prijateljstva; bratje so oni, kateri zavdajajo se s trupom.

Kar je vjunačilo v naših časih sovražnike svete cerkve, ni sila, ni krvavo preganjanje, kajti to dela mučenike, ne odpadnike. Čim bolj nas morite, tem več nas je — klical je Tertulijan rimskim preganjavcem — kri mučeniška je seme kristijanov! Ne — kar nam veliko več škoduje dandanes, je hinavstvo, je skazovanje tiste bedaste krščanske ljubezni, katera nič krščanskega nima nego ime. Katoliški liberalizem krha katoliško orožje, vlenoblja duhove; uči zaničevati boj za sveto stvar, zaničevati tisto vojsko, katero je Kristus prinesel na svet. Da, on je kriv, da ostane brezvpešno vse trpljenje, vse žrtve, mučeništvo katoliških boriteljev, katere razvpiva za pretirance, za strastne, omejene fanatike, kateri baje ne poznajo časovnih razmer!¹⁾

Kdor pozna le površno zgodovino novejših časov, ne more mu biti skrito, kako so ravno liberalni katoličani onemogočili zmago sv. cerkve tam, kjer je bila nekako vže zagotovljena; na drugi strani so pa sovragom sv. cerkve zljajšali, omogočili zmago, ko so sami vže obupavali. Skoro vse evropejske narode je zadelo to prokletstvo katoliškega liberalizma. Smemo pač trditi, da stanje katoliške cerkve v Evropi bi bilo dandanes povsem drugačno, veselejše, ko bi liberalni katoliki vseh barv ne odvracali blagoslova od nebes, ki ga Bog svoji cerkvi tako obilno podeljuje. Ko se je Francija, ponižana po nesrečni vojski z Nemčijo,

¹⁾ Glej: Balan Contin. della Storia univ. d. Chiesa Catt. di Rohrbacher III.

začela vzdigati in vračati h Kristusu, so bili katoličani liberalnega kroja, prijatelji idej l. 1789, kateri so postavnemu, krščanskemu kralju Henriku V. preprečili pot na kraljevski prestol. Zahtevali so od njega, naj bi sprejel vladu po milosti naroda, kakor Napoleon, naj bi pripoznal moderno revolucijsko narodno pravo — skratka, naj bi bil legitimni kralj — revolucije. Tako so hoteli hudiču križ privezati na rep. Henrik V. je odklonil take ponudbe, zvest katoliškemu načelu. „Moja oseba ni nič — odpisal je — moj princip je vse, in leko ga bo hotela Francija sprejeti, bo videla konec svojih nesreč.“ Ko je Karol VII, legitimni kralj španjski, l. 1873 razvil katoliško zastavo, so bili spet katoliški „poštimovalci“, kateri so, posebno s Francoskega, vplivali na politiške stranke v Španiji, dokler se jim ni posrečilo okrhati katoliške meče in spodmakniti hrabrega katoliškega junaka Karola VII. Te so bile besede njegove: „Društvo in družina naj se pripravljeta na obrambo pod postavnimi zastavami, katere so danes le ena. Jasno je, da bojišči sti razdeljeni, združavanja, polovične barve so smešne, so izdajalske; kdor v imenu ljubezni in sprave ostane v sredi mej obema bojiščema, napada sveto ime Božje; kdor omahuje v imenu ljubezni, zasramuje, onečešča svojo domovino.“ In španjski katoličani so omahovali mej Bogom in hudičem, s tem so onemogočili nadaljne zmage karlistov, dokler ni iz njih srede izšel izdajalec katoliške stvari — general Cabrera: vpalo mu je srce — pred liberalno Evropo, češ, Don Carlos neče ničesar vedeti za liberalizem! Res, označivne so besede tega katoliškega Efijalta: „Pred seboj imamo liberalno Evropo, in doslej se ni nič storilo, da si pridobimo za svojo stvar one pridružljive elemente, ki jih v sebi hrani.“ Kaker da bi se dal Beljal pridružiti Kristusu! To je logika katoliških liberalcev!

Isto žalostno vlogo so katoliški bratje v liberalni suknji prevzeli v Belgiji. Meseca julija 1870 so po novih volitvah katoličani priborili si večino; Belgija je dobila nove, katoliško misleče ministre. Toda zmaga ostala je brez vsakega sadu: zjalovili so jo liberalni katoličani, ki so po zmagi orožje vrgli iz rok boječ se zmaganelega sovraga nadalje žaliti, pa nadejaje se z dobroto si ga pridobiti! Oni so bili, kateri so katoliško Belgijo obdarili z obligatnim civilnim

zakonom, kojemu so se vstavljali celo liberalci in masoni sami, češ, da je nasproten svobodi vesti! Pa tako je bilo vedno: katoliški liberalci so, ako treba, bolj liberalni nego sami radikalci!

Čas je, da pogledamo malo na Slovensko. Tudi pri nas bije se nekaj let sèm hud načelnosten boj. Kar se tiče liberalcev ali radikalecev, kateri nosijo znak svojega brezverstva očitno na čelu, nam ta boj ni delal veliko preglavice niti je trajal dolgo časa. Trebalo je le razložiti in pojasniti nauke nekaterih liberalnih korifejev, kaker so Stritar dr. Tavčar, dr. Vošnjak, dr. Romih itd. in boj je bil pri kraji: nihče ni niti upal prijeti za pero, da bi bil branil napadence. Ko so pa nekateri svoj slovstveni poraz zamenjali z „žaljenjem časti“ in so zadnjega pribežališča iskali pri sodniji, so še pred odločivnim momentom od tod pobegnili; edini dr. Romih se je hotel z nami meriti pri Filipih — s kakim vspehom, je znano.

Boj z liberalci bil nam je — igrača, a naši pravi sovragi, kateri stoje zdaj v prvih vrstah proti nam, katere so si najeli propadajoči liberalci, da jih pošljejo v ogenj za svojo izgubljeno stvar, po katerih upajo nazaj priboriti, kar so izgubili, sovragi, s katerimi se nam bo s trikrat večo vstrajnostjo, previdnostjo in požrtvovalnostjo bojevati, so naši gospodje katoliški liberalci.

Liberalci slovenski se ne drznejo več javno izobesiti svoje zastave, liberalstvo svoje očitno izpovedati jih je sram; ne, ampak povdarjajo, da so oni, le oni pravi kristijani; ker jim pa tega nihče ne verjame, so se začeli ogrinjati s širokim plaščem katoliškega liberalstva. Stikajo po duhovnih in družih „brunnih“ gospodih, o katerih kmet ve, da hodijo k maši in k spovedi — te izpostavljajo zdaj za prednjo stražo proti naši vojski. Luka Svetec, dober kristijan, zakopan vže dvajset let, je kar čez noč primarširal kot generalissimus na čelu liberalcev — na strani mu za adjutante par duhovnov! Stritar nič več, Hršbar nič več, Tavčar nič več — njih zvezde so zatemnele — najnovejša moda na Slovenskem je, da liberalce morabiti katoličan!

Pa tako zahteva njih taktika. Boj proti liberalizmu slovenskemu se je slovesno zaključil s katoliškim shodom.

Liberalci dobro čutijo, da bi vsi njih naporji proti tako sijajni manifestaciji katoliške misli bili brez vspeha, smešni. Zatorej iščejo po duhovnih in po „božjih volkih“, da jih vprezajo pred svoj voz, naj ga oni izvlečejo iz močvirja, v katero je zagazil.

Mi se le bojimo, da bi ta nova taktika katoliški stvari več ne škodovala nego vsi dosedanji ljuti napadi odločnih liberalcev, in da ne bi ravno ta katoliško-liberalna zmeda zavirala, da se program sprejet na katoliškem shodu dejanski ne izvrši.

Kdor bo vstrajal do konca, bo zveličan. Tudi mi ne smemo ostati na pol poti, ampak s krepko roko moramo posekati vse vezi, katere katoliški liberalizem spleta mej Bogom in hudičem.

Prvič, ne dajmo se motiti od fraz, s katerimi liberalci slepijo kratkovidneže, češ:

1. **M i d e l a m o r a z k o l !** Ni res, ampak mi hočemo razkol, ki se je vrnil mej nas, zaceliti in ves narod slovenski zediniti v večno nedeljivem načelu, katero je Kristus in njegova vera. Nad tisoč let je narod bil edin v tem načelu, zadnjih let še le so prišli liberalci, ki so se mu izneverili — te liberalce hočemo razorožiti: in razkola več ne bo.

2. **V e r a n i v n e v a r n o s t i !** Tako kličejo oni, ki sami z vsemi mogočimi sredstvi vero spodkopavajo in sejejo nezaupnost do tistih, ki so te vere nositelji in oznanjevalci — do škofov in duhovnikov. Sicer je njih najnovejša parola: „važnost — nujnost“ — izdala jo je „Edinost“ — češ, vera je važnejša kot narodnost, a nujnost braniti narodnost je večja; kajti za cerkev se ni bati: **B o g s a m j i j e o b e t a l v e č n e g a o b s t a n k a !** Učena argumentacija! Res, za cerkev se ni bati, ona ne bo poginila, naj bi bilo še trikrat več liberalcev na svetu; toda cerkev ni tako navezana na kateri narod, da bi morala pri njem ostati do konca, ampak cerkev r o m a o d n a r o d a d o n a r o d a ; in več narodov, nekdanj eminentno katoliških, živi zdaj v paganstvu in muhamedanstvu. Ni vstani tudi narod slovenski zadeti ta žalostna vsoda?! Kar se pa tiče nujnosti braniti vero tudi mej Slovenci — o tem se z liberalci ne bomo pričkali. Njih zavez-

nike pa — katoliške liberalce — o tem prepričavati, je bob ob steno. Kajti ako so jim ljudje, ki očitno izpovedavajo schopenhauerjanstvo, ljudje, ki psujejo Kristusovega namestnika z „izvrgom človeštva,“ ki katoliške škofe, v katerih je cerkev in Kristus, ometavajo z blatom, in vernike proti njim hujskajo, ljudje, katerim so najsvetejše verske skrivnosti abotnost, kateri se mora človek smejati, ljudje, ki obožavajo nagoto v gledališčih, ki Slovencem odpirajo bordele, ako so jim ti ljudje Kristusovi učenci, pravi kristijani, tako da še danes liberalizem ne biva na Slovenskem — potem smatramo za brezvspešno vsako razpravljanje z njimi ter jih prepuščamo njih vsodi.

3. Mi (liberalci) v že poslušamo škofe in duhovne, dokler se omejijo na evangelij in strogo cerkvene zadeve, a v politiki hočemo biti neodvisni, v politiki niso škofje in duhovni niti celo papež nezmotljivi! Spet logika — liberalska! Ne veste li, da moderna politika sega tudi v verska vprašanja, da si vsvoja govoriti in določevati o zakonu (sakramentu), o šoli (verski ali brezverski), konkordatu itd.? In tu bi vi od Boga postavljenim braniteljem sv. vere hoteli zaprečiti, naj ne segajo v politiko?! Niso nezmotljivi v politiki? Res, da niso. Kaj pa sledi iz tega? Morda li, da isti sv. Duh, kateri jih razsvetljuje in odvrča zmoto od njih, ko oznanjujejo sv. vero, jih pri ti priči, zapusti ko katero zinejo o politiki, ter se znad strehe ljubljanskega škofijskega dvora preseli nad streho „Narodne tiskarne,“ da obsenči politike in vrednike „Slov. Naroda,“ „Pavlihe,“ „Rodoljuba“?!

4. Pa da binam le škof (ljubljski) in kateri so z njim, in za njim — jezuitje ne pridigali! Farškega regimenta nečemo! Pa žalibog, da ideje, tudi katoliške, se ne bojujejo same, ampak le po osebah, katere vsprejmejo ideje za prave. Ker pa radi brezverskih srednjih in viših šol posvetni razumniki nimajo katoliških idej, ne ostaja drugo, nego da jih zagovarjajo škofje, duhovni, jezuitje, kaker tudi liberalne ideje ne plavajo po zraku, ampak imajo svoj sedež v liberalcih, kateri jih z jezikom in peresom oznanjajo. Mislimo

pa, da tudi vže same o se b e, kaker so škofje ali jezuitje, imajo toliko česti na sebi kot osebe naših liberalnih vrednikov in politikov.

Drugič, bodimo prepričani, da tista krščanska ljubezen v katere imenu katoliški „poštimoenci“ prizanašajo liberalcem, je napačna, brezplodna.

Pravijo: ne razglašajmo, kar liberalci slabega včinjajo, ne opravljajmo, ker to nam prepoveduje krščanska zapoved! Pa če imamo še kaj spomina iz onih časov, ko smo se učili pravoslovje, krščanska pravica iz nekaterih razlogov venderle dovoljuje — opravljati; en tak razlog je: občni blagor. Ker liberalci z besedo in pismom javno razširjajo svoje nauke, je naša dolžnost kratovidnemu občinstvu javno razkrivati njih zmote in zlobne nakane — to zapoveduje ljubezen do fistih duš, katere je Jezus Kristus odrešil, krščanska ljubezen.

Druge zadržuje upanje, da bodo z dobroto liberalce pridobili in jih spreobrnil; kajti dokler je grešnik živ, se ne sme obupati uad njegovo spokornostjo. Prav — a takim zarujavelim grešnikom, kaker so liberalci, ne smemo začeti pridigati z ljubeznijo, ampak s peklom — tako vsaj začejajo izkušeni misijonarji pri duhovnih vajah; a ravno pekla, ravno pravične jeze kaznujočega Boga, ravno do razdelitve duše in telesa segajočega, neizprosnega „ali-ali“ „aut-aut“, ravno tega, kar edino more radikalno ozdraviti liberalca, se „poštimoenci“ skrbno izogibljejo govoreč o ljubezni Božji, kjer bi morali žugati s pravico Božjo. In s čim hočejo rešiti liberalca? Krstiti ga hočejo z liberalno-katoliško blodnjo, o kateri sami ne vedo, ali je voda ali juha ali drožje. Jezus Kristus je rekel: Resnica vas bo odrešila (oprostila). Resnica je pa le ena, cela, nedeljiva — resnica katoliška. S to tedaj treba stopiti pred liberalca, ter mu jo predočiti celo, kaker šna je.

Pa ako ravnam z liberalcem „poštimoensko“ t. j. ljubeznjivo, kaker zapoveda „krščanska“ ljubezen, ga bom vsaj pokrotil, da ne bo tako hud! Jaz: Lepa tudi ta! Li molč, li zakrivaj s plaščem krščanske ljubezni strup krivoverstva in breznavrstva, s katerim zavdaja liberalce mladini! Čim dalje boš ti molčal, tem predrzniši bo prihajal — in slednjič, ko bo

videl, da ima vse na svoji strani, obrnil ti bo hrbet: Le pojdi, far, ne potrebujem te več! Uči zgodovina: prizanesljivost nasproti liberalcem je vedno več škodila nego koristila! Le pošlji jagnje, naj gre božat volka: ko pride njegov čas, je bo raztrgal.

Pa jaz se bojim liberalca žaliti! Kdo se bo pač vedno ravsalsal ž njim, saj ima tudi on občutljivo kožo! Jaz pa pravim, da ta strah je zajčji strah, nečasten za značajnega moža, kakeršen mora biti vsak zaveden katoličan. Mi smo v vojski; kaj bi rekli vojaku, kateri noče streljati, češ, bojim se sovražnika žaliti?! Kdor si upa v boj, bodi pripravljen na vse, kar je v boji neizogibno. Kar se pa tiče občutljive kože, nima nobeno bitje, ki živi pod solncem, trše kože ko liberalce. Vse pušice nanj postreljaš — a do žim ne boš prišel. Kajti liberalizem ne poganja iz razumstvenih razlogov (ni je namreč herezije, ki bi v sebi hranila več in očitniših prekoslovij nego liberalizem), ampak iz izprijene volje. Volje izprijene pa, ki se vedoma, s premislekom vstavlja očitni resnici, se ne prime zlepa vsaka pušica; liberalce si je svest svoje slabe volje: zatorej rahločutno prenaša, kar zasluži.

Proč torej z vsem pomišljanjem! Boj nas čaka, huđ boj še. Pazimo, da se ne posreči katoliškim polmiš-poltičarjem, česar niso zmogli liberalci: vstaviti prost razvoj katoliške ideje na Slovenskem!

Sklepam z besedami, ki jih je l. 1876. govoril Pij IX. katoliškim Italijanom, kažoč na nevarnosti preteče cerkvi od lažnjivih katoliško-liberalnih polovičarjev:

„Bodimo vedno pripravljene na boj. Za primu ušesa svétom tistih, ki višee cenijo sramoten mir nego boj, ki ga moramo bfti za pravico. Storimo v to svrhu, kar je v naših močeh, in Bog nas bode blagoslovil. Zgódi se, kar On hoče, mi pa bomo trdno in vstrajno do zadnjega dne branili njegove in svete cerkve pravice.“

Dr. Mahnič.

Mir in sprava,

sad I. slovenskega katoliškega shoda v Ljubljani.

Če prav vem, da bodo drugi gospodje napisali obilno knjigo o I. slovenskem katoliškem shodu v Ljubljani, menim vendar, da smem tudi jaz Slovencem v pouk, sebi in svojim pa v skromno obrambo poslati v svet kratko izvestje o shodu, s katerim se do zdaj ni od daleč ne more meriti nobeno dejanje na Slovenskem. Da, dejanje je I. slovenski katoliški shod! Pravo besedo je izbral „Slovenski Gospodar“, ki je štajerskim Slovencem pisal, da nikoli nihče lepše ni mogel: „Resnica, I. slovenski katoliški shod je bilo dejanje, vredno, da se zapiše v zlatih črkah v zgodovino slovenskega ljudstva. Katoliški shod v Ljubljani je bil v resnici dejanje, dejanje zgodovinske vrednosti.“

Kako se je vršil I. slovenski katoliški shod? Vršil se je tako sijajno, tako velečastno, tako gromovito, da svojim očem nismo verjeli. Vsi prijatelji krščanske misli so se vračali pozivljeni in navdušeni domu s ponovljenim pozdravilom: Do svindanja na II. katoliškem shodu!

Nasprotniki pa, poprej tako oblastni in samozavestni, so bili kar oglušeni in zbegani, da niso vedeli kam pogledati. Trebalo je osem dni, da so se zgodovedili, kje so! Bodi Bogu Vsemogočnemu večna hvala! Nam ne, nam gotovo ne gre hvala. Katoliški shod je sad božje milosti in pomoči! Vspeha veselijo se v prvi vrsti oni, ki so za srečen izid marljivo molili in maševali, trpeli in delo blagoslavljali!

Kaj je bil I. slovenski katoliški shod? Ogromen tabor slovenskih krščanskih mož. Zbralo se je v Ljubljani okolo 2000 mož in to iz vseh strani slovenske zemlje. Videli smo gospode iz globoke Istre, od sinje Adrije, pa tudi iz vinorodnih goric goriske dežele; videli smo trde Kraševce poleg mirnih zadovoljnih Kranjcev; videli smo ponosne sinove zelene Stajerske v živalnih pogovorih s zatiranimi Korošci. Zbralo se je v Ljubljani nad 400 duhovnikov: njim na čelu naša krščanska korenjaka Prezvizišena kneza in vladika: Jakob Missia in Mihael Napotnik! Lepšega dneva ni doživela Ljubljana odkar stoji. V tesnem ozidju hranila je 400 mašnikov Gospodovih, ki so drug za drugim darovali Telo in Kri N. G. J. Kr. Dragocena Kri Gospodnja ni lila zastonj! Rodila je blagoslov svetemu dejanju in ostane porok bolje bodočnosti!

Začuden je vprašal potnik-neznanec: **Na čegav glas se je odmelo toliko mož na Slovenskem?** Odgovor vemo vsi: **Na gromki glas Svetega Očeta Leona XIII. in na glas naših slovenskih škofov.** Proti temu tisočero odmevajočemu se glasu slišali smo pred shodom malo ne iz vseh kotov mile Slovenije zoperno skovikanje, ki je imelo pot prejesti slovenskim romarjem. Nekateri so se res vstrašili, da so se vrnili na ljubi domec naravnost v kot. A našlo se je vendar 2000 mož, ki so poslali en sam glas, glas sv. Očeta, glas naših od Boga nam poslanih škofov.

Sv. Oče Leo XIII. pisal je slovenskemu narodu zbranemu na katoliškem shodu to le milo pismo:

Prevzvišeni in prečastiti gospod!

Prejel sem pismo, poslano mi nedavno od Tvoje prevzvišenosti, ter nemudoma izročil svetemu očetu priloženo udanostno pisanje, katero je obsegalo sporočilo o shodu slovenskih katoličanov, ki se bo sešel v kratkem v ljubljanskem mestu. To sporočilo je bilo jako ljubo sv. Očetu, ki upajo, da bo ta shod veliko pripomogel v prospeh katoliške stvari med Slovenci. Zato prosijo sv. Oče zborovalcem božje pomoči in jim milostno v ljubezni podelé prošeni apostolski blagoslov.

Ko naznanjam to z veseljem Vaši prevzvišenosti, izražam ob jednom čutila svojega posebnega spoštovanja in prosim vse dobro od Boga

Tvoji prevzvišenosti

V Rimu, 11. avgusta 1892.

prevdani

M. kardinal Rampolla m. p.,
papežev državni tajnik.

Preč. gosp. Jakobu Missia,

škofu ljubljanskemu,

v Ljubljani.

Odkar sta zamrla sv. Ciril in Metod — nesmo še vdobili podobnega pisma iz Rima!

Naš Prevzvišeni metropolit je pa pisal: „S posebnim veseljem sem prebral pismo, ki mi je došlo od sl. odbora za prvi slov. katoliški shod. Taki shodi so dandanes ne le nad vse koristni, ampak nekako neobhodno potrebni, da se katoliškim načelom pripomore k zmagi v javnem življenju. Zatorej pohvalno priznavam blagi trud vrljih katoliških mož, ki so se zbrali v ta namen in si prizadevajo, da bi imel katoliški shod v Ljubljani sijajen uspeh. — Dal Bog, da bi ta vzvišena ideja prešinila tudi moji pastirski skrbi izročeno ljudstvo! Zatorej podeljujem velekatoliškemu podjetju svoj višjepastirski blagoslov, želeč, da bi namerjavani shod tudi za moja vla-

dikovino donesel obilo sadu. Nič bi me ne moglo bolj veseliti, nego ako bi se tudi moji verniki duhovskega tako i svetnega stanu mnogobrojno vdeležili tega shoda. —

Prevzvišeni vladika ljubljanski pa je prevzel pokroviteljstvo in z njim tudi odgovornost za shod in pa vse sovraštvo besnih zoprnikov.

Tako so pozivali naši nadpastirji, nasledniki aposteljev, slovensko ljudstvo na shod, tako je sam Namestnik Kristusov blagoslavljal sveto delo. A vendar so se drznili neke čudne vere ljudje delati in pisati proti katoliškemu shodu. „Slovenski Narod“ je dražil posvetno razumništvo in posebe še blagorodne gg. učitelje, naj nikar ne hodijo na shod v Ljubljano. Zloglasni list je pisal do besede: „Kateri slovenski učitelj se bo shoda vdeležil? Nihče, kdor se zaveda svojih nalog; nihče, kdor ima le kaj stanovskega ponosa.“ Podobno je pisala vešasta „Edinost“ v Trstu. O naših ymazanih listih molčim, ker pišem dostojnemu občinstvu. Nelepo se je vedla tudi pravdarska „Nova Soča“, ki ni imela ni ene lepe besede za shod, pač pa je vse očrnila, karkoli je kdo pisal za katoliški shod v Ljubljani. Za njo bi bil shod „lepa misel“, ko bi ga nihče ne bil sklical. Pravdarji govorijo vedno tako! Tudi nekateri spoštovanja vredni gospodje na Goriškem imeli so krivo misel o namerjavanem shodu, imenoma: da katoliški shod ima sam ta namen, da splavajo nekatere osebe na vrh.

Slovenskemu svetu bodi povedano, da smo imeli na Goriškem od l. 1889-90 zares deloma osoben prepir, ki je prav vreden, da se pozabi. S tem preprirom ne bil bi imel jaz nič posla, da nisem mnogo trpe kakor drugi gospodje, katerim je očbna blaginja na srcu. Ako se je dr. Mahnič — iz dobrega namena, ne osobam na korist — vmešal v oni prepir, se je vendar kmalu premislil in odstopil, ko je spoznal, da trenutno ni vpati načelom vspehov. V zadostenje dal se je v svojem listu javno odmenepokarati, ne da bi bil besedice dostavil. Katoliški shod pa je zboroval, kakor bi o napominanem prepiru ničesar ne vedel.

Cisto naravno!

Osoben prepir ima svoj pravi izvor v človeški slabosti, kakor je sam visokočast. g. dr. Gregorčič izvolil povedati na shodu: da onega prepira niso kriva načela, ampak krive so razkola osebe „iz neke nedobrohotnosti“. Podpišemo tudi mi in menimo: o krivdi in nekrivdi takih preprirov sodil bode vsevedni Bog, pri kojem se nobena zasluga ne pozabi. Pameten človek pa se izogne vsakemu razgovoru o podobnem razporu in preslišavši jedno in drugo stranko pravi: Mi pošti vsegdá izvinjajem, što

ponimajem.) Za tega del pa sem jaz sam pri razpravi o narodni organizaciji odločno odklonil vsaki razgovor o onem prepiru, rekoč: „Ako imamo v Gorici osoben ali lokalni, nenačelni prepir, poravnajmo ga doma in ne hodimo prepirati se v Ljubljano. O tem prepiru ne bom govoril.“²⁾ Kdor bi tedaj vedno še hotel stikati katoliški shod ali dr. Mahnič s celim goriškim prepitom, bode gotov lažnjivec!

Katoliški shod je tedaj modro molčal o osebnih prepirih, ali glasno glasno je govoril o načelnem razkolu na Slovenskem. Katoliški shod je jasno dokazal, da se je neka stranka odcepila od celokupnega katoliškega ljudstva na Slovenskem, stranka, ki se je osnovala na nekrščanski podlagi. Nekateri naši bratje slovenski so hodili na Dunaj v šolo k judom in ajdom, kjer so se navzeli nekrščanskih nazorov, katere hočejo zdaj vepiti našim društvom, časopisom, knjigam, itd.

Proti tej poglavitni misli prvega slovenskega katoliškega shoda oglasili so pred shodom in na shodu vplivni možje, osobito s periferije slovenske narodnosti. Dva dni pred shodom čitali smo v „Slovcu“, da so nekateri vrli štajerski rodoljubje na javnem shodu izrekli, da pri nas ni treba prepira, ker nimamo načelne razlike. Take glase slišimo često s Koroškega, iz tužne Istre; o goriški pokneženi grofiji je pa na shodu samem izjavil naš najvplivnejši poslanec, da njemu ni znano: „da bi kdo trosil vedoma in načeloma krive, nekrščanske nazore.“

„Rimski Katolik“ stoji na strani katoliškega shoda in ne more pa tudi neče vtajiti, kar dobro vidi in ve. Menimo pa, da se upamo tudi spricati, kar trdimo, in sicer imamo za Kranjsko dve klasični pričji.

Prvi naj nam govori velenč. g. dr. Šusteršič, advokatorski koncipijent v Ljubljani. Kar je ta pogumni mož govoril, odobraval so glasno malo ne vsi zavedni gospodje, ki so bili na katoliškem shodu. Na-te cel govor njegov:

Slavni zbor! Govoriti hočem o oni prikazni našega narodnega življenja, ki se imenuje kranjski narodni razpor. O njem hočem govoriti kot poročevalec pripravljavnega odbora, da pojasnim naše razmere onim, kojim neposredno niso znane oziroma onim, kateri so morebiti celó napačno poučeni.

Mnogi so, ki imajo o kranjskem razkolu jako krive pojme.

1) Mi skoraj vselej oproščamo, ker smo razumeli.

2) Časopisi so krivo poročali, da sem jaz govoril o onem razporu. Govoril sem o načelnem razkolu na Goriškem v obče in svavil sem, ne obetaj si nikoli nihče, da se upa „s taktom, s prizanesljivostjo, ljubeznivo“ poravnati načelni razpor. Česar ni mogel Kristus naš Gospod, česar ne more sv. cerkev, nikdo ne obetaj ni sebi ni drugim. S tem mojim govorom zлага se tudi resolucija, katero sem stavil: „Prvi slovenski katoliški shod odbiva od sebe neosnovano očitjanje, da je njegov program kriv razkolu na Slovenskem“. O goriškem prepiru ni bilo govora.

Čestokrat se čuje govoriti, da ta razpor ni načelen, da je popolnoma nepotreben, da izvira le iz osebnih mrženj, da je iz trte izvit, da so ga zasejali le nekateri poredni pritlikavci!

Temu nasproti moram žalibog, z vso odločnostjo povdarjati, da je nasprotje načelno. (Burno odobravanje.)

Na jedni strani stoji stranka, za katero stoji masa naroda. Ta stranka zagovarja stari narodni program, ki se glasi: Vse za vero, dom cesarja!

Na drugi strani pa se bojuje stranka, ki je zapustila staro narodno zastavo in zagovarja načela, ki nasprotujejo naši sv. katoliški veri; stranka, ki je v pravem in pravečem pomenu besede liberalna! (Klici: Res je! in burno odobravanje.)

Zoper to stranko je nam katoličanom najodločnejši boj sveta dolžnost. To ni moje zasebno mnenje, to je marveč zapoved avtoritete, koji se mora vsakdo, ki hoče zaslužiti častno ime katoličana, brezpogojno klanjati.

Papež Pij IX. zavrgel je v svetoslavnem silabu z vso jasnostjo in slovesnostjo, v najodločnejših in osornejših izrazih. liberalna načela, kot sovražna cerkvi in državi. Isto tako obsodil je slavno vladajoči Leon XIII. liberalizem opetovano z vso odločnostjo. S tem je nam katoličanom stališče dano. Z vso odločnostjo se moramo boriti zoper liberalizem in sicer čim odločnejše, tem bolje. Odkrito in odločno moramo postopati. Vzor naš v zasebnem in javnem življenju mora biti Kristus. Ali je Kristus poznal oportuniteto? Ali je Kristus sklepal kompromise s farizeji? Ali se je klanjal svetnim mogotcem? Naravnost, odkrito in odločno šel je svojo pot in priboril si je svet! (Burno odobravanje.)

So nekateri, ki nasprotujejo odločnemu postopanju, češ, da to nasprotuje ljubezni. A to je jako napačno razumovanje. Ti ljudje ne razločujejo ljubezni od verske brezbriznosti. Ravno ljubezen zahteva odločno postopanje nasproti sovražnikom vere. Ali je Kristus objel skrunilce svetišča? Nikaker ne, marveč vzjel je bič in jih izgnal. (Burno odobravanje.) In vendar se nihče ne upa reči, da ni bil Kristus vzor ljubezni, da je ni oznanjeval in izvrševal v najvišjem pomenu besede!

Seveda liberalci oziroma naprednjaki naši pravijo: Saj smo mi tudi katoličani, saj tudi mi verujemo v Kristusa in v večno življenje. Ali to so žalibog le besede. Tako govoré, da slepijo ljudstvo, delajo pa ravno nasprotno. Mi jih pa moramo soditi po dejanjih in ne po besedah, kajti časi so pri kraju, ko so se po Slovenskem pod krinko raznih več ali manj obrabljenih fraz slepe miši lovile. (Veselost in živahno odobravanje.) V dejanju mora vsak dokazati, da je katoličan, potem je naš. Besede same pa ne veljajo. (Dobro! Dobro!)

Naši narodni naprednjaki trdijo, da so tudi katoličani, mejtem pa nosijo brezverske nazore, laž in obrekovanje v narod.

Temu nasproti zapirati oči, je verski indiferentizem, kojega z vso odločnostjo obsoja sv. stolica.

Fakta dokazujejo, da je naša narodno-napredna stranka zares v najslabšem pomenu besede liberalna.

Naj navedem le nekaj takih fakt.

Osnovali smo v Ljubljani „Katoliško politično društvo,“ društvo, kojega pravila slone strogo na podlagi starega narodnega programa. Komaj je bilo to društvo zasnovano, že so se dvignili naši nasprotniki in jeli je na vso moč napadati, in zakaj? Jedito le radi tega, ker se imenuje „katoliško“! To so tisti, ki pravijo, da so „tudi“ — katoličani! (Smeh in burno odobravanje.)

Potem zasnovali so ti „tudi-katoliki“ svoje lastno „Slovensko društvo“, društvo, kojega pravila se odlikujejo v tem, da v njih ni niti besedice o katoliški veri, o verskem napredku.

In ko je to „Slovensko društvo“ imelo svoj prvi javni shod, ko je prvič nastopilo v javnosti, kaj je bila prva slovesna manifestacija tega društva? Sprejela se je soglasno resolucija: Mi slovenski naprednjaki strinjamo se popolnoma s sedanji šolskimi zakoni! (Klici! Čujmo! To so katoliki!) Naprednjaki se torej strinjajo s sedanji brezverskimi šolskimi zakoni in vkljub temu se drznejo trditi, da so dobri katoliki! (Smeh.)

Nasledek narodnega razpora je, da sta v deželnem zboru kranjskem dva slovenska kluba. (Klici: Trije!) V tretjem so le trije generali brez armade. (Smeh in „dobro“-klici.) Jaz poštavam le z narodno-konservativnim klubom, v kojem sedé vrli katoliški slovenski poslanci, kateri bode po prihodnjih volitvah v našem deželnem zboru odločeval (Burno, navdušeno odobravanje in ploskanje) — in z narodno-naprednim klubom, v katerem sicer tudi sedé večinoma poslanci, ki so bili voljeni na katoliški program, ki so pa od volitev sém to že zdavno pozabili. Sedaj, ko imajo svoje mandate, jim je katoličanstvo deveta briga.

Narodno-napredni deželni poslanci so nekoč prav lepo pokazali svojo naklonjenost katoliški stvari. Prišla je namreč na glasovanje resolucija za versko šolo, ki je bila tako pohlevno sestavljena, da bi jo bil na vse zaduje lahko vsakdo podpisal. A našim „tudi-katolikom“ naprednjakom je bilo vendar preveč vere v njej in zapustili so večinoma pred glasovanjem demonstrativno dvorano deželnega zbora, tako, da je nastala nevarnost, da bi bili predlagano resolucijo nemški liberalci zoper slovenske glasove odklonili. No, nekateri „zmernejši“ narodno-napredni poslanci bili so tako „katoliški,“ da so vendar ostali v dvorani in glasovali za navedeno resolucijo, a to storili so, čujte! le pod izrecnim pogojem, da ne sme nobeden katoliških slovenskih poslancev besede o verski

šoli izpregovoriti. Kaker hitro bode, tako so rekli, le jeden izmed vas besedico rekel za versko šolo, gremo tudi mi iz dvorane in potem le glejte, kako bode te resolucijo pod streho spravili. (Smeh.) Tako so postopali najbolj „katoliški“ izmed narodno-naprednih poslancev v tako eminentnem in vitalnem katoliškem vprašanju. (Klici: Čujmo! Sramota!)

Kdo se upa temu nasproti trditi, da nasprotstva niso načelna? Kedor tu ne vidi načelnega nasprotstva, je slep ali pa videti noče. V načelih katoličani odnehati ne moremo. S svojimi načeli stojimo in pademo. Osobnosti pa pri nas nemajo vloge. Kdorkoli hoče biti z nami, hoče z nami sodelovati za sveta naša načela, drag nam je. Pripravljeni smo vse odpustiti, vsa najhujša žaljenja, obrekovanja, natolcevanja — vse, vse. A v načelih mora biti jedinstvo, proti svojim načelom sprave sklepati ne moremo. Dokler je nasprotstvo načelno, postopati moramo z vso odločnostjo, ker le odločnost ima vseh. Vzglede nam bodejo nemški katoliki, ki so s svojo odločnostjo in vstrajnostjo vpognili celo železnega kancelarja. Teda j odločno in nevstrašeno naprej! Bog je z nami!“ (Dolgotranjo, burno odobravanje in ploskanje.)

Prosimo, naj te besede prebero vsaj dvakrat vsi dvomljivci.

Drugi klasični svedok o načelnosti kranjskega razpora je **Prevzvišeni knezo-škof ljubljanski**, ki je z apostolsko srčnostjo stopil na leco v stolni cerkvi sv. Miklavža. Ta apostelj slovenskega naroda na Kranjskem je govoril sicer bolj mirno, ali jasno in odločno. Vsaki stavek je bil program. Ko glas z neba premo gel in nadvladal je ta apostolski program može-poslušalce. Nobena sila ne bode nam izbrisala iz spomina ni osebe ni misli Prevzvišenega govornika. O toli zanikanem in skrivanim razkolu je rekel doslovno:

„Sploh, predragi v Gospodu! nimamo vzroka, gledati z nekakim zaničljivim ponosom na druge, tuje kraje. Imamo, žalibog, marsikaterih prikazni tudi pri nas na Slovenskem, katere napolnjujejo tuje človeško srce.

Da pogledamo, kaker smo poprej storili gledé postavodajalstva, na en drug nič manj vpliven faktor javnega življenja: na tisk po raznovrstnem njegovem razvoju, moramo priznati, da so ravno v tem oziru vsekane katoliški zavesti pri nas globoke in nevarne rane, in da pri vsej samosvojesti le preradi korakamo na strani tujih narodov, kadar gre zoper duhovnike. Ne ima dostojanstvene stopinje v katoliški cerkvi, od najvišje do najnižje, katera bi ne bila že napadena na najhujši in najostudnejši način tudi pri nas. Ne ima imena, s katerim bi nas ne psovali. Izučeni koliker kdo drug, sini jedne in iste dežele, smo vendarle „mračnjaki“, „brezdomovinci“, in kar je še drugih takih ljubeznjivosti. Ne ima nobene, še tako nedolžne reči na nas duhovnikih: ne

obleke in njene barve, ne tonzure itd., ki bi že ne morala slu-
žiti, da nas spravljaajo v posmeh in ometavajo z blatom.

Tudi sedaj, ob priliki katoliškega shoda, kako nesramno in
surovo se je pisalo, kaker v bratski pozdrav vsem slovenskim
duhovnikom, ki se ga vdeležujejo.

Sega se v zasebnosti, katerih razpravljanje vsejedno, ali so
resnične ali domišljene, bi morala zabraniti že vsaka količkera
vzgoja. Zraven tega pa se lahko berejo tu in tam neslišane ob-
dolžitve tudi celega duhovskega stanu. In kaker se ne prizanese
našim osobam, tako ne naši rimsko-katoliški cerkvi, ne njenim
napravam in naredbam, ne naši pokorščini do nje. Tako smo
postali kaker pravi izobčenci pred neko vrsto ljudij.

Po vsem tem se gotovo ni čuditi, da še dijaki po nekaterih
krajih tako malo marajo posvetiti se duhovskemu stanu. Ni se
čuditi, če sem moral, ne samo jedenkrat, ampak večkrat že sli-
šati iz pedagoških krogov, in sicer od lajikov, kako pogubo-
nosno **neko slovstvo** pri nas vpliva na našo mladino: na njeno
vero, na njene naravi. In konečno ni se čuditi, če se nahajajo
med mladimi našimi ljudmi, ki si smatrajo za svoj poklic na
višjih šolah — citiram doslovno — „prip r a v l j a t i s e n a
b o j s f a r j i“.

A kar je še hušje, je to, da se tako žalostno počenjanje
prikriva še čeló z „inteligenco“, z „razumništvom“, z „narodno
kulturo“, in kar je še drugih tako visoko donečih izrazov; ko
bi vendar „kultura“, kakeršna se razodeva v pisavi rabijeni tu
in tam pri nas, a neopravičljivi tudi pri najostrejšem nasprotju,
le sramotila slovenski rod. Smelo trdim, da, odkar smo Slovenci,
se mila naša beseda še ni tako nemilo rabila, kaker se to dan-
danes godi zoper nas duhovnike. Le prehitro so se vresničile
besede rajnkega knezoškofa Slomškega, katere sem večkrat slišal,
ne sicer iz njegovih ust, ampak od takih, s katerimi je najbli-
žje občeval, da bodo prišli namreč časi, ko mlajši naš rod nas
duhovnikov ne bode več maral.

Razložil sem vam, kakšne so razmere okoli nas; kakšne
zlasti tudi pri nas, in posebno še v pogledu na tiste, ki so od
Boga postavljeni, učiti sv. vero in čuti nad njo. Po vsem tem
vprašam: Je li res, da vera in versko stanje, da katolika zavest
pri nas nikakor ni v nevarnosti?

Predno pa končam, naj mi bode dovoljeno, omeniti še neke
druge reči.

Slišala se je že večkrat, zlasti pa zadnje dni pred našim
shodom, izrečena želja, naj bi vendar prenehal razpor pri nas
na Kranjskem in nastal zopet zaželeni mir. Kdo si ga bolj
želi, miru, kakor jaz? Vendar pa ne pozna naših razmer, ako kdo
misli — in to je nekako brati tudi iz nekaterih izjav došlih
katoliškemu shodu — da so tega razpora krive le osebnosti; da
ga je kriva duhovščina, in na čelu njej se vé da jaz, ki sem že

itak najbolj sovraženi mož pri mnogih Slovencih. A ni ga kriva kranjska duhovščina, čeprav se tesno oklepa svojega škofa in sočutno ž njim trpi — za kar si zasluži in ji tukaj tudi javno izrekan najiskrenejšo zahvalo — ni ga kriva duhovščina tesno sklenjena z menoj, ker ni ga kriva tudi moja oseba. Kriva pa je reč, katero imamo zastopati, in ta je: Jezus Kristus, in božje njegove pravice, kakeršne izvišuje po svoji cerkvi. Tukaj je zadnji in pravi vzrok, da se ne razumemo

Da ima na svetu **sploh ločitve** glede Jezusa Kristusa in njegove cerkve, je gotovo močno obžalovati, a čuditi se ni. Saj je že pri evangelistu Janezu precej (1. 11.) pisano o Kristusu: „V svojo lastnino je prišel, in njegovi ga niso vsprejeli.“ Starček Simeon pa je „rekel Mariji, njegovi materi: Glej! ta je postavljen v padec in vstajenje mnogih v Izraelu, in v znamenje, kateremu se bode oporekalo. In tvojo lastno dušo bode presunil meč, da se misli razodenejo iz mnogih src.“ (Luk. 2. 34. 35), Kristus sam pa tako popiše posledke svoje vere in svojega delovanja na zemlji: „Menite-li, da sem prišel mir dat na zemljo? Povem vam, da ne, ampak razpor. Zakaj odsihmal se jin bo v jedni hiši pet razprlo, trije zoper dva, in dva zoper tri. Razprli se bodo oče zoper sina, in sin zoper svojega očeta; mati zoper hčer, in hči zoper mater: tašča zoper svojo nevesto, in nevesta zoper taščo.“ (Luk. 12. 51 — 53.) Tako sodi Kristus sam o večinkih svoje vere, Kristus, ki je vendar „knez miru“ (Izaj. 9. 6.); ki gotovo ne išče razpora, in ga le najde!

In tako so tudi našega razpora krive ne naše osebe, ampak to, da žalibog ne stojimo več vsi na enem in istem verskem stališču, in da je to, kar je nam pravo, jedino katoliško, drugim le samo „klerikalna prenapetnost in prevzetnost“.

Jasno je, da ne moremo mi, kojih poklicna dolžnost in izključna oblast je, v tem avtoritativno podučevati druge, učiti se od njih, kaj je pravo katoliško. In zato tudi zanaprej — in če nas zavoljo tega še toliko sovražijo, črnijo in zaničujejo — hočemo zvesti ostati pri načelih sv. katoliške cerkve, kaker nas jih uči rimski papež; svesti si, da, kdor hoče biti s Kristusom, mora biti z njegovo cerkvijo, in kdor z njegovo cerkvijo, istotako z rimskim papežem; svesti si dalje, da sveta vera in njena načela niso nočna luč, katera naj se skrbno prikriva, da le ne nadleguje, ako kdo spi, ampak da je luč, ki se mora očitno postaviti na svetilnik; svesti si konečno, da — po besedah Kristusovih: „kdor ni z menoj, ta je zoper mene, in kedor z menoj ne nabira, raztresa“ (Mat. 12. 30) — gledè njega in njegove cerkve tako malo more imeti srednje poti na zemlji, kaker malo bode srednjega mesta v večnosti, kjer nas bode Kristus vse vvrstil le ali na levo ali na desno, kaker smo si s svojim ravnanjem tukaj izbrali.“

Od nasprotniko v razumel je pač najbolje pomen ka-

toliškega shoda prof. Šuklje. Ta mož, ki bi bil rad vsem vse, pa sam ne ve kaj je, zaznamoval je dosta jasno načelnost slovenskega razpora. Govoril je v kranjskem deželnem zboru proti katoliškemu shodu tako-le:

„Vzemimo kiparstvo. Saj ne more kipar izhajati drugače, nego da vpodablja n a r a v n o krasoto, s katero je Bog oblagodaryl človeško telo, ali če pri nas kaj takega poskusimo, bojim se, da bodeate takoj klicali, da zapeljnjemo mladino!

Vzemimo vedo. Veda izhajati ne more brez podstave prostega raziskavanja (novo-judovska fraza, preložena iz nemščine: *Recht der freien Forschung*). Kaker hitro bi se pa pri nas kdo podal na to polje, takoj ste mu za petami in očitajte mu brezverstvo.“

Dobro, dobro, g. profesor! Čudimo se pa, zakaj se Vi našim nankom čudite. Tako, kaker Vam ni prav, je katoliška cerkev vedno učila in tudi zdaj hoče prezreti vso Vaše izvirno učnost in Vašo politiško modrost in hodila bode svoja stara, vsemu svetu znana pota. Vi si nezavisnost vede tako le mislite: *Quum aliud sit philosophus,*“ govoriva po latinski, „*aliud philosophia, ille ius et officium habet se submittendi auctoritati, quam veram ipse probaverit* (n. pr. c. kr. prof. naučnemu ministru): *at philosophia neque potest neque debet ulli sese submittere auctoritati. Philosophia tractanda est nulla supernaturalis revelationis habita ratione.*“ Tako Vi mislite in govorite, mi pa ne smemo tako ni misliti ni govoriti, zato ker nam je oni znani fanatični dogmatik in „jezuvitski zmaj“ v Rimu, Pij IX, tako misliti in govoriti strogo prepovedal.) Njegova zapoved je nam

1) Syllabus 19. in 14.

zakon. Mi ne moremo in ne smemo zlagati se z Vami, g. profesor, niti z ono veleslovensko stranko, ki Vam je živalno pri-
trjevala.

O načelnosti razkola na Kranjskem se mi ne prepiramo več.

Zdaj pa pogledjmo, ali so se ohranile druge slovenske pokrajine brez načelnega razkola. Začnimo z goriško deželjo. Kdo je dal mogočni omah narodnemu gibanju na Goriškem? — Lavrič. Kdo je bil Lavrič? Mož blagega srca, pa šibke pameti. Judovsko liberalne ideje, ki so si v blaženi Avstriji vse vkrotile po letu 70tem, so tudi Lavriča tako omamile, da je izgubil vero in še tisto malo pameti, ki jo je imel od očeta in matere. Izstopil je iz cerkve katoliške in prestopil je v cerkev protestantovske. Vzgojil si je pa pred slovesnim odpadom od vere in po odpadu nekaj sè „Sočo“, nekaj na taborih, nekaj z osebnim občevanjem obilo svojih, ki do danes še niso izvmrli. Ta mož je tudi vtemeljitelj naših društev in naših čitalnic. Čitalnice se kaj rade ponašajo, da je njih vtemeljitelj Lavrič in

po naših listih omenja se vedno pohvalno, da veje v tej ali oni čitalnici „Lavričev duh“.

Načelni razpor, katerega je bil Lavrič kriv, poravnali so modri gospodje s kompromisom. Vtemeljili se na razvalinah „klerikalstva in liberalstva“ „Slogo“. Od tod pa je naše narodno delovanje: 1. brez vere (t. j. vera ni na dnevnem redu), 2. brez krščanske treznosti; 3. brez soli t. j. nepraktično, potratno, brezvspešno. Odkar sta vdobila vajeti v roke dr. vit. Tonkli in dr. Gregorčič, krenili smo na boljjo pot (vstanovila sta šole, posojilnico, podporno društvo), ali na pravo pot ne pridemo, ako ne vzamemo v roko palice in ne zapodimo onih rogoviležev, koje poznamo vsi. To bode pa le tedaj res, ako dr. Gregorčič ali drugi pogumni gospodje organizujejo na zložno delovanje vse ljudstvo na odločno krščanski podlogi t. j. zdaj: na podlogi programa 1. slovenskega katoliškega shoda. Do tedaj pa bode vejal Lavričev duh v naših narodnih društvih: duh nevere in verske brezbriznosti.

Toliko na Goriškem.

Recimo pa, da res nihče ne trosi „vedoma in načeloma“ krivih nauk ni po Primorskem ni po Štajerskem ni po Koroškem. Ali je to očitim kristijanom dosti? Molčati vselej in povsod v javnem življenji o krščanski veri in kulturi vtegne tudi mahomedanec, ali je za to vže naš? Kristus nas ni poslal molčati. ampak govoriti. glasno govoriti, da nas bode slišati do skrajnih mej sveta. Zares daleč pridemo s tihim molčanjem in z vednim izogibanjem načelnih vprašanj!

Toda poslušaj!

„Saj vam je na voljo govoriti, samo ne v narodnih in gospodarskih društvih, ne v parlamentih, ne v deželnih zborih, govorite in učite v cerkvi.“

Ta glas čitamo vže 30 let dan za dnem v judovsko-liberalnih časopisih in slišali smo isti glas vže tisočerkokrat z visokih odrov. Vselej smo rekli: „Ali so liberalci!“ Tedaj se je pa našel čudotvorec, ki je izbičal liberalnega duha. Kako? Preložil je imenovani nauk na slovenski jezik in liberalni duh je vbežal po sili, ker Slovenec je „vže po svoji naravi veren katoličan.“ !!

Toda verujmo vender — saj ljubezen vse veruje — da so vsi goriški, tržaški, koroški, štajerski narodnjaki vrli katoličani od nog do glave, da se navzumljejo samo lepih nauk v naših narodnih društvih — ali kaj pomaga, ko najdejo tam kranjske liberalne knjige in časopise? Koliko je čitalnic, v katerih ne bi bilo „Slovenskega Naroda“? Nasproti pa poznamo čitalnico v prav priprosti vasi, ki nima ni „Rimskega Katolika“ ni „Slovenca“, pač pa ima „Pavliho“, „Slovanski Svet“ i. t. d.

Na dalje vemo še celo mi, ki nismo „nič praktični in ne poznamo sveta in nimamo nobene skušnje“, da vplivajo, da mo-

gočno vplivajo na goriško, štajersko, koroško učečo se mladino isti pisatelji, ko na Kranjskem: Prešeren, Jurčič, Stritar, Tavčar, sami Kranjci di puro sangue. Ali so res naši Primorci tako topi in leseni, da se jih nič ne prime? Zahteva se pa od nas, naj verujemo, da je primorska, štajerska, koroška učeča se mladina tako topa in brezčutna, da se je niti ne more nič prijeti, ker sicer bi ne metali kamenja nanj, ki je imenovani mladini prvi temeljito razložil, česa se ima skrbno izogibati. Kdor našim liberalcem tudi to veruje, veruje pač tudi, da je Slovenec „vže po svoji naravi veren katoličan“ in se tečaj ne more liberalizma navzeti.

Sicer pa naj bi tudi desetkrat res bilo, kar ni, da živ krščen človek na Slovenskem ne trosi „vedoma in načeloma“ krivih nauk, kaj pa Nemci? Ali tudi Nemci ne trosijo pri naš krivih nazorov? Ali pa morda ni res, da je nemško časopisje, nemško slovstvo, (posebno Conversationslexica) večje veljave na duševno obzorje našega izobraženega občinstva nego domačih pisateljev bore knjige? Nemci, siloviti gospodarji naše zemlje, so žalibog tudi gospodarji našega duha in srca.

Zategadel menim, da **mi Slovenci niti v močeh nismo, da bi zabranili liberalizmu pot na Slovensko**, ako še toliko pišemo in delamo. Naš narodni duh je preslab za tolik odpor; tu nam je treba pomoči od cerkve katoliške, od krščanstva. Na slovanstvo se zdaj ne moremo prav nič pozivati, ker je še predaleč od Gorotona.

Slovanstvo poznajo pri nas pivci in pevci, a da bi se kedo slovanstvu tudi učil, ni nikjer zapisano.

Te so moje misli o načelnem razkolu na Slovenskem. Ta razkol je bil pred katoliškim shodom, ta razkol ostane tudi po katoliškem shodu. Mi tega razpora nismo krivi, pač smo ga dobro zaznamovali na katoliškem shodu. Prazne sanje so bile vse nade, da katoliški shod poravnaj oni razkol. Toliko sile nima noben narod na svetu, da bi se upal oni žalostni razkol poravnati.

Načelni razkol je bil vže pred Kristusom, v njem je Kristus živel in On sam, Včlovečeni Bog, ostane do konca sveta v svoji cerkvi znamenje: kateremu oporeka in nasprotuje svet.

* * *

Vprašanje je zdaj, ali sprejmo naši narodnjaki program katoliškega shoda?

Dolžili so nas, da je naša ošabnost in eblastnost, naša netaktnost in brezobzirnost¹⁾ baje kriva, da ni mogoče do sprave

¹⁾ Druge naše lepe lastnosti so: Nimamo ni vesti ni srca, smo nestrpni farizeji, licemerei, herostrati, lanzknehti, brz krščanske ljubezni i. t. d. polni sovraštva do bratov: omnium peripsema.

na Slovenskem. Radi tega izjavili smo slovesno na katoliškem shodu, da nam je vsake razžalitve od srca žal, da smo gotovi prositi odpuščenja vse dobro, krščanski misleče gospode, katere smo razžalili: in sicer ali v listih ali pa na katoliškem shodu; radi damo polno zadoščenje vsem razžaljenim gospodom, ki vsprejmo program 1. kat. shoda.

Zagotovljamo tudi, da mi ne bomo nikomer na poti v javnem življenju, ker nam je naše vzvišeno sveto zvanje preljubo, da bi kedaj silili na politični oder.

Za tega del bodi tudi vsem dovoljeno naše osebe čisto prezreti. Ne moti torej nikoger brzpotebna skrb, kako se domeniti sè sotrudniki „Rinskega Katolika“. Do nas niti ni treba. Nam ni treba nobene časti ni od zgorej ni od zdolej. 9)

Prosimo edino, naj se vsprejme program 1. slov. kat. shoda, ki je program naših škofov, in mi bodedo z veseljem pozdravljali vsa društva, vse časopise, vse poslance in voditelje. Ako jim je prav in ljubo, ponujamo jim vže naprej gmotno in duševno podporo. Ako pa nas nečejo, bode nam tudi prav, mi si vže sami najdemo dela.

Do zdaj ne vemo, ali je kedo pristal na našo od srca nam izišlo ponudbo in nič ne mara, da so baš naše osebe krive, da nekateri gospodje prezirajo program katoliškega shoda.

Za tega del pa prosimo druge prijatelje katoliške misli, kojim je Bog dal več spretnosti in takta, naj za večo čast božjo in za blaginjo našega ljudstva prigovarjajo vsem katoliški mislečim možem, naj se vender združijo in necessariis: t. j. naj sprejmo idejo in program katoliškega shoda.

Naj pa nihče ne misli, da mora vsaki prijatelj katoliškega shoda podpisati vse besede izgovorjene v odsekih ali na slovesnih shodih.

Niti sv. pisma besede (voces) nas toliko ne vežejo, a kam li besede tako različnih govornikov. Radi ene ali druge neresnične ali nevmestne, morda celo žaljive besede ne smemo se cepiti. Kdor zahteva, naj mu katoliški shod do besede vstreže, zahteva nemogoče stvari. Znane besede sv. Avgustina: in necessariis unitas, bi krivo razumeli oni, ki bi zahtevali, naj podpisemo vse do besede; ali prav tako krivo so razumeli sv. Avgustina ona društva, oni listi, oni politiki, ki menijo, da smejo radi enega njim neljubega govora, ali radi ene besede prezirati

Tako je! Pritrjujemo iz polnega srca besedam pi sateljevim — mi ne iščemo ničesar zase — niti celo pripoznanja ali pohvale! — Op. sred.

katoliški shod in cepiti se od njega. Radi nebistvenih stvari ne sme nikdo v razkol.

Tudi bodi vsem svodobno govoriti in pisati, da smo mi katoliškemu shodu več škodili nego koristili. Ali smo kaj koristili ali ne, ne vemo, trpeli smo gotovo in želimo samo, naj nam od vsega terpljenja ostane vsaj en križec za grobom.

Menimo, da smo jasno govorili.

Ponavljamo tedaj odkritosrčno prošnjo do onih spretnih gošpodov, naj srečno izvedejo, kar smo mi zastonj poskusili doma in na shodu. Bog daj, da bi mogli kmalu poročati veselo novico: Na Primorskem, na Stajerskem, na Koroškem prisegli so voditelji in ljudstvo za njimi na zastavo 1. slov. kat. shoda v Ljubljani. Taki mir, taka sprava na podlagi enotnih, krščanskih načel ima biti sad kat. shoda.¹⁾

Druge sprave nečemo. Srce velja!

Dr. Jos. Pavlica.

Kaj je lepo?

Pojem lepote.

Prevažno je prašanje o lepem. Znano je namreč, da je lepota predmet ljubezni. „Pulchrum est, quod omnia appetunt.“ In zopet: „Nihil (enim) amator, nisi secundum quod habet rationem pulchri et boni“ — pravi sv. Tomaž Akvinski.²⁾ Potemtakem bode človek ljubil, kar bode po njegovi misli lepo. Zmedeni pojmi o lepem bodo provzročili napačno ljubezen — napačno teženje. Kdor smatra nagoto za lepo — ne bode cenil niti slike niti sohe sramežljivo odete. Ako pa ve umetelnik in lajik, da n. pr. neuravnost nasprotuje lepoti, je ne bode hotel niti smel umetelnik vpodabljati, ni lajik občudovati. Dokler ne bodo orglarji razumeli, katera glasba v katoliški cerkvi je lepa in katera podpira sodelovanje sv. Duha in molitev, se bode vedno onečaščevala služba božja. — O lepem se je že mnogo pisalo. Ako prebiraš krasoslovne knjige, najdeš mnogo lepo opredelbo, ki ti kar opoji razum z nezunogljivo močjo. N. pr. platonsko: Pulchrum est splendor veri. A tudi mnogo otročjo in budalasto,

¹⁾ Razpravo o družbi sv. Cirila in Metoda smo odložili za prihodnjo številko. — Vredništvo.

²⁾ Primeri: Jungmann: Aesthetic. št. 79.

da ti kar uhaja smeh. N. pr. ono nekega materijalista, katero navaja Dr. Durdik¹⁾: „Lepo je, kar nekako spominja na žensko, kar izraža ženskost.“

Znano je, da nekateri krasoslovci razlagajo bistvo lepega se stališča o b s e g a, nekateri pa se stališča o b l i k e, kaker so Aristotel, sv. Avgustin, sv. Tomaž Akvinski, Kant in drugi (ki so le postransko pisali o lepem.) Ti se imenujejo formalisti. Res je, da lepoto pojme razum. Toda po čutilih. Nadalje; s pomočjo oblike se lahko premotri in presodi tudi obseg lepote. — Kako nevarna je metoda obsegova, dokazuje ravnokar omenjena opredelba v smislu obsega. Neki drug estetik pa prisoja lepoto le možkim bitjem. „Teško se izhaja s principom obsega. Lepota visi (zlasti v vidnem stvarstvu) na oblikah“²⁾ V tem sestavku se bomo ozirali v prvi vrsti na obliko, pri priliki tudi na obseg lepega.

Pojem lepega se rodi v našem mislečem duhu, v našem razumu. Posnemljemo ali odmišljamo ga raz lepe predmete. Lepo se pa vedno javi na kakem subjektu ali nositelju kot njegova lastnost. To nam pove vže beseda: lepo „lepi“ na predmetih. Lepota pa je ono, po katerem so predmeti lepi. Lepe stvari vidimo in slišimo. Lepote pa ne. „Quamquam sint multa pulchra visibilia — ipsa tamen pulchritudo, ex qua pulchra sunt, quaecunque pulchra sunt, nullo modo est visibilis“³⁾

Kaj je torej lepo?

Lepo zamore pojiti le razum. Zato pa mora imeti razum neko jasnost, neki odlesk, ki se ga prijetno pojme. Zato je lepo odlesk resnice. (Pulchrum est splendor veri). To je prestara platonška opredelba. Znano je pa, da modrijani istovestijo resničnost in bitje: ens et verum convertuntur. Torej je lepota odlesk bitja. Ta svitloba pa se javi po nekem soglasji. Zato nam dopada prikazen, na kateri vidimo neko harmonijo, neko soglasje. Kaj pa spada v soglasje? Mnogost delov in enota. Veliko vbranih piščali v enih orgljah nam da soglasje. Soglasje pa zahteva, da so vsi deli vrejani v enoti. Lepo se mora tudi odnašati na voljo. Volja namreč teži po lepem. Povod teženja pa je soglasje lepe stvari s človeško naravo. Similis simili gaudet. Kmetu dopadajo kmetiške prikazni, njive in voli, nčenjaku stari, črvojedni rokopisi. Človeku pa, ki je „svet v malem“, pravi mikrokosmos, ki spaja v sebi lastnosti organskih in neorganičnih podstati, ki biva, živi, raste, čuti, misli, govori, hoče s pomočjo duše, dopada mnogost in raznovrstnost spojena v enoti. Tako lahko umemo opredelbo sv. Avguščina: Lepota je razno-

¹⁾ Dr. Josef Durdik: Všeobecná aesthetika. 2. izd. 421.

²⁾ Dr. Durdik: Všeobecná aesthetika 2. izd. 421.

³⁾ S. Augustinus de divers. v Egger-u: Propaed. phil. th. str. 260.

ličnost v enoti ali enota v raznoličnosti.) Čim trdnjša je enota in večja različnost, tem večja je lepota. Narišano točko n. pr. ne imenujem lepo, ker ni raznoličnosti. Pač pa črto, trikot, krog. To teorijo sprejemajo tudi novodobni krasoslovci. Vzamem li -- piše Durdik -- n. pr. čisti akustični ton (ne kaker ga dajejo godala, kjer je zvok vže z drugimi zbarvan), ne morem ga imenovati lepega. Ako ima nastati pojem lepega, mora biti več zvokov. Prima (tonika) je brezmišelnost čustvo in ravno tako za-se drugi zvoki. A razloček je, ako zazveni h kratu prima, tercija in kvinta. — K pojmu lepote je treba, da je mnogo st pred nami.“¹⁾ Torej enota v raznoličnosti. „Ta raznoličnost pa ali razločnost ne zahteva materijalnih delov, tako, da bi le telesna bitja mogla biti raznolična in torej lepa; ne, raznolično je tudi enotno bitje.“²⁾

Ta opredelba je torej občna. Obsega telesna, a tudi enotna bitja. Enotna bitja so lepa nego telesna iz stvari zložena, ker enotna imajo trdnjšo enoto. N. pr. človeška duša je bitje trdne enote, ker ni sestavljena, niti deljiva. Duša je neukončljiva, zato ker se ne da deliti. Potemtakem mora biti človeška duša zelo lepa, ker spaja v sebi tudi raznoličnost premnogih zmožnosti in vzorov. V Bogu najdemo najtrdnjšo enoto in neskončno raznoličnost. Ne realno, a virtualno. Bog, kot enotno bitje, ni sestavljen. Ali v njegovem bitju nahaja se virtualna mnogovrstnost. On bi po svoji modrosti zamogel še tisoč takih svetov stvariti in milijonom novih bitij nove čisto različne oblike podariti. «*Quamquam in Deo realis multitudo desit, habetur tamen virtualis, quae ad pulchritudinis notionem omnino sufficit.*»³⁾

Pojem lepega se da še drugače dovajati. Vsa bitja imajo tri glavne lastnosti: da so resnična, dobra in lepa. To troje pa se po bistvu ne loči. Eno in isto bitje imenujemo resnično, vkoliker je predmet našemu razumu, dobro, vkoliker je predmet naši volji, lepo, vkoliker ima za našo dušo (ali lepotni vkus) neko mičnost.⁴⁾ Torej lepo se po bistvu ne loči od dobrega. Zato se lahko reče: Lepota stvari je njihova notranja dobrota, vkoliker daja vžitik razumnemu mislečemu duhu.“ (Tako Jungmann). Kleutgen pa piše: *Pulchritudo est rei bonitas, quatenus haec mente cognita delectat.*⁵⁾ Notranja dobrota stvari pa ni nič drugega nego njihovo soglasje z razumnim duhom, vkoliker zamorejo biti predmet našemu teženju. Lepo je torej, kar soglaša z našim razumom — ali z dru-

¹⁾ Primeri: dr. Mahnič: Dvanajst večerov, str. 34.

²⁾ Durdik: Všeob aesth. § 5.

³⁾ Dr Mahnič: Dv. več. str. 35.

⁴⁾ Egger: Propaed. phil. theol. ed. III. št. 347. Spomnimo se tukaj tudi prečudne prikazni, da si nista ni dva človeka na svetu popolnoma slična!

⁵⁾ Dr. Mahnič: Dvan. več. str. 23.

⁶⁾ Inst. Theol. vol. I. n. 713.

gimi besedami: Lepo je, kar v gledano dopada. (Pulchra dicuntur, quae visa parent.)¹⁾ Ta opredelba se ozira bolj na včinek lepega. Tu pomenja „videre“ koliker „spoznati“, *ιδεῖν*. — Pa tudi v navadnem življenji rečemo: „Kaj vedno tja gledaš? Kaj si tako radoveden?“ Vender pa ne rečemo: lepo je kar dopada spoznana. Zato ne, ker vsako spoznanje se opira na čutila. „Nič ni v razumu, kar ni bilo v čutilih“ — se glasi staro pravilo. Dopadanje, katero provzroči lepo, je neko „trpično stanje“, v katero pride naša duša. To pride od lepega predmeta.

Pojmi so v mislečem duhu (umu) in nimajo svojega neodvisnega bitja. Torej je napačno trdil Platon, da je lepo kot ideja večno božansko bitje. „Platon je vse pojme ali ideje zvečnil in jih položil v nadčutni svet, kjer imajo svoje večno življenje kot pravzori, kot tipi vsega poznejšega. — Lepo ni nikdar platon-ska ideja.“²⁾

Krasoslovci naštevajo še neke lastnosti lepote, kakeršne so pri osebnih bitjih: vse lastnosti razumnega, posebno pa nravnega reda. Pri ostalih bitjih pa: trdnost, vstrajnost, življenje, pogib, svetloba, jasnost, rednost, smotrenost, soglasje, popolnost, enota v raznoličnosti delov in druge.³⁾ Lastnosti lepote po Aristotelu so: red, somernost in določenost (*Τὸ ὁ καλοῦ μέγιστα εἶδη τάξις καὶ συμμετρία καὶ τὸ ὁρισμένον*)⁴⁾ ker skušnja uči, da taka oblika telesnin jako ugaja očesu in ušesu. Angeljski učitelj pa zahteva celoto, sorazmernost in jasnost [„Ad pulchritudinem tria requiruntur: primo quidem integritas sive perfectio (quae enim deminuta sunt, hoc ipso turpia sunt); et debita proportio sive consonantia et iterum claritas.“ S. p. I. q. 39, a. 8.]

Vse te opredelbe in pogoji pa se zlivajo v opredelbo sv. Avguština. Izraz „visa“ pomenja mnogo predmetov. Zlasti vid občuti naenkrat mnogo vtisov. V Aristotelovih pogojih pomenja „symmetria“ mnogovrstnost, *ὁρισμένον* pa in *τάξις* enoto.

Zanimivo pojasnjuje pojem lepote Rafael Mengs, največji nemški slikar 18. stoletja: „Ker se ne more — piše v svoji knjižici⁵⁾ — „ker se ne more popolnost skladati s človečnostjo in je (absolutna!) le pri Bogu in ker ne more človek ničesar prav pojeti, ako ne po čutilih, dal mu je Bog neki viden pojem popolnosti, in ta pojem imenujemo lepoto. Zato trdim, da je lepota pri vseh stvareh. Naš pojem o kaki stvari ne more više postopati v domišljiji, nego dokler vidimo tvar. To primeri

¹⁾ S. Thom. Aquin. S. I. q. 5. a. 4 ad 1.

²⁾ Dr. Durdik: Všeob. aesth. § 30.

³⁾ Jungmann, Aesth. št. 43.

⁴⁾ Ravno tam št. 123.

⁵⁾ R. Mengs: Über die Schönheit und den Geschmack in der Malerei § 1.

jam z lastnostjo matematične točke. Točka ta mora biti nedeljiva; zato pa nam je vedno nepojmljiva. Ker pa moramo imetviden pojem točke, imenujemo točko ono pego (iz kr-de ali črnica), katere ne moremo več razdeliti. — Sedaj pa denimo, da je popolnost (absolutna) matematična točka. Popolnost spaja v sebi vse možne hvalevredne sile. Teh ne more imeti nobena stvar, ker vsaka stvar je nepopolna. Zato smo si zamislili pojem popolnosti po človeško. Te imenujemo lepoto. Ta lepota se nahaja pri vseh stvareh in je popolnost stvari. Mej to popolnostjo in božjo pa je tak razloček, kakor med načrtano in matematično točko. Zato lahko rečemo: Lepota je vidna popolnost. Lepo je, kar je vidno popolno. Kakor se nevidna točka izraža po vidni, tako se tudi (absolutna) popolnost (če prav nevidna) izraža po lepoti. (Ali z drugimi besedami Božja popolnost se izraža v vidni lepoti.) Te nevidne popolnosti ne vidi oko, a čuti duša, ker izvirati obe (duša in popolnost) od najviše popolnosti.“

Ako hočemo slišati še druge moderne krasoslovce (oziroma modrijane), imamo najprej dve opredelbi Hegelovi: 1) Lepo je v resničen je ideje v obliki obmejene prikazni. 2) Lepo je prosvitanje ideje po čutnem sredstvu (mediju). Schelling je pa v naziranju lepega Platonik in sprejema oni stari nauk o zvečenjenih pojmih.“¹⁾

Lepota je izključno predmet razuma. Že iz platonske opredelbe razvidimo, da resnica (splendor veri) zamore pojeti le razum. A tudi red in lego ene stvari pri drugi zamore presoditi le razum. („Nam etsi vires sensitivae cognoscant res aliquas absolute, ordinem unius rei ad aliam cognoscere est solius intellectus aut rationis“).²⁾ Le razum zamore lepoto umeti — *αἰσθάνεσθαι*. „Praeter hominem“, piše Ciceron, „nullum aliud animal pulchritudinem venustatem, convenientiam partium sentit.“ (De off. l. 1. c. 4.)³⁾ Le pokaži volu lep starogrški bršljanov venec! Ne bode občudoval, kako se javi in sklada raznoličnost v enoti, no gledal bode, kako bi se „skladal“ venec ž njegovim želodcem in kako bi ga pogoltnil!

Lepo je predmet ljubezni. „Quod omnia appetunt“⁴⁾. Ljubezen pa je tu nositeljica teženja in vživanja. Ljubezen je teženje, kadar hoče doseči svoj predmet — in je vživanje, kadar je dosegla in si osvojila lepi predmet. Tako meni sv. Avguštín.⁵⁾

Ker se lepo po bistvu ne razločuje od dobrega, razvidimo, da pregrešek zoper нравstvene zakone zatemnjuje in vničuje lepoto in je ob enem pogrešek tudi zoper krasoslovne zakone. Zato

¹⁾ Dr. Durdik: Vseob. aesth. § 36.

²⁾ S. Thomas Aquin Primeri Jungmann Aesth. št. 16.

³⁾ Primeri: Egger Prop. phil.-theol. št. 232 v opazki.

⁴⁾ S. Thom. Aquin. S. Ima II. dae. q. 27. a. 1. ad 3.

⁵⁾ Jungmann Aesth. št. 60.

Ker nenravno je grešno — je zlo. Zlo pa je zanikanje (ali vsaj zmanjševanje) dobrega in toraj tudi lepega. Kjer ni dobrote, ni lepote. To dokazuje mimogrede Mengs¹⁾ trdeč, da popolne lepote ni najti v naravi. Niti v človeku ne, v katerem vršiči lepota vidne narave. Materine in sploh človeške strasti — meni pisatelj — zavijajo vže pred rojstvom mlado dušo, da ne more po svojem vzoru oblikovati nerazvitega telesa. Ker pa ne trajajo vedno one zavire, se duši vendar le včasih posreči lepo oblikovati vsaj kak posamezen del telesa. Zato ima vsak človek vsaj nekaj lepega ne sebi.²⁾ V prvi mladosti, v deški dobi, oblikuje duša prosto in samovoljno (po vzorec od stvarnika odločenem) otrokovo telo. Nenravnosti navadno še ni. Zato se javi dušna lepota in telesna najbolj v deški dobi.

Lepoto prisojamo telesnim in netelesnim bitjem, kakor smo že nekaj spregovorili o tem. Lepota telesnih nesestavljenih, enotnih bitij je popolnša. Lepota telesnih pa je minljiva, zato ker vlada v njih manjša enota. Lepota človeške duše je neukončljiva. Telesa se pa prej ali pozneje razkroje v svoje prvine. Iz mrtvega telesa se porazgube lastnosti lepote: življenje, gibanje, somernost udov, ki razpadajo itd. Najbolj se blišči lepota v npravnih zakonih. Pravo lepoto nahajamo pri bitjih okrašenih s prosto voljo in spoznavajočim umom. Le v duši ima prava lepota svoj sedež. Le krepostni je lep in dober. „Prave lepote“ — pravi neki učenjak — „meso ne obseže“. „Zato dobimo — piše Jungmann³⁾ — pri starih cerkvenih pisateljih naziranje, da vtelešeni Božji Sin ni bil telesno posebno lep in da besede proroka Izaije (pogl. 53. 2—3): „Non est species ei neque decor et vidimus eum et non erat aspectus et desideravimus eum, despectum et novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem“ — veljajo ne le o Njegovem trpljenji, no tudi o celem življenji. Toda odlikoval se je Gospod po nepresežni dušni lepoti.

Lepoto pojma razum le po očesu in ušesu. Človeško telo je tako stvarjeno, da mu tri nižja čutila — okus, tip in vonj služijo le za vegetativne vžitke. Okus ne pove ničesa, nego da je jed ali pijača dobra ali ne. Ravno tako ostali čutili. Za namene višjega, duševnega življenja — za lepoto nam preostaja le uho in oko. „Dicimus enim“, piše angeljski učitelj, „pulchra visibilia et pulchros sonos. In sensibilibus autem aliorum sensuum non utimur nomine pulchritudinis; non enim dicimus pulchros sapes aut odores.“⁴⁾ Vid in sluh imata prednost pred ostalinimi čutili. Kako lahko se nam izneveri okus ali vonj, že ako se pre-

1) Über die Schönheit itd. § 4.

2) Ravno tam § 4.

3) Jungmann Aesth. št. 27.

4) S. I. 2. p. q. 27. a 1 ad 3.

hladimo. Druga čutila so tudi šibka. Kdo se bode n. pr. spomínjal eno uro po zavžiti jedi, kak okus je imela? „Ne da se tajiti“, piše naš Durdík, „da je vid res najviše naše čutilo, ker na njegove vtise zvajamo vse ostale. Merimo ž njim tlak zraka, toplote, silo električnega toka itd. z vidnimi znamenji.“ Ne verujemo torej lastnemu čutilu pri toploti, a zanašamo se popolnoma na to, kar nam objavi oko, ko gledamo raztezanje dotičnega telesa. — Glede spoznavanja časovih delov pa je uho skoraj petkrat ostreje nego oko. Ker se pa iz malih dob sklada čas, lahko trdimo, da je sluh čutilo posebno za čas odločeno. Po fizični moči ima sluh veliko prednost pred vidom. A ker očesu podrejamo veliko vtisov, zato ima vid veliko zmožnost, pokazati nam zunanji svet. Naše znanje se zelo opira na vid. „Vedeti“ je skoraj gotovo pokvarjeni „videti“.¹⁾

Zdravniki trde, da sluh ostane v mračnem telesu najdalje. Ni čudo torej, da razum pojme (ziasti telesno) lepoto le po teh čutilih.

Lepo v bitjih.

Premotivši pojem lepote hočemo sedaj na kratko se ozreti po lepih bitjih, hočemo videti, kje se najbolj javi lepota. Gotovo se nam bolj pojasni pojem lepote, ako položimo ravno kar napisano opredelbo na razna bitja kot merilo, s katerim bodedo spoznali njihovo večjo ali manjšo lepoto.

Ker se v celem stvarstvu javi neskončna dobrota stvarnikova in ker so vse oblike vsklile iz bogastva njegove modrosti, smelo trdimo, da so vsa bitja nekako lepa: „*οὐκ ἔστιν τι τῶν ὄντων ὃ μὴ μετέχει τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ*“, piše Dion. Areopag.²⁾ Ne trdimo, da imajo vse stvari lepoto. Ne! Nekako lepoto pa. Mi smo namreč navezani na skoro topa čutila in ne opazimo na vsaki stvari lepote ali notranje dobrote. Se ve da, če gledamo n. pr. pajka s čutnim očesom, porečemo, da je grd. Ali ko bi ga mogli gledati z očesom večne Modrosti, z očesom, s kojim je Bog gledal celo stvarstvo — bi drugače sodili. Po dokončanem stvarjenju je Bog našel v vseh stvareh lepoto, soglasje in notranjo dobroto. Vse se je prilegalo njegovim idejam. „Et erant valde bona“, pravi sv. pismo. To razvidino tudi iz nasprotnega premišljevanja. Grdoba stvari je njihova zloba, vkoliker izbuja razumnemu duhu stud do stvari. Nikdo pa si ne more misliti stvari, ki bi bila samo zla, brez dobrote. Zlo namreč nima bitja, samo lepi na dobrih predmetih in zatemnjuje lepoto. Toraj tudi ni nobene stvari, ki bi bila samo grda, stvari, ki bi ne bila lepa

¹⁾ Imena tako vrejenih nastrojev se končujejo na — *σχοπ.*

²⁾ Dr. Durdík: Všeob. aesth. str. 245 — 246.

³⁾ Primeri: Jungmann: Aesthet. št. 121.

⁴⁾ Gen. I. 31.

vsaj v kakem obziru. Vsaka stvar je lepa. Kar se nam zdi grdo pa, se nam zdi le v primeri z lepšim. „Quidquid recte vituperatur, in melioris comparatione respuitur“ — pravi sv. Avgustin.

Lepa so ona bitja, smo rekli, in dopadljiva, na katerih se nam kaže raznoličnost v enoti. Najnižjo lepoto bodedo nadevali neorganičnim bitjem. V kosu premoga je enota tako slaba, da se da cel kos razdrobiti in ne izgubi pri tem svojega bistva. Vsakemu kosecu lahko pridevamo dopovedek: premog. Delov rastline pa ne morem več imenovati rastlino, če prav še ostane v delih rastlinska moč. Tudi raznoličnost je tu večja nego pri neorganičnih bitjih. Rastlina raste, premog pa ne. Živali n. pr. se premikajo, čutijo, imajo živalski nagon. Izgubivši enoto, izgubi žival tudi navadno življenje. Torej pri živali je še trdnša enota in večja raznoličnost. A še večja bode pri človeku. Človek biva, raste, živi, govori, misli, hoče. V človeku vskipi lepota vsega vidnega stvarstva na vrhunec. Se sama telesnost človeška javi najvišjo zemsko lepoto in priča, kako veliko umetelnost je stvarnik vлил v oblike človeškega telesa. Jako lepo je človeško telo radi somernosti in sorazmernosti (proportionalitas). Zakaj razdeljeno je anatomsno po zlatem seku (sectio aurea) in sploh oblikovano v najlepših geometričnih črtah. O tem spregovorimo. Vender prava lepota človekova je soglasje njenega nositelja z razumom, — z razumnim duhom. Torej iskati nam jo je v prvi vrsti v duši. Kjer je čednost, tam je tudi telesna lepota. Životno lepoto imajo tudi živali. Sama životna lepota bi ne bila posebna prednost, celo grdoba je, ako bi ne bila v soglasji z dušno lepoto. „Kaker zlat prstan v svinjskem nosu, je lepa in abotna ženska!“ (Pregov. XI. 22). „Naredimo človeka „ad imaginem et similitudinem nostram“ — je dejal Bog. Ta podoba božja pa je v duši, ker ne more biti po telesu. Zato mora biti duša izredno lepa, ker soglašča popolnoma z božjim vzorcem.

Najlepše bitje je Bog. „Enota v Bogu je največja, v njem ni sestav ni fizičnih ni metafizičnih. Bog je najčisteje dejstvo (actus purissimus). Božje bistvo je namreč jestvo samo in kot tako se da v neskončnem številu bitij posnemati.“¹⁾ Kaker je torej enota najtrdnša, je tudi raznoličnost velikanska. Bog je lepota sama in sicer neskončna. Pri božjem bistvu je tako razmerje mej bistvom in lastnostmi božjimi, da se lastnosti ne razločujejo od bistva. Torej ker je Bog lep, lahko rečemo, da je Bog lepota. Nadalje vidimo na svetu mnogo lepih in prelepih stvari. Vsaka lepa stvar pa predpolaga kako idejo kot pravzor, kateremu je pripodobljena. Sklepati moramo radi tega, da biva neki razum, v katerem se skriva neskončna množina lepih pravzorov. Ta razum je božji. To bi se moglo še drugače pokazati. Narava in umetelnost oblikujeta svoje lepe predmete v času in

¹⁾ Dr. Mahnič: Dvan. več. str. 44.

prostoru. Ob enem pa je nespremenljiv, v njem ni nobene premembe. Stevilo, množino sprememb pa imenujemo čas. Torej Boga ne vklepa ni oblika časa, ni prostora. — Kjer ni časa, ni prostora, ni umetelnosti. Ergo: Boga ne more nikdo opisati, nikdo izraziti, nikdo naslikati, izklesati, nikdo obraziti. Izraz božje lepote je nam nemogoč. Torej je njegova lepota neskončna. (Saj se tudi pri matematičnih količinah istovetita izraza „nemogoč“ in „neskončen“ — Ako se spremeni n. pr. delivec kakega kvocijenta v ničlo, deljenec pa je večji kot ničla, je delitev nemogoča, kar se znaмена z nekim znamenjem neskončnosti.)

Prejdimo k nekaterim lepim oblikam v naravi. V geometriji javi se nam slavno znana razdelitev telesnin, lepa radi sorazmerja. Imenuje se zlati sek (sectio aurea.)¹⁾ Ta razdelitev je celota v takem razmerju k večjemu delu, kakor večji del k manjšemu. Ti kvocijenti se ne dajo popolnoma izraziti z našimi številkami, no le približno. Mislimo si količino 55 razdeljeno v 34 in 21. Potem imamo sorazmerje $55 : 34 = 34 : 21$. Ta razdelitev ni prav natančna, ker produkta (zunanj in notranji) si nista še enaka. Morali bi rabiti drobce. Iz računa se nam kaže občno pravilo, da zlati sek pada nad polovico in pod tretjino celote (ako je celota n. pr. navpična palica). Torej „major“ je vedno večji nega polovica, „Minor“ pa je manjši od polovice in večji od tretjine. Ta razdelitev se kaže v naravi kot zelo dopadljiva. N. pr. pozlačeni naslov knjiginega hrbta se deva nehote navadno na ono mesto, katero bi (približno) prerezal zlati sek. V visokosti zlatega seka se prepasujejo moški in ženske. Enako se kaže ta prikazen tudi v rastlinstvu. Znamenit pa je zlati sek na človeškem telesu. Telo zadene zlati sek prvič okolu pasa. Tu je telo najožje, tu je tako zvan pregib telesa. Vrhovni del telesa od pasa do temena se zopet deli v zlatem seku, ki pada približno med brado in Adamovo jabelko. Zgornji del obsega glavo, spodnji pa trup (čok).

Spodnji del telesa (od pasa do podplato) se zopet deli, a v nasprotnem smeru — po pravilu zlatega seka — tam kjer je noga najožja, med piščalo in kolenom. Na teh treh mestih: za pasom pod brado in pod kolenom (spredaj) je telo najožje in — kakor skušnja uči — najbolj občutljivo. V stavbinskih izdelkih so najprej izumili to pravilo — in sicer, kakor dokazujejo učenjaki, najprej na atenskem Parthenonu. V poznejši dobi je zopet gotiški slog začel rabiti razmerje zlatega seka in se stavbarstvo zelo rado po njem ravna. Kakor vsa, ima tudi to pravilo svoje izjeme in odklone. Zlati sek ima na človeškem telesu zgornje in spodnje odklone. Zato smelo rečemo, da pada zlati sek v sredino teh odklonov in da zadeva človeška telesa približno okolu pasu.

Dalje.

¹⁾ Dr. Durdik: Všeob. aesth. str. 153 — 158.

Kaj nas loči?

Hvala Bogu — Vi ste me razumeli! Kako bi pač mogoče bilo, da bi se ne našlo prav nič sorodnega mej mojim in Vašim naziranjem! Saj vendar molimo istega Boga. Jaz pa se za trdno nadejam, da se bodo navskrižnosti ki nas ločijo, čedalje bolj poravnale, čim bolj odkrito izpovemo vsak svoje misli. Moje geslo je: clara pacta — boni amici! Ničesar bolj ne sovražim kakor navidezno sporazumenje. Najprej si moramo od srca povedati, kaj mislimo; še le potem bo vsakemu jasno, ali je mogoče seči si v roko ter skleniti trajno zvezo.

Močno je v Vaših krogih duhove razburilo, kar sem zadnjič pisal o akademiško izobraženih omikancih. Vzeli so besede, kakor bi bil hotel učitelje ponižati. Pa Bog mi priča, da nisem v mislih imel tistih vzglednih učiteljev, ki ostanejo pri tem, kar so; ako so pa besede zadele one, ki si domišljajo, da so, kakor je bilo nedavno brati v nekem naših listov, pionirji vse omike in napredka, tako da bi bili celo duhovniki, ki so se šestnajst let šolali, komaj senca primeroma z njimi — potem nisem jaz kriv, ako so se čutili žaljene. Sicer pa ni nikaker res, da bi bil jaz namerjal koga ponižavati, ampak govoreč o načeln hotel sem le vsestransko pojasniti njegovo preveliko važnost. Vi ste učitelj. Ne vem, kako mislite o učni metodi, katera po višem povelji vlada v našem ljudskem in žalibog celo v srednjem in višem šolstvu. Tudi ne vem, ali ste vže kdaj filozofično zasledovali načela, katera so bila za stvaritelje sedanje šolske postave in so za njene izvršitelje vodilna — znano je pa, da ta načela so se spočela v Herbartovi glavi; njemu se po širni Avstriji vse pokori, kar pri šolstvu deluje od učnega ministra do zadnjega ljudskega učitelja. Vidite, kaj premore ena sama akademično izobražena glava! Ko pa rabim izraz „akademično izobražen“, treba, da me prav razumete. S tem hočem le reči, da se akademiki po svojem poklicu pečajo s filozofijo in z razmišljanjem viših načelnih vprašanj. Ljudskemu učitelju pa nalaga poklic le toliko, da se vsposobi otroke podučevati v elementarnih strokah slovenskega znanja: v branji, v pisanji itd. Temu poklicu primerno se tudi na učiteljskih izobražajo bodoči ljudski učitelji. Izobrazba, ki jo tu dobijo, je komaj štiriletna. In kdo bo pač od ljudskega učitelja, ki se je učil zgodovine po malem Welterji ali Gindely-ji pa si je v naglici v spomin vtisni komaj važnejše dogodke iz vsakega veka — kdo bo od njega zahteval, da mora razglabljati abstruzna vprašanja n. pr. o univerzalijah ali o Kantovih sintetičnih sodbah a priori, kakor so lani temeljito o tem razpravljali nekateri naših bo-

goslovcev, ali da mora pisati filozofična dela? Kaj takega presega poklic in zmožnosti ljudskega učitelja, in nihče na svetu mu ne bo zameril, da ni strokovnjak v rečeh, ki se njega nikakor ne dotikajo. Vem sicer, da je marsikateri akademik, ki je napravil izpite na vseučilišči, vkljubo temu pravi duševen revček, a da ne eden ljudski učitelj zna biti razumniši nego akademiško izobražen profesor — saj filozofija ni tako privezana na vseučilišče, da bi je človek ne mogel najti zunaj vseučiliščnih dvoran — a to so le izjeme, jaz pa govorim o tem, kaj je ljudsko učiteljišče kot tako, in kaj je akademija kot taka: iz prvega izhajajo vzgojitelji otrok, iz druge mislitelji in filozofi.

Bodi o tem dovolj. Kar se Vas tiče, vem, da mi niste zamerili. Pa ravno te moje besede so dale nasprotnikom povod, da so z njimi gospode učitelje odganjali od katoliškega shoda. Kaj so dosegli s tem? Da je vkljubo temu venderle precejšnje število ljudskih učiteljev prišlo na shod. Mej temi ste bili tudi Vi. Neizrečeno razveselil sem se, ko sem Vas zagledal. To je možko. Vidim, da mej nami se bo dala še govoriti katera pametna. Bodite trdni. Prišli ste gotovo do spoznanja, da ni mogoče katoliškemu, slovenskemu učitelju dalje hoditi po poti, po kateri jo je vkrenil veči del našega učiteljstva, po poti liberalnih „zaveznikov“. Reakcija je neobhodna. Da, reakcija je prognosticiral katoliški shod. V novem učiteljskem društvu si podamo roko v skupno delovanje za pravo krščansko, narodno izobraževanje. Jaz pa bi se štel srečnega, ako bi te moje razprave pomagale odstraniti ovire, ki nam stoje na poti do združenja.

Posilno šolstvo.

Naš šolski zakonik ima v prvem paragrafu tale stavek: „Veda in njeno učenje je prosto.“ Tudi pri Vas in tako brezdvomno pri Vaših vrstnikih velja neovrgljivo: naša šola je presta! In vender ni je večje neresnice od one, katero nosi naš državni zakonik na čelu; pa tudi ni je bolj obžalovanja vredne zmote, nego v kateri živite Vi.

Jaz se le čudim, kako more posilni šolski zakon, kaker ga dandanes nahajamo v evropskih državah — razpravljati namreč hočem na splošno, ne o Avstriji — govoriti o prostosti vede in njenega učenja! In — kar je še bolj čudno — isto neno ministerstvo, ki izvršuje ta zakon, je vradno vpeljalo v državno šolstvo ono filozofijo, po kateri obstoji človeška prostost v neodvisnosti od zunanje sile!! Z ene strani ima biti učenje prosto, z druge se z denarnimi globami in z vojaki na štariše pritiska, da pošiljajo otroke v šolo, v kateri je učitelj isto tako prisiljen tako učiti, kaker se nareka od zgoraj!!!

Govore o posilnosti v šoli vzamem to besedo v najširšem pomenu. Negativno posilna je naša šolska postava, vkoliker si je država osvojila monopol vsega poduka in vzgoje. Iz posebne milosti sicer dovoljuje, da se smejo snovati tudi zasebne šole in šolski zavodi, kateri se pa morajo do pičice podvreči določbam šolskega zakona in zahtevam neizprosljivih državnih nadzornikov. Državne šole seveda morajo stariši kot davkoplačevalci vzdržavati; ako hočejo torej šolati svoje otroke, morajo jih pošiljati v državne šole, ker drugih ni, in so prevbogi, da bi mogli poleg državnih snovati in vzdržavati lastne, privatne, katere vže tako so od vlade odvisne. Negativna posilnost velja bolj za srednje in više šole, ker tu ostane starišem vsaj na izbero, ali hote ali ne otroke vanje pošiljati.

Poleg negativne imamo pa tudi, da tako govorimo, pozitivno posilnost t. j. šolski zakon ne prepušča več starišem, ali hote ali ne otroke šolati na državnih šolah, od državnih učiteljev, ampak on jih tudi sè sredstvi, s katerimi razpolaga državna oblast, t. j. sè silnimi sredstvi, primora, da to storijo. Zakon nalaga v sè m starišem, v sè otroke toliko let v odgojo izročiti tèm učiteljem, kateri imajo to učiti, na ta način, toliko ur in pol-ur.

Vi ste radovedni, kaj jaz o tem mislim.

Meni se zdi, da je tu država daleč daleč prekoračila od narave in Boga ji postavljene meje, in da je posilnost v šoli najnenaravniša vstanova moderne države.

Pred vsem moramo določiti razmerje mej državo in državljani. Niso državljani radi države, ampak narobe — država je radi državljanov. To temeljno resnico socijalnega in politiškega reda dandanes državniki prezirajo, od tod izhaja toliko vsodnih, pogubnih naredeb v moderni državi. Prva država je človeka, bodočega državljana, vže našla. On ni dobil od države bivanja, niti drugih pravic, katere pristojajo človeku po naravi. Država je le pristopila človeku na pomoč, da bi ga branila v prostem razvoji naravnih moči. Ona je torej služabnica posameznika in družine in ne sme nikaker žaliti pravic posameznikov ali družine žrtvujoč njih koristi lastni koristi ali slavi. To pa dela država posebno s posilnim šolstvom.

Prvič država žali najsvetejšo pravico človekovo, pravico individualne samoodločbe, katera izhaja neposredno iz prostosti človekove volje. Šole namen je človeka izomikati. Prav — plemenit namen! Toda še plemenitiše delo je človeka pripeljati k pravi veri ter k večnemu zveličanju. Ako se ga sme tedaj prisiliti, da sprejme omiko, ki mu jo ponuja šola, tem bolj bi se smelo priganjati ga k pravi veri. Kdo bo pa poslednje odobral? Zakaj se obsoja gorečnost Karola Velikega, ki je premagane Saksonce primoral, da so sprejeli Kristusov krst? Obsoja se, in prav je, ker prosta samoodločba je človeka nedotakljivo

pravo; naj bi se pa bilo vsaj toliko dosledno, da se z lastnim ravnanjem ne greši, kar se na drugih graja. Kaker se priznava človeku pravico, da se nam odloči, ali hoče biti po sv. krstu otrok Božji ali pa ostati še dalje otrok hudičev, tako mu tudi ne sme nihče kratiti pravice, ali se hoče izomikati ali pa ostati — barbar.

Pa zdelo se Vam bo to vendar nekoliko prehudo: nima li država nič sodelovati pri izomikanji podložnikov? Jaz ne trdim tega — prosim, da me dobro razumete. Kar tu povdarjam, so sredstva, ali recimo način, s katerim ima država državljanu napeljavati k omiki. Človek ni mrtev stroj, niti brezumna žival, ampak prosto bitje; tej prostosti primeren bodi tudi način, s katerim se ga nagiblje, da kaj stori. Žival se poganja s palico — človeka ne smemo nikar! Tudi mi damo prosto državi, da zida svoje šole, da ustanovlja zavode za višo izobraženje; a ne pošiljaj država vojaka, da z bajonetom priganja ljudstvo v njene šole; marveč skušaj ljudstvo prepričati o koristih enakih ustanov, da, obetaj država pozitivnih koristi onim, kateri jih hočejo obiskavati, razpisuj celo darila v spodbudo, v tekmovanje — ker dokler se poslužuje takih sredstev, ostane neprikračena individualna prostost in samoodločba državljanov, katera mora biti vedno sveta, nedotakljiva, ako nočemo človeka ponižati do brezumne živine!

Nikdar — niti v starem poganskem, niti v toliko razvitem srednjem veku se ni toliko grešilo proti prostosti človeški nego v 19. veku, v veku toliko obožavane prostosti!

S tem pa še nismo pri konci. Ako nima država pravice podložnikov s palico in z denarnimi globami priganjati k omiki sploh, jej moramo še manj priznati pravo siliti jih k taki omiki, h kakeršni jih napeljuje v svoji moderni šoli. Moderna država se je postavila na mejversko t. j. pravzaprav brezversko stališče. Temu stališču dosledno je tudi njena šola mejverska, brezverska. Ako govori črka šolske postave o neki „versko-nravnstveni“ vzgoji, katero ima baje povspeševati ljudska šola, je to le nezmisel, dokler je „veda in njeno učenje prosta“, dokler imajo v šolske učilnice prost vstop učenci in učitelji katejekoli ali nikake vere. Versko-nravnstvena vzgoja brez vere je nemogoča. Pa ne le to, ampak brezverska šola, ki se hoče postaviti nad vsako vero, ruši vsako vero, pred vsem vero krščansko. Brezverska šola hoče vsako prezirati ali, kaker bi rekli, glede vere nevtralna ostati. Ona noče biti z nobeno vero. A Jezus Kristus je rekel: Kdor ni z menoj, je proti meni. Tako je tudi mejverska šola proti-antikristijanska. Vera namreč po svojem pojmu obsega dolžnosti, katere ima človek nasproti Bogu. Zatorej nevtralen biti glede vere je isto kar nevtralen, indiferenten biti nasproti Bogu. A ravno to je pozitivno slabo, ker Bog kot stvarnik in odrešenik naš ima abso-

lutno pravo, da ga človek prizna, da ga časti in mu služi kot takemu t. j. da v srci in z dejanjem izpoznavlja svojo vero. Mi mora mo iz vere živeti, ako hočemo časno in večno srečni biti. Ako je tedaj res, da se učimo za življenje (ne le časno, ampak pred vsem za večno), ne sme tudi šola vere prezirati, ampak vero pozitivno gojiti in jo celo postaviti za podlago vzgoje, kajti ta nas ima vsposobiti za življenje, ki mora poganjati iz vere.

Sola brezverska torej ne le da ne more vrgajati željam starišev, starišev kateregakoli veroizpovedanja, koji vsi hote, da bi se njih otroci vzgojili v moze, kakeršni so oni t. j. v moze istega mišljenja in torej tudi istega verskega naziranja, ampak ona deluje ravno nasprotno onim željam, kajti kaker je ona nevtralna glede Boga in vere, tako vzgaja tudi otroke k isti nevtralnosti, k verskemu indiferentizmu, kateri je negacija vsake vere, golo brezboštvo. Da, brezverstvo, brezboštvo je vzor, po katerem teži interkonfesionalna šola; ako pa vedno tega brezboštva v dejanji ne doseže, ni nje zasluga, ampak družine, v kateri večinoma še vlada krščanski duh, pa onih faktorjev, ki dejanski podučujejo; da tedaj rod, ki izhaja iz moderne šole, ni do cela še brezbožen, zahvaliti se imamo nekaki srečni nedoslednosti v strogi izvršitvi šolskega zakona pa nasprotju, ki vedno, se biva mej postavo samo na sebi pa mej onimi, ki postavo izvršujejo. Stroža izvršitev brezverske postave je pa odvisna od izvrševalne vlade, od učnega ministerstva: ako je to jutri radikalno, bo sedanji šolski zakon v njegovih rokah orožje najkrutejšega preganjanja katoliške vesti.

Resnično, s šolskim zakonom se je moderna država zamotala v taka protislovja, da se ne bo nikdar iz njih izmotala. Z ene strani je oklicala prostost misli in vesti, priznala enakopravnost vseh verskih izpovedanj; z druge strani pa zahteva od podložnikov denarja, da bo ž njim vničevala isto prostost vesti in misli! Da, z druge strani strogo predpisuje, katere knjige, katera filozofija, torej katere misli in načela se imajo državljanom vcepljati v um in srce! Pač neznosno je slišati naučnega ministra: Plačaj mi, da bom mogel vzgojiti in vzdržavati si učiteljstvo, ki se bo rogalo, ki bo spodkopavalo isto tvoje mišljenje, isto versko prepričanje, katero sem jaz dolžan spoštovati, učiteljstvo, ki bo razum in voljo tvojih otrok kvarilo! To je vnebovpjijoča posilnost! Da bi vsaj pripoznali, kam merijo njih nakanе! Moderna država, katero je panteistična filozofija oklicala za božanstvo, z brezverskim šolstvom drugega ne namerja, nego pravega Boga izgnati iz src človeških, in na njega mesto postaviti samo sebe. Ona hoče um in srce celih narodov po svojem vpodobiti: zatrši jim vero v Boga, hoče, da bodo edino verovali v državo z njenimi božjimi lastnostmi, ki se javljajo kot večna modrost naučnega, vsemogočnost vojnega in neskončna, dobrota poljedelskega ministerstva.

Ni li najhujša kazen (ne govorim o Avstriji, ampak

na splošno) plačevati davek, s katerim se bo vzdrževal učitelj, profesor, ki bo moj očitni nasprotnik, ki bo javno mojim otrokom trgal iz srca čute, katere sem jim jaz vsadil, smešil vero, ki so jo od mene sprejeli, učitelj pravim, katerega moram črtiti: In taka sramotivna kazen nalaga se mi v imenu prostosti!!

Pa vgovarjalo se bo: otroci so brezpravni — torej nima nihče državi kratiti pravice, da jih prevzame v svojo odgojo: otroci niso še zmožni, da bi mogli razsoditi mej pravo in krivo vero, zato rej vzgajaj jih država do tiste dobe, ko jim bo mogoče po lastnem prevdanku odločiti se za to ali ono vero.

Otroci so brezpravni? So in niso — treba nam dobro ločiti. Brezpravni so, vkoliker se svojih prav ne zavedajo in so nezmožni jih izvrševati; po vmožnosti pa ali, da govorimo filozofično, v potenciali so tudi oni pravna bitja, kakor je maloletni dedič pravno bodoči dedič po očetu, dasi sedaj svojega prava dejanski ne izvršuje. Maloletnemu se postavi skrbnik; tudi nedoraslim otrokom je narava postavila varuha, da zanje skrbi in opravlja njihove telesne in duševne zaklade: ta varuh sta oče in mati.

Država torej, ki starišem proti njih volji trga otroke iz naročja, da jih poganja v svojo šolo ter vzgaja neodvisno od starišev, da, v njem nasprotnem duhu, greši neposredno proti starišem samim. Državna pošilna šola je atentat na najsvetejše, najnaravnije pravo, ki je imajo stariši do svojih otrok. Otrok je namreč po naravi nekaj očetovega; in sicer od početka se po telesu od starišev niti ne razlikuje, dokler je v materinem telesu; ko pa se je od materinega telesa ločil, ostane v skrbi svojih roditeljev, dokler ne doraste v popolnega človeka. Še le ko je sposoben za javno življenje, za vojaščino, za vpravo državnih poslov itd. dobi država nekako pravo do njega. Sme sicer država staviti pogoje, sme tirjati neko mero znanja ali družih sposobnosti, ako hoče kdo vpravljeni javne službe, a državi imelo bi biti vse eno, kje in kako ali od koga so se državljani naučili, česar je treba za javne službe. Ako hoče država zdravnika v svojo službo, dovolj, da se prepriča ali razume zdravniško stroko, a nezuosno pošilstvo je zahtevati, da se je moral latinščine, naravoslovja itd. učiti na državnem gimnaziju, pod profesorji od države potrjenimi, kakor da bi človek drugače ne mogel do potrebnega znanja! Družini prepuščaj država, da ji vzgaja dobrih državljanov; a samooblastno segati v družinski krog in tirati iz njega otroke ter samovoljno, proti željam in nazorom starišev jih vzgajati — to je protinaravno pošilstvo.

Ponavljam: država bi ne smela nikdar zabiti, da je družina, da so stariši pred njo, a ona za njimi in radi njih. Ne daje država državljanom bivanja niti izvira iz nje družini prava, ampak narobe: država ima svoj izvor v družini, poganja,

se množi in dopolnjuje iz volje tistih, ki se prosto spajajo v družine t. j. očeta in matere. Prosto se zavežete mož in žena v zakon, od njih volje je odvisno otroke roditi ali ne, torej odvisen tudi obstoj države. Pač narobe je, protinavavno, da država, ki sama izhaja iz družine in je v vsem navezana na družino, vse svoje moči obrača v zatiranje družine. Ni li naravno, da zatreši družino in njena prava, sama sebi spodkoplje tla, na katerih stoji?

Ni ga svetejšega naravnega prava nego je očetstvo. Razumnemu bitju, kakor je človek, je vrojeno teženje po nevmrljivosti; ker je pa človek kot posameznik vmrljiv, skuša se vvekovečiti v individuih, na katere prenese svojo naravo, samega sebe. To se pa zgodi po otrocih. Po teh nadaljujejo stariši svoje zemeljsko bivanje, svoje življenje. Otrok je drugi „jaz“ očeta in matere. Otrok tiče torej cel svojim starišem, kakor oče in mati tičeta cela sebi. Ne le do telesa, katero je otrok dobil od nju, ampak tudi do duše njegove, do njegovih misli čustev in družih pojavov duševnih zmožnosti imata oblast. Otrok misli bistveno v prvih svojih letih z očetovim razumom ali odvisno od očeta; nezmožen je misliti brez metafizičnih in nraoslovnih idej, do katerih ne more priti brez govora; h govoru pa ga napeljuje društvo očetovo in materino. Kako pač bi otrok mogel vspeti se do mišljenja, ako bi razum očetov po govoru ne obudil v njem speče duševne zmožnosti dejstvujoč v otroku razum, ki biva pri novorojenem v potencialnosti? Naravn zakon je torej, da otrok od začetka misli kot oče; zatorej je tudi naravno, da se katoliška vera razširja po vzgoji očetovi. Zatorej so učili stari očetje, da otroci se zveličajo po veri očetov, kar razlaga sv. Tomaž v smislu, da je starišev naloga in dolžnost skrbeti za blagor otrok, posebno dokler ne pridejo do popolne, neodvisne rabe svoje pameti.)

Ne mora li očeta in matere globoko v dušo rezati tak govor: „Daj mi tistega angelja, ki si ga tako skrbno odgojil; ta duša, še deviška, v kateri si upal znova oživeti, mora poganjati moje, ne tvoje misli; to nedolžno bitje, tako neoskrunjeno, katero si čuval s toliko skrbnostjo, je hočem vreči v plen trop razuzdancev; ti udje tako cvetoči, bodo žrtev sprijenosti: zarudel boš sam, ko dobiš domov otroka tako spremenjenega. Tresel se boš in zvijal, ko ga boš videl pokvarjenega, nepodučljivega, brezbožnega! Se jociš, ko mi ga izročaš — pa britkeje se boš jokal, ko ga dobiš nazaj! Toda nič ne pomaga jok; postava se ne da preprostiti, žrtev je neogibna: daruj svojega otroka državnemu Molohu!“²⁾ — Tako govori, tako dela krščanskim starišem moderna država!

¹⁾ II. II. qu. 10. art. 12. O.

²⁾ Civiltà cat. 1850. v. I. p. 371.

S posilnim, centralizovanim šolstvom pripravlja moderna država pot socializmu in komunizmu ter si sama sebi koplje grob. — Sedanji državni in društveni red sloni na principu avktoritete. Najnaravnije semenišče, kjer se v duhove avktoritetni princip vsaja in goji, je družina. Ni je za človeka naravnije in svetejše avktoritete nego očetova; zatorej pa, kdor te ne spoštuje, bo še manj spoštoval državno ali katerokoli drugo, ker poslednja se izvaja le iz prve in torej ni za človeka tako zavezavna kot prva. Avktoriteto očetovsko pa zatira v srcih otrok država, katera otroke trga starišem iz naročja in jih poganja v šolo, kjer se žali to, kar je starišem najsvetejše. Kako bo otroku več sveta avktoriteta očetova, ako sliši v šoli, da je sv. pismo, da je vera, katero sta mu oče in mati v srce vcepljala, iz katere sta zajemala skoró vse nagibke, da bi otroka privajala h pokrščini, k pridnosti, da je ta vera polna bajk: ali pa, ako vidi, da učitelji sami, katerim mora verjeti in jih posnemati, te vere nimajo ali jo celo z besedami in z nekrščanskim vedenjem zasmehujejo? In v brezverski šoli so pravzaprav vzorni le brezverski učitelji; kajti kako bi pač mogla država zahtevati od učitelja protestanta, da naj se vede kot katoličan, od žida ali racijonalista, naj živi kot kristijan? Potem bi bilo hinvastvo za državne vradnike obligatno, državna dolžnost!

Spodkopavati avktoriteto je pa vodo napeljavati na mlin tistega socializma, kateri, kaker znano, namerjava razrušiti sedanji na avktoritetnem principu sloneči socialni red ter društvo reorganizovati na podlagi popolne enakosti. Najkrajši pot, po katerem se v narodih zaduši spoštovanje avktoritete, je državna posilna šola. Vže veliko prej ko se je v evropske države vpeljal posilni šolski poduk, je bilo to sklenjeno v raznih ložah prostozidarskih, kjer gospodujejo socialisti. Ni li, kar v tem oziru določuje naš šolski zakonik, got prepis iz onih 23 členov, katere je „Veliki orijent“ bruseljski vže štiri leta pred našo postavo sestavil kot normativo, po kateri bi se imele belgijske lože ravnati glede šolskega vprašanja? Tu se določuje: 1. Oče ali vdova sta zavezana tudi se silo svoje otroke v šolo pošiljati. 2. Stariši, ki bi se v tem pregrešili, naj se zapišejo v imenik, ki je izpostavljen v občinski hiši. 3. Taki stariši naj se kaznujejo z globo do 100 frankov: ko bi ne imeli s čim plačati, naj se primorajo k delu od 1 — 30 dni na korist občini, ali pa naj se zapro od 1 — 5 dni. 4. Otrok naj se odyzame vodstvu očetovemu. Itd.

Moderna posilna šola dozarja narode za komunizem. Komunisti težijo po popolnem poenačenju vseh ljudi, kaker v gmotnem, tako tudi v intelektualnem oziru. Posilna šola služi smotrom komunistov začeniši z intelektualnim poenačevanjem, ker izročuje ves poduk svojim vestno po istem kopitu izobrazenim učiteljem, katere ona sama strogo nadzoruje, da podučujejo le po

knjigah potrjenih od zgorej, po določenih prihajajočih od zgorej. Tem gotovejše mora pa država pri tem doseči svoje namere, ker je, posebno glede šolstva, strogo centralizovana. Enako podučevanje po vsej državi poenačuje pa v mladem rodu mišljenje in hotenje — tako se čedalje bolj bližamo intelektualnemu komunizmu. In kakor zahtevajo komunisti, da bodi država edina lastnica in vpraviteljica vsega imetja podložnikov, tako je tudi znanje in intelektualna omika v državnih učiliščih izšolane generacije povsem državna, mehanična, ker pri sedanjih vzgoji gleda se le na to, da se učencem v spornih vtepe od ministra odmerjen kvantum šolskih predmetov ne glede na to, da bi mladina, kar se je navadila po svoje predelala ter znala kdaj, kakor je dostojno za prosto bitje, samostojno porabiti. Klasično je o tem intelektualnem socijalizmu vže pred 40 leti pisal M. Delaroyère, češ, novi naučni zakon (na Francoskem) ne dela drugega, nego posvečuje socijalistični princip vzdržujoč božjo vsemogočnost državino v poduku.¹⁾

Od intelektualnega komunizma do gmotnega pelje le en korak. Naravno! Ako ima država sama pravico osvajati si in vpravljati duševne zaklade resnice, pravice in pravstvenosti, kako bi si ne osvojila vprave tudi gmotnih reči? Da, kakor ona sama svojim podložnikom deli duševne dobrote, tako bodo smeli isti podložniki tudi kruha in vseh časnih dobrot pričakovati edino le od nje.²⁾

Ker je tudi Avstrija zašla na pot posilnega, centralizovanega šolstva, in torej dela v smislu razdevajočih socijalističnih namer, moramo mi vsi pozornost obračati na to, da šolo razdržavimo, razcentraliziramo, ter jo spet bližje pomaknemo tistim faktorjem, katerim je narava izročila skrb za vzgojo, namreč dru-

¹⁾ L'Univers 15. mars 1850.

²⁾ Slavní državnik Thiers je svoje dni v „Rapport sur l'assistance,“ ne da bi morebiti sam popolnoma umel smisli svojih besed, izvrstno določil razmerje med komunizmom duševnim in denarstvenim ali gmotnim, seveda sklepajoč nasprotno od nas; v tem namreč ko mi pravimo: „ako je monopol v poduku opravičen, potem je opravičen tudi denarstveni komunizem,“ je on obrnil rekoč: „ako je denarstveni opravičen, mora biti tudi duševni — kar je pa v dokaz naše stvari iste veljave. Zatorej hočemo tu — iz „Civilta catolica“ — nespremenjeno navesti besede Thiers-ove: „Quelle est la cause de ces étranges résultats? C'est que, dans ce nouveau communisme, qui tend à fonder les individus dans le tout, le tout dans les individus, à ôter à chacun le soin de sa vie pour s'en charger, on arrive, par cette confusion des existences individuelles, qui détruit la liberté de l'homme, qui supprime l'emploi de ses facultés, qui transporte son action à l'Etat seul, on arrive à une addition gigantesque, la quelle contient l'avoír de tous les individus, et de même qu'on a réuni leur avoír, il faudrait réunir aussi leurs esprit, leurs yeux, leurs facultés, pour égaier leur sollicitude, et rendre le leurs biens un compte aussi sûr.“

žini in cerkvi. Od državnega zbora pa od naučnega ministerstva naj preide šolstvo — to bi bil prvi korak k boljšemu — na deželne vlade, da si vsak narod, vsaka dežela vpravna šola in poduk po svojih posebnih potrebah in željah. Cim bolj šolo razcentraliziramo, tem bolj jo približamo individualnosti narodov in družine, naravi. Pa slovenski liberalci — ki so tudi tukaj liberalci, kaker lucus a non lucendo, strastno zagovarjajo centralizem v šolstvu — nam bodo tu vgovarjali: kako proti ponemčevanju v šoli braniti narodne manjšine na Koroškem, Stajerskem itd.? Odgovor je lehak: narodne manjšine brani naj državni zakon, v tej točki neodvisno od deželno-zborskih večin tirjajoč, da se mora za postavno določeno število manjšininih otrok dovoliti narodna šola. Je li to nemogoče? Treba le energične volje izvrševalnih organov. Posilni šolski centralizem žali najsvetejše pravice i družine i narodov, je torej nenaraven, državi sami poguben — kar je pa nenaravno, se ne more, se ne sme nikdar zagovarjati!

Morda se Vam bo zdelo ta pot, da sem preradikalno govoril. Vender prevdarite razloge, s katerimi sem podprl svoje trditve; upam, da potem Vam ne bo težko mi pritrditi.

Do prihodnjič ostanem Vaš

Dr. Mahnič.

Padre Vincenzo Vannutelli O. P.

o veri in verskem življenji ruskega naroda.

Roma e Pietroburgo son due città chiamate ad unirsi. La Capitale di Russia, che è la piu giovine fra tutte quelle d'Europa, deve esser filiale dell'antica Roma, e la figlia deve consolare la vecchi. sua Madre e compensarle le pene cagionate dall'altra figlia ribelle qual'era Costantinopoli...

Saranno queste pure illusioni?

Nò: sono congetture e speranze basate sullo studio dello stato presente della intera società russa, e sulle promesse infallibili del Cielo, che debbe farsi un giorno un solo ovile ed un solo pastore.

Poccia, P. V. Vannutelli O. P. II. P. 160 in 252.

O priliki I. slov. kat. shoda sešel sem sè Slovanom z mej razkolniških. Pogovor naju je zanesel tudi na slovanske razkolnike. Vprašal sem ga, ali je kaj nade za zjedenenje s katoliško cerkvi. Vzdihnil je in žalostno zamajal z glavo. „Zaprek je toliko

— odgovoril mi je — da ne morem sklepati niti na daljno daljno zjedinjenje, a kamo na bližnje! Razkolniki katoliške cerkve ne poznajo. To nepoznanje politične oblasti same še povspešujejo. Česar se pa ne pozna, se ne poželi. Sicer pa tudi pri katoličanih na mejah razkolniških katolištvo se ne javlja povsod tako sijajno, božanstveno, da bi razkolniki bili prisiljeni spoznati in priznati, da je katoliška cerkev res prava cerkev in ne razkolniška...“ Skratka o — zjedinjenji je govoril kaker — o nedosegljivem idealu!

Meni se zdi, da ta brezupnost najbolj zadržuje zjedinjenje. Česar človek ne upa doseči, temu se bližati tudi ne loti. In vendar zjedinjenje ni nedosegljiv ideal! Jezus Kristus je prerokoval, je hotel in še vedno hoče zjedinjenje: in bode en hlev in en pastir. Kristus je Bog. Torej se bode njegova prerokba, njegova volja spolnila: zjedinjenje je dosegljiv ideal. V tem me pa ne potrjuje le Kristus-Bog, ampak i same sedanje dejanske verske razmere na Ruskem. V ruski veri, v ruskem življenji je dokaj katoliških kali, bodi da Rusi sami se tega ne zavedajo in mnogi katoličani tega ne vedo, kali, iz katerih, ko jim zunanje razmere pripustijo, da se razvijejo, vzrase zjedinjenje s katoliško cerkvijo, z namestnikom Kristusovim, naslednikom sv. Petra.

V tem prepričanji me vtrjuje tudi knjiga, koja je nedavno izšla v Rimu. Ta knjiga nikaker ne prezira težkoč združenja, pa tudi ne prezira, kar je v razkolu ostalo še zdravega, res katoliškega. Knjigi je naslov: „Poccia“ (leggi Rossia in lettere russe). Studio religioso sopra la Russia. Apunti di viaggio del P. V. Vannutelli O. P. Roma 1892.)

Pisateljem, ki opisujejo ruske razmere, se redkokdaj brez pomisleka verjame in to, morebiti ne po krivici; skušnja uči, da taki pisatelji navadno ali niso sposobni poročati o ruskih razmerah, ker jih ne poznajo, ne pojmejo; ali pa niso dovolj pošteni, da bi poročali tako, kaker vedo, da je v resnici: slepi jih ali prevelika simpatija ali sovraštvo do Rusov. Da bodo torej čitatelji „R. K.“ vedeli, koliko imajo verjeti pisatelju zgorej navedene italijanske knjige o Rusiji, evo najprej pojasnila glede njegove sposobnosti in poštenosti

„V tem spisu, kaker v vseh drugih prejšnjih — tako piše on sam — nisem imel drugega namena nego preučiti versko stanje kristijanov izhodnega obreda. Hotel sem povspešiti najgoričnišo željo in najlepšo prerokbo našega Gospoda in Odrešenika: zjedinjenje vseh krščanskih narodov v jednom samem hlevu pod jednim samim pastirjem. Tak namen, in taka težnja, vsa polna

1) Spis obsega dva zvezka. Prvi ima 256 strani, drugi 254. Dobiva se po knjigarni: Enrico Feliziani. Roma. Pozzo delle Cornacchie 7. Oba zvezka staneta 6 lir.

ljubezni in bratstva, je skrajno nasprotje vsakemu strastnemu sovraštvu, zaničevanju in slepim predsodkom. Rusija mi je bila v omenjenem proučevanju na j g l a v n i š i predmet. . . V z d r ž e v a l sem se vsake politike. Vender pišoč nisem mogel, da bi vsaj indirektno ne bil se dotaknil nekaj njenih toček, ki so v zvezi z vero.¹⁾

Pisatelj je katolician in sicer dominikanec iz Rima. Torej kompetenten pisati o veri, katera vera, katero življenje je katoliško. Veredostojen je tudi pišoč o izhodnem razkolu in o Rusiji. On ni zajemal le iz knjig, ampak sam potoval po izhodu in Rusiji. Spis o Rusiji tudi ni edin. katerega je p. Vannutelli pisal o izhodnem vprašanji, ampak vže sedemnajsto delo. Pred tem je mej drugimi obelodanil te-le posebno za nas Slovane važne spise: „Monte Athos“, „Constantinopoli“, „L' avvenire d' Oriente“, „Le rive del Danubio“, „Montenegro“, „Memorie d' Oriente in Roma“, „I monti Carpazi“. Potujoč po Rusiji se je dolgo mudil zlasti v Odesi, Kijevu, Moskvi, Petrogradu.

P. Vannutelli je potoval po Rusiji v obleki svojega reda. Znano pa je, da Rusija zabranjuje potovati katoliškim duhovnikom, a kamo, da je dovolila rimskemu redovniku, v redovniški obleki potovati po Rusiji! In vender P. Vannutelli je prosil dovoljenja, da sme potovati po Rusiji rusko poslanništvo v Rimu. A odbili so mu. Obrnil se je k poslaniku na Dunaj, a zastonj. Istotako je zastonj prosil v Carigradu in v Petrogradu. Incognito, preoblečen pa tudi ni hotel iti, vedoč, kake nepravilike bi ga vtegnile zadeti, ako bi ga zapazili. Vže je obupal, ko mu neki viši vradnik ruski²⁾ (un personaggio ufficiale della Russia), bivajoč v Rimu, dobi iz Petrograda zaželeno dovoljenje.

Da bi mu bilo mogoče tem globokeje pogledati v mišljenje celega ruskega občinstva, oskrbel si je po vplivnih osebah priporočilnih pisem do mnogih ruskih škofov, arhimandritov, samostanov, duhovskih akademij, katere je tudi v resnici obiskal. Da, prišel je celo do brata carjevega Sergija, gubernatorja mo-

¹⁾ Nel mio scritto presente come in tutti gli altri antecedenti io non ho avuto in mira che studiare lo stato della religione presso i Cristiani di rito orientale, e ciò in vista di veder realizzata l'unione secondo il più ardente voto e il più bell'annunzio del nostro Signore e Redentore. Tale scopo ed aspirazione, tutta di carità e di vera fratellanza Cristiana, è in opposizione assoluta a qualunque sentimento di contrarietà passionata, di disprezzo odioso, o di ciechi pregiudizii. La Russia nel detto mio studio formava un oggetto dei più importanti. . . . Nel mio viaggio non dovevo menomamente occuparmi di politica e non l'ho fatto. Nello scrivere non ho potuto fare a meno di toccarla indirettamente, e specialmente in quei punti che possono aver contatto colla Religione". II. 253.

²⁾ I. 22.

skovskega, ki je sam želel ga videti¹⁾). Istotako je bil P. Vannutelli v Petrogradu vsprejet od oberprokuratorja sv. sinode Pobijedonoševa. Ta je Vannutelli-a vže poznal, ker je vse svoje spise o izhodu pošiljal tudi v Petrograd sv. sinodi²⁾). V Petrogradu so oni spisi vgaljali, vsi so priznali, da imajo blag namen: zjedinjenje kristijanov³⁾). Pobijedonošev je bil vže poprej pisal lastnoročno pismo Vannutelli-u. Kaker je Vannutelli kasneje zvedel, je ravno po Pobijedonoševem⁴⁾) posredovanji dobil redko milost, da je kot katoliški redovnik mogel potovati po Rusiji⁵⁾).

P. Vannutelli se peča izključno z izhodnim vprašanjem. Ker pa on, dasi redovnik, skoro vedno potuje, gotovo se ne peča le na svojo roko, ampak po želji najviših cerkvenih oblasti. Isto velja tudi o potovanji v Rusijo. Svoj namen potovanja je najprej odkril papeževemu državnemu kancelarju. Ta pa je o njem poročil sv. Očetu Leonu XIII. Papež ga je še potrdil in ohrabil v storjenem sklepu.⁶⁾) V Rusijo se je odpravil na spomlad 1. 1891.

Vsestransko popolno podobo o Rusiji sicer ne obeta pisatelj podati, ker je bilo njegovemu bivanju v Rusiji le primeroma malo časa odmerjenega in na sploh, ker je Rusija še dandanes Rusom samim v mnogem oziru prava — skrivnost radi svoje razprostranosti, pomanjkljive komunikacije in ostre cenzure, ki

¹⁾ „Non posso far a meno di accennar la visita fatta a Sua Altezza Imperiale il Principe Sergio, Governatore della città e fratello di Sua Maestà l'Imperatore. Io aveva avuto occasione di parlar con lui in Roma in occasione del suo viaggio nella nostra Metropoli, e mi si fece notare che egli avrebbe gradito una mia visita. Difatto fui da Sua Altezza ricevuto con grande affabilità ed anche con familiarità, e mi mostrò una cortesia, che mi confondeva e commoveva allo stesso tempo . . .“ II. 153.

²⁾ „I miei libri erano stati mandati da me in dono al Santo Sinodo. Mi si rispondeva che l'idea della Unione, scopo finale di tutti i miei lavori, era lodevolissima“ II. 218.

³⁾ Isto priznava na mnogih mestih tudi sam izrečno, n. pr.: „I miei scritti pubblicati sulla questione religiosa d'Oriente, nei quali non vi è altra idea dominante, che quella di promuover l'Unione dei Cristiani Orientali col centro della cattolica Chiesa.“ I. 19.

⁴⁾ „In Pietroburgo io non potevo dispensarmi dal fargli (Pobjedonoševu) una visita, essendosi egli degnato di scrivermi qualche tempo prima una amabile lettera in latino tutta da suo mano, ed avendo egli provocato la mia venuta in Russia . . .“ II. 215.

⁵⁾ „Il fatto certamente era nuovo, e fino ad ora non si era mai verificato, che un religioso e sacerdote di Roma venisse invitato dal governo Russo a visitare la Russia, con facoltà di poterla percorrere liberamente e senza ostacoli, raccomandato ed appoggiato dallo stesso governo imperiale . . . . . Qualche pusillamine vi supponeva una qualche insidia! Quanto poco si conosce la Russia!“ I. 57.

⁶⁾ „Mi affrettai a comunicare il progetto all'Eminentissimo Cardinale Segretario di Stato, il quale considerata l'importanza del fatto, mi disse che ne informerebbe Sua Santità . . . l'autorità Ecclesiastica informatane minutamente, ne manifestava la più gradita sorpresa, e mi aggiungeva i più lusinghieri incoraggiamenti ed anguri.“ I. 23 in 29.

vse vduši, kar vladi ni po volji. Vender pisatelj ima srčno željo biti objektiven: kar je videl, povedati, a molčati in ne soditi, česar ne pozna in ne razume. „Quanto ai fatti che narrerò, assicuro di non mai allontanarmi dalla realtà delle cose“¹⁾. „Mnogim na zapadu, ki sodijo le od daleč. je vže samo ime ‚Rusija‘ grozno, pojem samega barbarstva, surovosti“²⁾. Tudi jaz sam — izpoveda pisatelj — sem imel le črne misli o Rusiji, pa ko sem Rusijo sam videl in se vrnil, spremenil se je mnog moj nazor o nji³⁾. Da, ostal mi je mnog lep vtis in hvaležno čustvo za toliko mi skazane dvorljivosti; vender skušal bom vse resnično poročiti izogibaje se vsakega črnjenja, pa tudi prilizovanja⁴⁾. Pisatelj je prepričan, da neskončno modri in previdni Bog je vsakemu narodu določil vzvišen namen na zemlji, katerega gotovo doseže, ako se le vda njegovi resnici in volji. To idealno stališče pisateljevo odsvita tudi iz knjige njegove o Rusiji⁵⁾.

* * *

Ruski narod — pravi pisatelj — prav za prav ni še vršil svojih nalog. Te ga še le čakajo. Vsojene mu naloge so:

Zaprečiti splošno revolucijo v Evropi. V tem oziru je Rusija vže mnogo storila. Na Ruskem sicer so tudi revolucijonarji, a ker vlada vero brani in skuša ohraniti jo, je masa ruskega ljudstva nerevolucionarna, mej tem ko na zapadu vlade same s pospeševanjem brezverstva vzgajajo svoje revolucijonarje⁶⁾.

¹⁾ I. 14.

²⁾ „Eviene che presso di noi in Occidente si parli della Russia con quei criteri che noi caviamo dalle nostre abitudini meridionali, e se ne fanno apprezzamenti talmente inesatti, che sovente i giornali esteri, che entrano in Russia, eccitano il riso di chi legge stando nel paese: e dicono con ragione, che di lontano la Russia non è menomamente conosciuta“. I. 77

³⁾ „Ma ora dopo esservi andato ed esserne tornato, ho modificato molte delle mie idee prima avute.“ I. 13.

⁴⁾ „Non per questo mi lascerò condurre dallo spirito di adulazione ma affinché chi legge non se ne formi una idea falsa, più di una volta mi avverrà di additare anche qualche cosa dolorosa . . . Non è certamente con spirito di passione e di ostilità che io intendo di parlare e scrivere; ma piuttosto avendo in mira il vero utile e il sano interesse del bene delle anime, specialmente di quel tanto potente impero, ai nostri tempi degno di singolari riguardi“. J. 14 in 16.

⁵⁾ „Ho sempre tenuto e sostenuto che la Russia ha un grande avvenire, anzi una grande Missione da compiere nel mondo secondo i piani della Provvidenza . . .“. I. 21.

⁶⁾ „La Russia è ancora un grande Impero Cristiano, dove la religione appoggia e sostiene il trono, e il trono difende, protegge e favorisce la religione; per cui l'altare e il trono sono veramente solidari dell'interesse comune.“ I. 86.

Pahnti iz Evrope turško paganstvo. To bi bila vže storila, da niso druge vlade ji zabranile¹⁾.

Ker je rusko ljudstvo — kakor bomo videli — še res krščansko in se žilavo krščanske vere drži, poklicano je zaježiti povodenj nemškega racijonalizma, sè svojo močjo politično slabiti političen in duševen vpliv nemškega protestantizma na katoliške sosedne države in brzdati drznost židovskega ljudstva. L. c.

Rusija sama enkrat skoz in skoz pokatoličanjena, je poklicana radi svoje lege sodelovati, da se ves evropejski izhod in vsi azijski narodi oklenejo katoliške cerkve²⁾.

Tako P. Vannutelli, Italijan in dominikanec.

* * *

Gotovo lepe, vzvišene naloge! So pa te naloge Rusiji le namišljene od razgrete domišljije, ali ima ruski narod res sposobnosti, da jih izvrši? V to treba i fizične i duševne moči. O prvi nočem govoriti. Kar se pa druge tiče, mora ruski narod v lasti imeti resnico, ki jo oznanja edino le katoliška cerkev. Se nahajajo li v njem vsaj kali katoliške resnice, načela, iz katerih se sme pričakovati, da bode rusko ljudstvo o zboljšanih zunanjih razmerah celo katoliško resnico razbralo, in da bode dosledno sposobno izvršiti zgoraj omenjene naloge?

Kdor se je izšolal na zapadnih gimnazijih, kjer se malo ali nič ne sliši o slovanski zgodovini — kaj še le o ruski, bodegnan od vcepljenih predsodkov, odgovoril: ne! Vannutelli pa, ki je celo življenje žrtvoval proučevanju izhodnega verskega vprašanja, ki je sam Rusijo prepotoval, pravi: „Vera katoliška in vera, katero rusko ljudstvo izpoveda je v bistvu ista: saj spekulativno pripoznavajo celo primat. V strogo znanstvenem zmislu razkola ni, in če je, je bolj materijalen, kakor realen in formalen, saj ni bil nikdar izpovedan od ljudstva samega. Pač pa priča zgodovina, da je rusko ljudstvo posebno ono proti zapadu z Rimom občevalo. Da, po florentinskem koncilu je v sami Moskvi bila unija vradno oglašena. Celo Peter Veliki je hotel papeža priznati. (Odvrnili so ga le francoski janzenisti.) Ako nekoji katoličani imajo glede tega krive, nenatančne nazore, ni treba jih vpoštevati; niso nazori, ampak le predsodki, posledice

¹⁾ „Missione evidentissima della Russia è quella di respingere dall'Europa l'Islamismo col distruggere l'impero Ottomano. Se la cosa non ha ancora avuto luogo, certo ciò non è stato per colpa della Russia; sebbene per gli ostacoli messivi da tutto il resto d'Europa.“ I. 73.

²⁾ „La Russia deve cooperare a riunir tutto l'Oriente separato colla Chiesa Romana, riunendosi Essa medesima allo stesso centro di Unità.“ I. 76.

nevednosti ali antipatije.) Res je, da rusko ljudstvo na zuna j faktično ni združeno z Rimom, središčem pravega krščanstva, ker se je ruska vlada vmes postavila, vendar ta posilna ločitev ni še dokaz, da vera sama, katero rusko ljudstvo izpoveda, ni v resnici krščanska in sposobna posvetiti duše.) Katoličani bi ne smeli nikdar pisati, kaker bi jim bili Turki, protestantje³⁾ ljubši od Rusov, ki živijo po veri skoro skoz in skoz katoliški. Bog daj da bi to vsi vvažali⁴⁾ Posebno Ruse bivšega kraljestva poljskega smatrati za razkolnike, je krivica. Sicer bi bilo tudi opravičeno vse katoliške podanike, ki se pri nas na zapadu nahajajo pod framasonskimi vladami, smatrati radi vlade za — brezverce, framasoni. Onih šestnajst milijonov Rusov niso prostovoljno se ločili od Rima, ampak siloma so bili od njega odklani in podvrženi tuji hierarhiji. Ako so prisiljeni, ker ne morejo drugače, prijemati sv. zakramente od tuje hierarhije niso še apostati, saj sam katoličan v smrtni nevarnosti je celo dolžan naprositi tudi duhovnika apostata, ako ni drugega, da mu podeli sv. zakramente. V takem položaji so bili i armenski katoličani do polovice tega stoletja, prijemati sv. zakramente od heretikov evtihjancev, ker ni bilo drugače mogoče. Ako bi se to pri nas vvažalo, moral bi mnog predsodek, ki ga ima rusko ljudstvo glede katoliške cerkve na kvar zjedenenju, zginiti.⁵⁾

* * *

¹⁾ „Si noti bene, e mai abbastanza, che la Religione Cristiana professata dai Russi in sostanza è Cattolica: che speculativamente essi riconoscono il primato della Chiesa Romana. . . . Nulla di più vago ed incerto tanto nel domma quanto nella storia, di quel che chiamasi da noi Scisma Russo. Questo è più politico che religioso: è più materiale che reale e formale. A rigore di scienza vero scisma non esiste, poichè mai non fu formulato in modo ben esplicito e chiaro. Anzi più volte vi furono dei tentativi di riunione, la quale era già stata sancita e proclamata ufficialmente dopo il Concilio Fiorentino. Fra gli altri Pietro I. il Grande, il fondatore dell'impero russo, più volte si mostrò prosperoso e disposto alla Unione colla Santa Sede“. II. 242.

²⁾ „Lo scisma generale con atto positivo ed esplicito fù imposto solo dalla politica.“ I. 144.

„E' vero che essi non partecipano alla vita cattolica, che reside nella unione col centro di Unità . . . ma ciò non impedisce che la Religione sia pressamente Cristiana e conforme quasi in tutto alla nostra, e perciò valevole ad ottener dal Cielo la santificazione“. I. 19.

³⁾ „Cattolici poi non debbono mai mostrar simpatie assurde e ridicole verso i Turchi e protestanti a preferenza dei Russi che praticano una Religione quasi tutta cattolica. Voglia il Cielo che vengano comprese tali cose da tutti . . .“ II. 193.

⁴⁾ „Per carità! cerchiamo di amar la Chiesa e non la rendiamo odiosa col prender verso i dissidenti una attitudine di disprezzo e di contrarietà, esagerando tuttocciò che può eccitarli contro di noi“. II. 116.

⁵⁾ Il volerli da parte nostra considerar come veri e reali scismatici è una ingiustizia; poichè sono stati vittime, e non colpevoli. Quelli poi (t. j. posebno oni, ki so odtrgani od kat. cerkve zadnjih dve sto let) che per tal motivo hanno subito il martirio o altre pene, mentre hanno dato un nobilissimo esempio, ed han reso una solenne testimonianza alla unità della catto-

Rusi niso tako nekristijanski, tako grozno katoličanstvu odtnjeni, ako se sme sè zunajnosti sklepati na notrajnost, na duha. Vannutelli piše o Moskvi: „Skoro gotovo ni mesta na zemlji, ki bi po številu cerkva druge prekosilo; Rusija nosi po pravici ime „sveta“.¹⁾ Cerkve ruske so najbogatejše na svetu.²⁾ Vse neizmerno zlato, ki ga Rusija izkopava, se spravlja v cerkve. Rusija je dedinja Grkov. Grki nimajo doma nič umetnih spominkov. Vsi umetniški zakladi so sedaj v Rusiji. Rusija je vse pokupila in klicala najboljše grške vmetnike k sebi. Ruske cerkve sè svojo temnostjo, lepotičjem vplivajo dosti bolj na ljudstvo kaker katoliške. Jaz — pravi Vannutelli — ako bi mogel, bi hotel mnoge mnoge navade orientalcev sposoditi si, tem bolj, ker so v pravem katoliškem duhu. Ruske tradicije in navade, zlog, cerkve šo dosti bolj skrivnostne, a tudi čustvene in delajo vero bolj poljudno, mej tem ko je pri nas vse to po vplivu racionalističnega XV. in XVI. stoletja, lahkomiselno — veristično. Simbolizem orientalskega obreda je prekrasen.³⁾ V Rusiji ne biva skoro umetnija nego verska, zloga resnega. V Rusiji se res malo pridiguje; a Rusi imajo vse resnice krščanske koliker mo-

lica Chiesa, sono veri martiri, e la loro memoria merita di essere esaltata e venerata . . . come di eroi della causa cattolica . . . Ne il loro volere è di esser nello scisma che in Russia è cosa e forma interamente politica. E così avviene che la Religione Cristiana si è mantenuta, dove anche con gran ripugnanza sono stati costretti a assoggettarsi alla chiesa ufficiale. Non si può considerare come Apostasia, questo esser costretti dalla forza e violenza ad assoggettarsi ad una Gerarchia, che non fa parte della Chiesa cattolica; anzi in caso di necessità e di impossibilità, sappiamo che pei sacramenti si può e si deve ricorrere anche ad un sacerdote apostata, senza rinunciare alla fede cattolica che si professa. Noi abbiamo che la nazione Ameno-cattolica in Oriente fino alla fine della sua emancipazione avvenuta nella prima metà del nostro secolo XIX. era costretta ad assoggettarsi agli Armeni Gregoriani (Eutichiani) ed anche riceverne il battesimo ed altri sacramenti. Ciò era tollerato dalla Santa Sede per l'assoluta impossibilità di fare altrimenti. Ora perchè non si dovrebbe applicare lo stesso sistema e le stesse regole ai Ruteni costretti violentemente a distaccarsi dalla chiesa romana! Forse con ciò si farebbero anche cadere varii pregiudizi che dominano presso il popolo russo a carico della santa fede, e detrimento della cattolica unità.“ II. 246-248.

¹⁾ „Forse in tutto il mondo non vi è un'altra città che superi Mosca pel numero sterminato di chiese cristiane che sor ono in tutte le piazze, in tutte le strade in ogni angolo in tutti i più piccoli centri di abitazioni. Per cui concreta veramente il carattere religioso ad esuberanza della „santa“ Russia.“ II. 24.

²⁾ „E pensare che le chiese Russe sono sempre cariche di oro, argento e cose preziose: tutto provo come questi popoli non abbiano altra in mira che il culto di Dio, e che accumulano tutte le loro ricchezze ed industrie quasi unicamente allo splendore della religione. Per essi tutto è la religione e la chiesa.“ II. 36. Ed è incredibile quanto tutti i Russi s'impongono sacrifici per il culto di Dio e per il decoro delle loro chiese.“ II 57.

³⁾ „Quanto è bello il simbolismo del culto cristiano in Oriente!“ I. 160.

goče naslikane. Podob je po ruskih cerkvah nebroj. (Te se razlagajo. V Rusiji, rekel bi, nadomešča nazorni nauk — pridigovanje.)

Glede števila zvonov in njihove velikosti je Rusija prva na svetu. V sami Moskvi jih je čez dva tisoč. V Rusiji je zdih od samega zvonjenja vedno polen — vere, ki vzdiga duha z bedne zemlje k idealnim višinam posmrtnosti.

Obnašanje v cerkvi je vzorno. Pa tudi ni kraja na zemlji, kjer bi se cerkve toliko obiskovale kaker ravno v Rusiji.²⁾ Tako n. pr. obišče cerkev Matere Božje „iverske“ v Kremlinu vsak dan do petindvajset tisoč vernih, o slovesnostih do sto tisoč. Mnoge lepe katoliške šege, ki jih mi katoličani le iz zgodovine poznamo, se v Rusiji še popolnoma žive nahajajo. Žive tudi tako zvane kanonične kazni, da se onega, ki je javno grešil, od svetih sakramentov odstrani, dokler ne prestane pokore.

Rus se spominja Boga tudi doma. Ni je ruske hiše — niti carske — v kateri bi ne bilo prostora okrašenega s podobami, svetinjami, kjer vsak dan vsak Rus opravlja svojo pobožnost.

Rus izpoznavlja krščanstvo doma in v cerkvi, a nič manj v javnosti. Po ruskih mestih je po ulicah toliko verskih znamenj, da se misli biti v nebesih. Isto na železniških postajah. Kako prevladuje kristijanstvo v Rusiji, priča posebno slavolok Zveličarjev v Moskvi. Onde mora vsak, ki skozi gre, odkriti se podobi Zveličarjevi, sicer je po državni postavi kaznovan. Oni slavolok je bil sezidan za Ivana III. Vasiljeviča leta 1491. in sicer pod vodstvom arhitekta Italijana Petra Solaro-a iz Milana. V Rusiji vlada Kristus.

V Rusiji krščanstvo ni le vera trpljena, ampak — državna in vladajoča. Gorje, ako bi kdo tu izustil kletev proti veri! Kaznovan bi bil od države in ljudstva.³⁾ „Na Ruskem se javna brezbožnost javno se slovesnostmi popravlja, mej tem ko pri nas v

¹⁾ „Il popolo fuori del tempo delle sacre funzioni si ferma ad osservarle (le imagini) minutamente e domanda spiegazioni, e vuol conoscere la storia dei diversi oggetti, e in questo modo si istruisce nella religione: in modo che questo popolo che rarissimamente ascolta prediche, e che non ha libri o catechismi per istruirsi, per mezzo delle sante imagini acquista quelle nozioni sensibili e più efficaci, che presso di noi appena si possono avere per mezzo dei libri o della parola viva.“ I. 164.

²⁾ Nelle chiese russe „non esistono ne banchi, ne sedie, ne inginocchiatoi fa meraviglia come malgrado che ciò sia tanto penoso, pure tutta la moltitudine lo pratica con tanta assiduità, il che non è dato veder presso di noi, che malgrado i tanti commodi che d'ordinario abbiamo nelle chiese, pure queste non sono tanto frequentate quanto in Russia. Bello poi è veder come tutta questa gente si tiene con un contegno raccolto e devoto senza mai parlare e senza muoversi durante le sacre funzioni, ma tutti sono fermi ed intenti a ciò che si fa o si legge nel santuario.“ I. 172.

³⁾ „Guai se qui mai venisse a sentirsi una parola meno che rispettosa verso la Religione o qualche bestemmia! Oltre l'autorità governativa, il popolo stesso ne farebbe ben presto giustizia ed in modo inesorabile e tremendo.“ I. 83.

Italijski se dandanes javno preklinja . . .¹⁾ O procesijah: Vsak veči zgodovinski fakt važen za Rusijo se proslavlja v dan obletnice s sijajnimi procesijami. Vlada pa podpira. Versko čustvo je včlovečeno v ruskih navadah. In pri nas v Italiji?²⁾

Res nedosegljiv je pa ruski narod glede cerkvenega petja. Tega P. Vannutelli ne more prehvaliti. Omenja ga na nebrojnih mestih: Kaj naj rečem o ruskem cerkvenem petji? V Rusih je petje — ideal.³⁾ Skladbe ruske so res — molitve. Naše italijanske mi v primeri z ruskimi malo vgajajo. Morda je v petji malo različnosti, a ravno to mu podaja resnobo, pobožnost. Godal ni nikakih, le človeški glasovi. Ti so tako vbrani, da povzdigujejo duha v kraljestvo Božje, v ekstazo . . . . Ne more se verjeti, koliko tako petje more vplivati na značaj ljudstva.⁴⁾ Ne da bi komu krivico delal, ne od simpatije, ne od predsodkov gnan, trdim: Ruski narod je glede cerkvenega petja prvi.⁵⁾

Na podlagi teh in drugih odlik sklepa P. Vannutelli: Ko se vera krščanska in versko življenje v katerem ljudstvu tako živo javlja, sklepati se mora, da v takem ljudstvu gotovo deluje tudi duh božji, duh ki je krščanstvu lasten. Jedna najskrivnostniših sil Rusije je: vera. Rusija je ponosna, da brani vero, in glede verskega javnega izpovedanja, izvrševanja more biti vzgled vsem drugim narodom.

¹⁾ In Russia le empietà provocano belle e solenni riparazioni . . . mentre nella nostra Italia, paese di fede e di storia cristiana per eccellenza oggi si bestemmia in pubblico, e le certe autorità . . . colla loro indifferenza e connivenza ne prendono quasi la complicità. II. 59.

²⁾ „In Russia il sentimento nazionale col sentimento religioso si trovano incarnati nelle abitudini popolari in modo tenacissimo e profondo. II. 87. In Russia la Ortodossia, Pravoslavia concreta in certo modo tutto il loro essere, tutto il loro ideale, tutto il loro passato ed avvenire e tutte le loro glorie. I. 84. Nei nostri paesi di occidente si osteggiano e si impediscono le processioni. Prova evidentissima che per ora presso di noi trionfa la rivoluzione mentre in Russia trionfa la religione cristiana!“ II. 87. „Mi sembra che sia più civilizzato il popolo lordine sebbene un po' primitivo; che un popolo più sviluppato che ama il disordine e la confusione.“ II. 84.

³⁾ „Che dirò del canto ecclesiastico? Questo è veramente un ideale presso i Russi.“ I. 92.

⁴⁾ „Il canto dei Russi ha un carattere così religioso ed ecclesiastico, che non potrebbe meglio desiderare. Forse vi è poca varietà, ma ciò stesso contribuisce a mantenerne il gusto devoto e serio. Non vi sono mai istromenti, ma sole voci umane, e queste son con tale accordo ed armonia, che rapiscono l'animo in una estasi dolceissima di devozione. Forti e profondi i bassi con poche voci bianche, ed hanno d'ordinario note lunghe ed eguali che finiscono a perdersi in una sfumatura lontana. L'accordo è armoniosissimo, e non si può credere quanto tal genere di musica sacra influisca sul carattere del popolo, portandolo a dolci e sante emozioni . . . . Le nostre musiche sono talvolta una profanazione della preghiera, che accompagnano o piuttosto storpiano.“ I. 175. 176.

⁵⁾ „Quanto al canto di chiesa i Russi senza far torto a nessuno, tengono un primato assoluto, che non si può negare da chiunque voglia giudicare senza passione o idea preconcepita.“ II. 180.

V Rusiji se brez Boga nobeno podjetje ne začinja. Ko so katoliški Francozi leta 1891 hoteli odpreti v Moskvi svojo razstavo po vzgledu zapadnih liberalcev brez bogoslužnih obredov, je ruska vlada sama zavkazala pravoslavne obrede!¹⁾ V tem ko se pri nas roganju izpostavi, kdor izvršuje javno svoje verske dolžnosti, se v Rusiji to godi onemu, ki jih ne izvršuje.²⁾

Priznati se mora — pravi P. Vannutelli — da tudi Rusi imajo dokaj lepega in dobrega . . . . tudi mi katoliki bi imeli od njih marsikaj posnemati.³⁾ Ako se ozremo na tako bujno zunanje pojavljanje krščanstva v Rusih, je li mogoče trditi, da nima nobene vrednosti pred Bogom, da ne izvira iz vere?⁴⁾

* * *

Da Rusi imajo krščansko vero, da niso racionalisti to je gotovo. Katoliška cerkev ima toliko verskih resnic, koliker za prvih deset stoletij. Dogme, katere je kat. cerkev razglasila zadnjih devet stoletij, niso nove verske resnice, ampak le logični sklepi iz verskih resnic, katere so bile vže prvih deset stoletij izrecno verovane. Rusi pa verujejo vse, kar je katoliška cerkev prvih deset stoletij verovala. Toraj bistveno verujejo isto, kar mi katoličani. Spekulativne so iste vere kaker mi. Faktično pa, nekojih dogem ne priznavajo n. pr. primata, in sicer, ker ne sklepajo logično, ali boljše rečeno, ker ruska vlada od priznanja primata se boječ za svojo politično samostojnost, ne pusti svojim podanikom logično misliti: zadržujoč po cenzuri rusko ljudstvo v nevednosti, in razširjajoč nalašč predsodke in zgodovinske laži glede rimskega papeža.

Rusija do sedaj, mora se priznati, je ohranila krščansko vero. Res sicer, da ni vera na Ruskem obrodila tolikega božanstvenega sadu, kaker v katoliški cerkvi, kjer se ne veruje le slepo tje v dan, ampak se ve za kaj, vender vero krščansko je Rusija ohranila.

¹⁾ „Durante la mia dimora in Mosca si apriva la esposizione francese. In Russia qualunque cosa, e avvenimento, o opera deve essere sanzionata dalla Religione. Impresarii della esposizione non tenero conto . . . . Ma essi avevano fatti i conti senza padrone. Il governo fece loro intimare che per l'inaugurazione della esposizione si richiedeva un atto solenne religioso, e che se essi non avevano provveduto il governo. Così avvenne; e così furono fatte le preghiere di inaugurazione dal clero russo! . . . . i francesi sotto l'aspetto religioso hanno molto da imparare dalla Russia.“ II. 112.

²⁾ L. c.

³⁾ „Almeno da parte nostra dovremmo apprendere, che i Russi hanno di bello e di buono . . . . anche noi altri cattolici vi troveremo qualche cosa da imparare e da imitare.“ I. 175.

⁴⁾ „E non sarebbe egli una vera empietà ed un controsenso il supporre che tanti atti di religione cristiana non debbano aver alcun valore al cospetto di Dio? Questo tutto può egli esser altro che un risultato spontaneo di fede?“ I. 173.

Ruska cerkev je neka nenaravna sestava božjega s posvetnim. Nje znak je cesaropapizem, ki svoje človeške trmoglavosti dostikrat izdaja za — verske nauke, za zakon božji. Vkljub temu je rusko ljudstvo ohranilo krščanstvo, ker ni mislilo, ker je bilo ločeno od drugega sveta. Tako je bilo. Od sedaj naprej pa ruska vlada ne bo več mogla ljudstva vbrantiti, da bi ne mislilo. Omika rase. Misleče rusko ljudstvo pa bode kmalu spoznalo, da cesaropapizem je nestvor. To spoznavši bodo Rusi ali prenačljeno zavrgli celo sedanjo vero — dobro in slabo — in se strmoglavili v racionalizem, brezverstvo, ali pa bodo trezno in modro zavrgli le slabo t. j. lajicizem v svoji cerkvi in se oklenili dosledno rimskega papeža. V nenaravnem sedanjem verskem položaji Rusi dolgo več ne bodo. Tudi Rusija se bliža silovitemu aut-aut, katerega oživljena ideja neizprosno tirja. Kaker na zapadu, tako se bodo tudi na Ruskem glede vere ločili v dva taborja. Jedni se bodo vrgli v naročje brezverstvu in revoluciji; in to se faktično vže dogaja, kaker smo dokazali v članku lanskega letnika: „Revolucionarno gibanje na Ruskem“. Drugi se bodo oklenili rimske cerkve, kaker se istotako tudi vže dogaja. O tem toku smo govorili vže v več člankih in namerjavamo o tem še posebno več povedati v članku: „Rusoy občevanje z Rimom“. Kateri tok bode zmagal, je v krilu božje previdnosti in človeške proste volje.

Zgodi se kar koli, naša tolažba je konstatovati, da tudi v Rusih je netila, kali za mirno zjedinjenje s katoliško cerkvijo. Prepričani smo, da Bog, dobri in modri vrtnar, ki je to kal po veljavnem krstu, po veljavnih zakramentih zasadil v ruska srca, jo bode tudi oskrboval, da vzrase v velikansko drevo katoličanstva in zatre strupeno dračje v svojem osenčji. Prepričani smo pa tudi, da tega semena katoliškega najhujši sovražnik je ruska vlada, ruski laži-slovnofili, zapadni liberalci neslovanske in slovanske krvi, pa katoličanov nevednost in nebrižnost glede izhodnega verskega vprašanja.

Konec prihodnjšč.

Ig. Kralj.

LISTEK.

Spomini s katoliškega shoda.

Potpisne črtice.

Za nami si tedaj, najsjajniši dogodek slovenske zgodovine — katoliški shod! Ne — še zdaj so trenotki, ko se mi zdiš prikazen v sanjah; in da bi me iz teh sanj ne prebudil divji krik naših nasprotnikov, iz katerega tako mogočno odneva tvoj glas, ne mogel bi še verjeti v tvojo realnost. Komaj leto je preteklo, ko smo v beli Ljubljani v krogu oziših prijateljev se navduševali za katoliški shod in celo se zavezavali, da ga moramo sklicati — a svojim lastnim besedam nismo verjeli: v nedoločeni, megleni daljini vtripala je zvezda njegova, kaker — vmišljena količina! In vendar v enem letu so se megle razgnale, in prvi slovenski katoliški shod je — dovršeno dejanje, sijajno dovršeno dejanje! Ako bi ne bili verjeli dosedaj v vresničenjé vzorov, govori nam ta fakt do dna prepričevalno, da vzori, in da bi bili najsmelejši, so dosegljivi, so izvršljivi! Ako smo torej bili pogumni, nevstrašni doslej, bomo še bolj pogumni, še bolj nevstrašni odslej: ta pogum vtrjevalo nam bo katoliško načelo, kateremu smo vselej nesebično služili, načelo, v katerega vsemo-gočnost smo sicer vedno verovali, a zdaj nam je to vero pomnožilo zmagoslavje, katero smo gledali sè svojimi očmi, zmagoslavje, katero je načelo katoliško obhajalo nad sovražnimi silami, očitno, sijajno, v središči naše mile domovine! Fugite, partes adversae!

* * *

Kar Vam bom zdaj pisal, ne bom zajemal iz dnevnika, ker takega nisem nosil sè sabo na katoliški shod, ampak hočem le pobrati, kar mi je še iz tistih dni ostalo v spominu. Poznate me pa vže: sem vedno še tisti ko nekdanj — resen sicer kaker sv. Anton puščavnik, se pa tudi od časa do časa rad malo pošalim.

Bilo je tedaj šest dni pred katoliškim shodom, ko dobim iz Ljubljane pismo od gospoda Tinčeta, češ, pri sv. Petru me vže pričakujejo; naj bi torej kmalu kmalu prišel pa pripeljal sè seboj še par „revolucionarjev“ iz Gorice.

Pa britke skušnje prejšnjih let so me izučile, da v Ljubljano se ne hodi kar meni nič tebi nič. Posebno na katoliškem

shodu bi ne hotel veljati za nazadnjaka. Moj cilindar je vže tako v prigovoru; in ravno tiste dni je prinesel „Pavliha“ Slovencev znamenit dodatek k moji somatologiji, da namreč tudi moji čevlji niso preveč vzgledni. Prvo sem tedaj naročil čevljarju par čevljev, ki imajo biti vstrojeni po najmodernišem, pariškem kopitu (pa ne Kopitarjevem); potem grem h klobučarju in ga zarotim pri vseh kosmatih kožah, naj mi izbere najsvitlejši, najglajši, najvzglednejši cilindar. Zadnje naročilo dobil je krojač. Da boste vedeli, kaj mi je zgotovil, povem vam le, da stoji v „računu“, ki mi ga je poslal, tako le: „za eno salonsko obleko . . .“ Tako nagleštan odpravil sem se na pot. Mar čudo, ako se je vže prvi prijatelj, ki mi je srečal, pošalil z mano, da sem kaker iz „skatlice vzet“.

Sicer pa nisem bil preveč srečen na tem drugem potovanji v Ljubljano. (Dopolniti moram namreč, da sem komaj 14 dni prej po vipavski dolini, čez Hrušico, v družbi mladega gimnazijca, peš potoval v Ljubljano na novo mašo.) Ko sem se v četrtek zjutraj pripeljal na goriško postajo, jo je bil vlak ravno pred menoj odpihal proti Ljubljani. Vzel sem to za slab omen. Vender vračati v mesto se nisem hotel nikaker, ampak ker sem slišal, da se dotični vlak dve uri pomudi v Nabrežini, najel sem si par konj in jo kar po cesti vdaril za železnim nagličem. Pot me je vedla skoz Miren (kjer so nedavno osnovali vse hvale vredno kat. rokodelsko društvo, kateremu želimo, da bi napredovalo po poti, ki jo je nastopilo), dalje skoz druge svetovnoznane kraške kraje, kaker Gabrije, Doberdob, Jamlje (katero so pred leti iskali na Napoletanskem) itd. Tudi me je zadela sreča, da sem prvokrat videl imenitno „doberdobsko jezero“. Pravijo da so Kraševci po teh krajih zelo prepirljivi in da vse zapravdajo. Ne vem, ali je res, sicer je pa znano, da po vsem svetu ni trše stene, niti silniše burje, kaker na Krasu. Poslednja ima posebno lastnost, da se prav rada zaganja v pesnike in kar je njim podobnega. O nji je zapel naš pesnik tako:

„Zahrula náme jo v nevihta s Krasa“,

Kako morilen, groben dih je njen!

Uboge cvetke mojega Parnasa

Vijè, drobi in klesti bič leden;

Oropal jih vihár je vsega krasa,

Na-njè natrósil gósto prah strupén . . .“

Vidite tedaj, kako krivično nosi svojo ime Kras, ki ropa cvetke „vsega krasa“. Lucus a non lucendo. Lehko si torej mislite, da sem začel še le prosteje dihati, ko se mi je odprl razgled na sinjo Adrijo. Peljal sem se skoz starodavni Stevan, kjer sem pozdravil „sedmeroustnega“ znanca Vergiljevega, Timava.

V Nabrežini me je res pričakoval železni stroj, ki se tako malo briga za naše katolištvo in narodnost. Nekaj predpoldne sva bila vže v Ljubljani, kjer najdem vže na postaji gospoda Tinčeta. Tu se je nekaj pripetilo česar ne smem zamolčati. Par minut pred južnim vlakom došel je bil vlak z Gorenjskega, s katerim se je pripeljal nekdo prvih naših radikalnih korifejev. Ko stopim s postaje, da bi si poiskal fijakerja, mi zakliče g. Tinče: „Tu, gospod doktor!“ kažoč mi na voz vže pripravljen. En korak od mene pa je stal pri svojem vozu ravno omenjeni gospod radikalec, moj poseben prijatelj in čestivec. Tinčetov „gospod doktor“, ki se je ravnokar s cilindrom pripeljal z juga, je bilo gospodu nedvomno znamenje, da drug ne more biti nego jaz. Kaker sem zvedel kasneje, je vprl v mé svoje oči, ko da bi me hotel prebosti. Jaz pa, ki o vsem tem nisem nič vedel, sem mej tem sedel na voz in v petih minutah sem bil pri sv. Petru — s celo kožo in cilindrom.

Kako smo se imeli pri sv. Petru, ni mi treba pripovedati. Bilo je nad vse „luštno“; tudi streljalo je zunaj in znotraj — seveda nas je bolj zanimal poslednji strel. Ako je koga kaj pobolelo, našel se je gotov lek. Ni bilo dneva, da bi se ne bilo zbralo manjše ali večje število „radikalcev“ v gostoljubnem župnišči. To so vam bile debate!

Tiste dni so se vršile zadnje priprave h katoliškemu shodu. Posebno zanimivo je bilo pri odborovih sejah. Močno je vrelo po vsem Slovenskem; tiste dni Slovenja res ni mi imela glave. Vsa čast in priznanje pripravljavnemu odboru, da je znal še zadnje dni izvleči na ravno, trdno cesto voz, ki je žugal obtičati v močvirji znanega našega breznačelnostnega polovičarstva. Oglašali so se „poštimojci“ od vseh strani: za skozbog, ne kalite nam mirne vode, iz katere se tako lepo zrcali naše obliže! Nedostojno je pa, da ne rečemo nesramno, koliko se vrvati v vrsto slavnostnih govornikov, kaker se je godilo od nekoga z neke strani! Bog sam je čuval nad katoliškim shodom, da ni takim apostelnom miru in sprave posrečilo se splezati do govorniškega odra, ker nevarnost bila je res največa, da bi prišel katoliški shod v ves drug nego katoliški tir. Kaker zaje-davka bi se bil liberalni strup, oslajen s katoliškimi frazami, zaril v naše zdravo telo, da bi trebalo spet cela generacije, preden bi ga izrili. Znani „poštimojci“ oklepali so se z vso silo katoliškega voza, da bi ga zavlekli v nepravi tir. In obetali so si res vspeha od svojega rovanja in spletk, ter prišli so nekateri v Ljubljano celo s posebnim ponosom, ki ga more obroditi le zavest gotove zmage. Spodletelo jim je! Vrlih osnovateljev brezdvomno največa zasluga za našo katoliško stvar je, da so se jih krepko otresli in jim pokazali tje, kamer pravzaprav spadajo, da govorim z besedami nekega sekcijškega govornika — v vredništvo „Slovenskega Naroda“! Ne vem, kako spijo ti „katoličani“ na

^{*)} Kal. Evžena, letnjega svetopredarskega bapalana.

lavorikah, s katerimi jim posteljšajo radikalci! Dober prosit — imajo, česar so iskali!

Slednjič je vender napočil dolgo zaželeni dan. Vže predpoldne se je začela Ljubljana pripravljati na praznik, kakeršnega niše obhajala odkar stoji. Čim bolj pa se je bližal večer, tem bolj se je vedrilo njeno lice; razganjale so se zadnje megle, ki so jih nekateri hoteli videti na obzorji. Nikdar še se ni nad Ljubljano razpenjalo čisteje in mileje nebo kaker tisti večer, ki je in ostane meni na veke najlepši. Katoličani vesolne Slovenije sicer niso našli pri tistih, ki zdaj zavzemajo kurulične stolice v mestni hiši, milosti, pač pa našli so jo pri Ljubljančanih, v katerih oblasti je prevreči kurulične stole z onimi vred, ki so jih zaseli. Tako slepi so bili gospoda, da so še do zadnjega hira računali — na nevspeh katoliškega shoda: še le drug dan — ko je bil fiaško — dopolnjen, poslal se je zastopnik bele Ljubljane v „imenu mesta“ pozdravit došle goste! Vse drugače je, kaker sem slišal, ravnalo z avstrijskimi katoličani sicer liberalno zastopstvo nemškega Linca. No, taktike naši liberalci vže tako nikdar niso poznali, a njih postopanje o priliki katoliškega shoda v Ljubljani, pokazalo je njih nespretnost v najlepši luči.

Bilo je ob 4¹/₂ zvečer. Znašel sem se pri sv. Petru: kar se oglasi v zvoniku veliki zvon, spremljan od harmoničnega petja svojih bratov; ob enem jame mogočen strel razlegati se daleč po mestu in okolici: bil je to sijajen moment — začetek I. slov. katoliškega shoda! Ti glasovi privabili so mi solze v oči, a duha so mi vnesli v višine, kjer se mejita čas in večnost; še nikdar nisem živejše občutil, kako majhni smo Slovenci, ako ne iščemo v Bogu in v večnih krščanskih idealih svoje velikosti. In mislim pač, da blagoslovljeni zvonov bron je ne le v meni, ampak tudi v drugih obiskovalcih kat. shoda obudil enaka sveta čustva. Da, ko sem potem po ulicah ljubljanskih korakal proti stolni cerkvi, zdelo se je, kaker bi se bilo nebo se svojimi blagoslovi znižalo do zemlje: iz obličja katoliških svatov žarila je posebna veselost, iz oči sijala je iskrenost, v kretanji, v govoru javljal se je ponos, ki ga poraja le probujena katoliška zavest.

Ko smo poklicali v stolni cerkvi sv. Duha v pomoč, pomikati se je začela množica gostov na „stare strelišče“. Ako se je človek enemu ali drugemu pridružil, slišal je razne glasove. Nekateri so nas nemalo vznemirjali, češ, aranžuje se od neke strani nekaj posebnega; nekateri da so baje „svoje“ zbrali in ti bodo nam vže posvetili itd. Marsikomu je bilo vže tesno pri srci — meni ne.

Vsekaker si pa lehko zapazil, s kakim ponosom, se zavestjo gotovega zmagoslavja so nekateri v prvih vrstah vzdigali glave. Bog pravični je visoke glave ponižal. Ti ljudje mislili so res, da bo nji h o v katoliški shod; a vže srčna, neprisiljena navdušenost, s katero se je pozdravil prevzvišeni pokrovitelj ljubljanski

škof, jih je radikalno podučila, da na katoliškem shodu bodo vladale druge sile. „Poštimovcem“ so peroti vpadle. Pa vjeli so se sami v past, katero so nam postavljali. Rogovili so proti katoliškemu shodu, kar se je dalo, in s tem res veliko svojih odvrnili od njega — a nazadnje prihitijo sami v Ljubljano brez „svojih“ žet blamažo in javno sramoto! Običali so na limanicah, katere so stavili nam.

Najvažniši dan katoliškega shoda je bil torek, 30. avgusta. Bil je to dan ognja, dan strel in — brezprašnega smodnika. Zdelo se je človeku, kakor bi bili vsi duhovi slovenski odklejnjeni. To je bilo tekanje in lov od odseka do odseka, vgovarjanje pa odgovarjanje, odobravanje pa ohóvanje (naj se mi odpusti ta izraz!), zarudevanje pa prebledovanje! Vender se je okol šole in narodne organizacije koncentroval ves boj: tu so si sovražne sile, ki so elektrizovale duhove, stopile nasproti. Bili so to, akoravno ne najsijajniši, gotovo pa najvažniši momenti katoliškega shoda, momenti odločivni za nadaljni duševni razvoj slovenskega naroda, kateri so se neizbrisljivo vglobili v spomin vseh navzočih. Polovičarstvo slovensko dalo se je tu prvičrat slišati po svojih glavnih zastopnikih, a tako neprevidno, da je pokazalo vso svojo nedoslednost. Priznali in pohvalili so načela, v katerih „se zlagamo vsi“, a v visti sapi izrekli so istim načelom smrtno sodbo rekoč: „Ne razgrevajmo se, ne vnemljimo se preveč za načela, ker praktična politika je le politika v s p e h a. Das bessere ist des guten Feind. In necessariis unitas.“

Te besede so provzročile toliko hrupa, da se poslušalci niso mogli kmalu pomiriti. Učeni gospodje, ki so imeli o govorniku najboljše mnenje, rekli so: Dovolj, se vže poznamo — iz tvojih ust te sodimo!

One besede so bile slovesna izpoved, da pri nas načelne razlike ni, da pri nas ni liberalizma, v kateri se zeletavajo sami prenapeteži.

One besede bile so tudi drzna dolžitev katoliškega shoda, da je katoliški shod in pa oni pogumni možje, ki so ga vodili, krivi razkola na Slovenskem.

Očitali so nam v obraz: prenapetost, netaktnost, pomanjkanje prizanesljivosti, pozabljivosti in krščanske ljubezni.

One besede bile so govorjene v opravičenje one stranke, katero je imenoval katoliški shod: liberalno.

Vse to se je smelo, vse to se zgodilo na katoliškem shodu: javno, v pričo toliko inteligentnih misliteljev — in, kar je je naj več — v pričo toliko zavednih katoliški duhovnov.

Potem so pa očitali vdeležencem, da so prekricali govornika, da so zahtevali, naj molči, a niti besedice se ne črhne „o politiki vspeha“ in njenem „vspehu“ na katoliškem shodu!

Ta nauk nazvali so drugod po svetu katoliški liberalizem,

mi pa nečemo rabite besede liberalizem iz spoštovanja do gospo-
da govornika. Za zdaj nam je zadoščenje mirna, stvarna, a nad
vse sijajna zavrnitev in pa glasna obsodba one „taktike, prizna-
nesljivosti, pozabljivosti“ in zanikanja načelne razlike na Slo-
venskem.

Naključilo se je, da sem bil navzoč tudi v šolski sekciji,
ravno ko se je vnela debata o Ciril-Methodovi družbi. Pridem pa
na to le radi tega, da pojasnim vse meje presegajoče obreko-
valnost naših liberalnih in polliberalnih gospodov nasprotnikov.
Raznesli so v slovensko občinstvo, da je katoliški shod obsodil
to družbo kot slabo, pogubno, v tem ko se je vendar večkrat,
na razne načine ločevalo mej družbo samo na sebi pa mej seda-
njim njenim vodstvom, v katerem nosijo zvonec znani radikalci;
družba se je večkrat pohvalila, priporočala, obljubilo se ji
podpore, a povdarjalo se je, da se imajo iz vodstva izločiti
liberalni elementi, ki prost družbin razvoj na verski podlagi le
zadržujejo, družbo samo pa, katero podpirajo duhovniki, zlo-
rabijo v svoje protiverske namene. Vse, kar so pisali o tem
liberalni listi s koroškim „Mikom“ vred — je zlobno zavijanje
resnice, voda na mlin slovenskega radikalstva! Kako se morejo
pač duhovni veseliti zaupnic, katere se jim pošiljajo na podlagi
takih zavijanaj od varanega slovenskega občinstva?!

Nepošteno, neodpušljivo je pa, da naši nasprotniki, potem
ko jim je v sekcijah in sploh na katoliškem shodu spodletelo,
tožijo. češ, da niso imeli proste besede, da je vladal strankarski
duh, da so bili prepviti itd. Čudno res! Govorili smo mi, govo-
rili so oni; dejanje je, da nam so ploskali, a nje obsojali in
celo zahtevali, naj dalje ne govorijo. Ploskanje in obsojanje bilo
je — smemo trditi — skoro enoglasno. Kaj bi morali tedaj na-
sprotniki naši iz tega izvajati? Nič drugega nego: katoliški
shod je nas in našo politiko enoglasno obsodil — zdaj vemo,
pri čem smo. Ali bi tudi enako tožili o strankarstvu, da bi zbo-
rovalci po receptu „Sl. Naroda“ mene, dr. Pavlico, Kalana itd.
skoz vrata po stopnicah ven bacnili?!

Po burnih sekcijah debatah smo komaj imeli še toliko
moči, da smo prišli zvečer k prvi slovesni seji. Kaj se je tu,
kaker drugi dan pri drugi in tretji seji govorilo, ni mi treba
ponavljati. Omejil bi se rad na nekoliko — da tako rečem —
stvarnih popravkov nasproti poročilom, katera so prinesli naši
liberalni listi. Ne pretiram, da je bilo pri slovesnih shodih na-
vzočih 2000 obiskovalcev — a ne 1000, kaker se je zljubilo
pisati mej drugimi tudi učiteljskemu „Popotniku“. Tudi ni bil
shod duhovniški, ker duhovnov je bilo navzočih komaj ena
četrtnina; a lajkov nad tri četrtine. Zastopan je bil tudi ženski
spol. Duh, ki je vladal, slovesne shode, bil je duh katoliške
odločnosti; čim odločniše je kdo povdarjal katoliško načelo,
odpiral rane, ki nam jih je vsekaj liberalizem, tem burniše odo-

bravanje je žel. Poslušalci so govornikom sledili z največo pazljivostjo, in ni se bilo težko prepričati, da jih je v Ljubljano privedlo zanimanje za stvar, ne toliko radovednost. Smešno je, ali rečemo neumno, kar so trdili z „Narodom“ drugi liberalni listi, da razumništvo slovensko na shodu ni bilo zastopano, ako nočemo razumništva izključljivo iskati pri veleučeni vrednikih „Sl. Naroda“, „Edinosti“, „Pavlihe“ itd. Kar se tiče vdeležitve iz viših, omikanih stanov, prekosila je dvakrat vse pričakovanje in s ponosom smemo na ta izid kazati: vemo, kaj smo delali, kaj smo govorili. Da, posebno, kar se govorov tiče, bili so temeljiti, dovršeni, kakeršnih v slovenskem jeziku še ni bilo slišati. V 24 urah se je v slovenščini več učenega, umstvenega, vzvišenega izreklo, nego v vseh 25 letih liberalnega vladanja na Slovenskem. Tu se niso mlatile publice, ampak govorile so se besede žive resnice, ki so duhove ožarjale, srca vnemale. Oni, ki so nekaj dni prej prišli s katoliškega shoda v Lincu, se niso pomišljali trditi, da govori v Ljubljani so bili temeljitiši, navdušenost in edinstvo večja. Tu še le se je pokazalo, koliko izvrstnih moči skritih klije v našem narodu; naj bi se le te obudile — imeli bi klasičnih pisateljev in govornikov na izbero. Je li dostojno, da se mi, razumni slovenski katoličani, tako strahopeto klanjamo frazam naših liberalcev? Pač razumljivo je, zakaj so nasprotniki nekaj dni po shodu molčali, kajti ta nepričakovano sijajen pojav katoliške ideje jih je tako pretresel, da so se jim razsuli vsi pojmi, in je trebalo nekaj časa, predno so si mogli spet vrediti zmedene možgane.

Krono katoliškemu shodu postavil je — po enoglasni sodbi vseh vdeležencev — govor, ki smo ga slišali v sredo zjutraj v prestolni cerkvi. Beseda maziljenca Gospodovega, katero spremlja poseben blagoslov, zasačila se je globoko v srca poslušalcev ter bo leta in leta obražala obilega sadu po vsem Slovenskem. Govor je označil razmerje mej nami in liberalci — in jaz bi rad videl duhovnika, ki bi se upal še po tem govoru simpatizovati in skupno delovati z ljudmi, kateri z vso močjo liberalne duše črtijo svojega škofa. Govor je v zgodovini slovenskega naroda epohalem. Bodočnost bo kazala.

Na shodu smo srečali tudi nekaj Hrvatov. Prijetno nas je znenadila njih navzočnost. Jaz sem imel še posebne priložnosti z nekaterimi od njih od bliže se seznaniti. Bili so polni ognja, ki jim ga je vžgal ljubljanski shod. Obžalovali so, da pri njih katoliška zavest še spi. Segli so nam v roko slovesno obljublajoč, da hočejo i v tužno Hrvatsko zanesti iskro, ki jim jo je vkresalo naše navdušenje. Moramo se videti še na I. hrvatskem katoliškem shodu, da nas Bog živi in sreča junaška! Mi se ne vdamo! Dal Bog, da bi vrlj hrvatski narod spet obrnil oči za tistimi krščanskimi ideali, za katere je toliko pretrpel! Hrvatski narod je narod krščanskih mučenicov — in tega naroda inteligenca se

klanja zdaj brezverskemu racionalizmu in materijalizmu! Hrvatsko vseučilišče ne bo naroda rešilo niti ga duševno povzdignilo, ker ne sloni na podlagi katero je postavil Jezus Kristus, v kojem edinem je obetano i posameznikom i celim narodom vstajenje. Naj bi si Hrvatje to zapomnili! Hrvatska je skoz in skoz preplavljena z liberalnimi listi. Morda je umestno, da prinesem tu odlomek iz prijateljskega pisma, ki sem je pred meseci prijel iz Zagreba:

„Sto ste se izvolili osvrnuti u zadnjem svesku Vašega lista i na nas Hrvate, poče nas zanimati Vaš cijenjeni list više; da je kod nas kritično stanje, to je jasno — ali žalibože ne imamo odvažnih ljudi, koji bi se usudili svakomu u brk istinu reći. Osvrnili ste se na naš „Obzor“; istina je, da se za naš nijedan političan list ne može reći: taj je učvršćen na načela katolička — da što više — kod većine se može reći: taj je list posve liberalan. Da ste se obazreli na „Narodne novine“ ili na „Hrvatsku“, onda bi morali čitave litanije nabrojiti tim novinarom . . .“

Ako bi kritizovali naše političke listove, najpočje bi morali ostro prekoriti bezvjerski smijer „Hrvatske“ odnosno stranke, koju zastupa — to su Mlado-česi, ako im gledamo na načela, koja javno zastupaju braneći Machiavellia i nasledujući njegovu političku školu. Veleučeni gospodine! mislim, da će Vam biti sve to može biti bolje poznato nego meni. „Narodne novine“ kod nas su kuga, prokletstvo narodnje i vsega, sto je pošteno i što ima svijesti kršćanske i hrvatske. — Kraj ovakoga stanja našega nije čudo, da nam ovako ide sve k zlu — nemoralu i propasti narodnoj, kao što je u drugom nalo jezgrovite kritike kod nas, tako je i gledom na ovakovo naše razrovano stanje. Stranke se prepiru — jedna drugu tare; a vjere ni u komu . . .“

Tako je. Pa nima li Hrvatska tudi katoliških listov? Žalibog, da je teh pičlo pičlo številce. Sicer radi priznavamo plemenite namene teh listov. Vender doslej je ostala njih beseda brezvpešna na probuditev katoliške zavesti. Zakaj? Odgovor, ki ga dam na to vprašanje, prihaja iz najblažega namena: upam, da mi katoliški bratje ne bodo zamerili. Hrvatski listi, koliker so katoliški, resnično prinašajo bravcem prekrasnih, temeljitih razprav o važnih vprašanjih. Pišejo s polno katoliško zavestjo, s prepričanjem, z gorečnostjo. A česar pogrešam, se premalo ali nič ne ozirajo na sedanje, dejanske razmere, v katerih biva narod hrvatski. Oni presplošno, preabstraktno razlagajo kršćanska načela; zatorej ostanéjo načela v zraku; braveu sicer dopadejo: tako mora biti — a dejanske koristi ne donasajo. Kristus nam ni večnih resnic razodel, da ostanéjo v teoriji, v zraku, ampak da jih z neba speljujemo na zemljo, v življenje. Kršćanska načela treba vpotrebiti na dejanske razmere, da se po njih poobličí človeško življenje. Za to je pa neobhodno potrebno, da razmotrujemo stanje, v katerem sedaj bivamo,

in preden kažemo narodu, kako mora živeti po krščanskem vzoru, moramo mu pokazati, koliko je dejanski oddaljen od onega vzora. Narodni zgojitelji morajo segati v sedanje življenje, soditi dela, može, kateri sedaj vplivajo na duševni razvoj narodov. Seveda je tako počenje neljubo, nevhvaležno, kajti brezobzirno treba razkrivati rane, rezati, seči, da se razlega krik in joj na vse strani — toda potrebno je, neobhodno potrebno. Gospoda, berite sv. Pavla — tudi on je razlagal iste nebeške nauke Božjega Zveličarja kaker mi; toda — izvzemši nekako list do Rinljanov — lahko zapazite, kako povsod globoko sega v dejanske razmere tistih crkva in vernikov, katerim piše; kako maha na desno in levo, ne zmenivši se, ali koga rani; kako kara, zavrača, osramočuje svoje nasprotnike, nasprotnike Kristusove vere! Takega Pavla, oboroženega z dvoreznim mečem brezobzirne kritike, pogrešajo naši bratje na Hrvatskem. Kar se zdaj godi, kar se zdaj piše, ne pa, kar se je godilo, pisalo v 13. ali 14. veku, in sicer kar se godi, in kar se piše na Hrvatskem, ne pa drugje, to se ima kritikovati. Kaj pač pomaga udrihati po francoskih, nemških, italijanskih framasonih, kaj pomaga vedno ravsati se z Voltair-om, Rousseauvom, katera se še braniti ne moreta, pobijati za padno svetobolje, ko tisti, katere zadeva, nikdar še brali ne bodo — ali ni gradiva masonskega, materijalističnega, svetobolnega dovolj nagromadenega v domačih, hrvatskih listih? V listih, katere bere, požira hrvatska mladež? Je li hrvatska „Matica“, je-li „Vienac“, je „Obzor“, so drugi domači listi res tako angelsko nedolžni?! Vile, hrvatske vile treba vzeti v roke ter brezobzirno kidati gnoj iz domačega hleva, katoliški bratje! Ne zbojte se krika in vika, ako pri tem delu koga zbodete ali nabodete. Brez vojske ne pridete do miru, ki nam ga je Kristus prinesel na svet!

V sredo zvečer je bil banket. Tu so se srca odprla, jeziki razvezali se. Bilo je več, in sicer „vradnih“ in „nevradnih“ napitnic. Tu moram pač eno povedati. V krogih pripravljavnega odbora se je nekaj časa vgibalo, ali bi tudi ženskam dali k banketu. Začasno je res obveljal predlog, da pridejo tudi one. In tedaj se je že enoglasno in mej občno veselostjo meni naložilo, da bi jaz krasnemu spolu napravil napitnico, zadnjo mej tako zvanimi „vradnimi“. Lahko si mislite, kako sem tiste dni stikal po gladkih besedah, po gospojskih izrazih, in kako sem pilil in likal stavke, kateri bi imeli božati fina ušesca krasnega spola slovenskega na starem strelišči. Upal sem, da vender pride pri-ložnost, ki mi bo mogoče nežnim stvaricam drugega spola pokazati, da nisem tako peklensko strašan, kaker so me pred leti razvpili nekateri ljudje. Povedati sem jim mislil, da škarij več nimam. Da, prepričan sem bil, da bo, potem ko se ni moglo priti do sporazumenja z liberalci, vsaj z ženskami na vse veke

sklenjen mir in sprava. Pa zadnji hip je steklo vse po vodi — tako je hotela sovražna vsoda: sklenilo se je, da ženskam se zapre vstop k banketu. In tako je ostalo z ženskami pri starem premirju — mir ni še sklenjen.

Misel rodi misel. Ravnokar omenil sem škarij, ki imajo v slovenski zgodovini epohalen pomen. Nekaj korakov, preden se pride na staro strelišče, mora vsakemu v oči pasti na neki hiši tabla z napisom: Mahnič — krojač. Mislim, da niti eden obiskovalcev katoliškega shoda ni šel mimo, da bi ne bil bral tega napisa. Veselilo me je, ko se mi je g. lastnik te firme vže prvi dan katol. shoda predstavil, želeč me spoznati, češ, slučaj je nanesel, da ima on z menoj isti priimek. Srčno sva si oba krojača segla v roko — voščivši si dobre sreče vsak k svojemu obrtu. Ne vem, kake kombinacije so gospoda vdeležniki kat. shoda delali, ko so mimo krojača Mahniča hodili na staro strelišče. Najbrže so nekdanji „Narodovi“ in „Brusovi“ vredniki Mahniča pred starim streliščem zamenjali z menoj, in odtod izhaja osodopolna bajka, da prirezujem ženskam jezike. Zadostuj tedaj ta „stvarni popravek“; nežnemu spolu po Slovenskem v tolažbo pa in vsem tistim, ki so me toliko preganjali radi nesrečnih škarij, v pojasnilo povem, da tudi ko bi bil res kdaj škarje nosil v žepu, sem jih zdaj pustil v Ljubljani. Naj le pridno zahajajo h krojaču Mahniču pred staro strelišče in naj si dajo pridno krojiti in prirezavat krila in suknje!

Povem še, da pri banketu nisem bil kaj srečen. Kozarec črnega vina (pil sem istrijana) sem prebrnil in g. Frlicu prt pobarval. Ko sem spet kozarec v rokah držal, so me neke coperniške sile v zrak vzdignile in polival sem s črno kapljico po glavah in suknjah, da je marsikdo od banketa domov nesel isterški spomin.

Še dva dni sem po Ljubljani pohajal. Petek zvečer — po devetih dnevih — sem bil spet v Gorici. Duh in domišljija pa sta bila od prizorov slavnostnih dni v Ljubljani tako prevzeta, da še več dni se nisem z drugim pečal kaker s katoliškim shodom. Še le ko me je prijatelj sè seboj odpeljal v rajski Rifenberg, so se mi pljuča požila in duh spet razvedril.

O tvojem spominu pa, katoliški shod, bode se krepčal naš duh, dokler se spet ne snidemo v Ljubljani — **obhajati drugi katoliški shod.** Bog živi Vas, dobri prijatelji, po vsem Slovenskem!

Dr. Mahnič.

Raznoterosti.

Kaj je lepo ?

V zadnji številki lanskega letnika smo razpisali 120 for. kot nagrado tistemu slov. vseučiliščniku ali bogoslovcu, ki bi najboljšo odgovoril na vsprašanje : Kaj je lepo ? S 1. septembrom t. l. je potekel obrok, do katerega so se nam imeli poslati rokopi. Došel nam je ta pot le eden — od č. g. Jos. Grilanca, bivšega četrtoletnika v goriški centralni bogoslovnici, sedaj kaplana v Štjaku. Razprava, kaker se bodo gospodje bravci sami prepričali, je izvrstna, temeljita, in smo ji torej prisodili razpisano nagrado.

Kmalu potem ko smo lani razpisali to vprašanje, nas je odlična oseba opomnila, da bo pretežno za mlade mislitelje. Tako je menda tudi res bilo ; in, kaker se zdi je bil ravno ta glavni razlog, da se je ta pot oglasilo tako malo pisateljev.

„Slovenec,“

naš edini katoliški dnevnik, se je po katoliškem shodu kar prerodil. Njegovi vvodni članki so duhoviti, krepki, odločni. „Listek“ nam prinaša raznih, resnično dovtipnih spisov. Tudi dopisniki se pridno oglašajo od vseh strani. Upamo, da bodo v kratkem okol „Slovenca“ zbrane vse odličniše slovenske moči. Vže se je osnovala „liga,“ katera broji precejšno število udov. Tako prav ! Nasprotniki naj izkusijo, kaj zmore v veri združena katoliška inteligencija ! Tudi zlog in jezik se odlikujeta pred katerimkoli drugim slovenskim političnim listom. Kar se tiče posebe še Goričanov, opozarjamo, da „Slovenec“ prinaša tudi z Goriškega vse zanimivejše vesti, in sicer deloma prej in popolniše nego goriški tednik. Na noge torej, posebno vdeležitelji katoliškega shoda, popustite liste, kateri vže ne vedo kje najti psovk proti katoliškemu shodu in njegovim osnovateljem, ter naročite se na „Slovenca“ ; kjer ne zmore en sam cele naročnine. združite se po dva, trije. Mej prostim narodom pa naj se širi „Domoljub,“ se „Slovencem“ istega duha, iste odločnosti.

Vrlim boriteljem za katoliški program pa od zelene Soče kličemo : Na zdar ! Vstrajajmo — zmaga je naša !

Proti „tudi-katoliškim“ časnikom.

Pri letošnjem katoliškem shodu nemških katoličanov stavila se je tudi sledeča resolucija :

39. občni zbor nemških katoličanov naj sklene z ozirom na

nevarnost, katera preti katoliškemu časnikarstvu od „farblose Presse“, sledeče:

1. Vsi katoličani naj se opozorijo, da se varujejo takih „škodljivcev“ (Schädlinge.)

2. Pred vsem je nedostojno in neprimerno, da se pripomore takim listom do nekakega kat. lista z dopisi o kat. razmerah.

3. Katol. duhovščina se nujno prosi, da takih listov niti ne drži proti plačilu, niti trpi, ako se ji celó brezplačno na dom pošiljajo.

4. Kat. duhovščina se prosi, da poduči ljudstvo o primernih prilikah o škodljivosti takih nevarnih listov.

Neki župnik hotel je v 3. točki še dostaviti: da naj kat. duhovščina takih listov „brez potrebe“ ne trpi, ali o dločni katoličani so ta „brez potrebe“ odklonili in sprejeli resolucijo nespremenjeno.

To bodi v poduk in pomislek posebno naši duhovščini!!
Fac et tu ita!!

Za mlade pisatelje

so nadalje darovali:

- P. n. g. Stenovec Anton, župnik v Selu pri Kamniku for. 6
 " " " Eržen Valentin, kaplan pri sv. Petru v Ljubljani " 5
 " " " Brencé Ivan, župnik pri sv. Gregorji " 1
 " " " Bohinec Peter, kaplan na Vrhniki " 6

Prošnja.

Pri tej priliki spet priporočamo katoliško mislečim slovenskim razumnikom svoje podjetje v blagovoljno podporo. Naj bodo prepričani, da njih darovi bodo obrodili cerkvi in domovini stoterega sadu.

Proti „tudi-katoliškim“ časnikom.

Isti letošnjem katoliškem shodu nemških katoličanov stavila je tudi sledeča resolucija:

3a. Občni zbor nemških katoličanov naj sklene z ozirom na

Mičej vodou jak chceš, olej, který je v ní musí přijíti — napovrch. Doufajte : nečeho jste již dosáhli: my Vás v tom následovali: pokračujme společně! Bud' me důslední, rozhodní pro svého Boha!

Ať házejí po nás blátem, pomlouvají a nadávají nám, i když nedosáhneme ničeho, alespoň zemřeme jako muži, kteří učinili svoji — povinnost! Není-liž pravda, vzájemnost' slovanská jest možná, a není třeba k vůli ní býti liberálcem!

S Bohem!

Štajerski narodnjak. Nekaj Vaših misli nam je jako všeč in menimo, da se z Vami vjema do malih izjem vsa duhovščina. Za tega del je tudi natisnemo.

«Slovenci ne smejo biti ne nemškutarji in ne brezverci; biti morajo narodni in biti morajo katoliški, in sicer najpred so katoličani in potem so narodnjaki. — Ravno tako so naši nasprotniki najpred liberalci ali protikatoliški (ker sicer bi prišli na katoliški shod), in potem so narodni. — Vsled tega se slovenski brezverci ogibljejo in spodrivajo povsod dosledno, koliker se da, ime katoliško in značaj katoliški. To delajo po svojem principu, po katerem so brez vere. — Čisto enako pravico imamo mi, in ne samo enako, temuč edinó pravico: kajti brezbožstvo je neopravičeno, ker tajiti Boga (če tudi bolj v praksi ko v teoriji) je samomor človeštva. Narod brez Boga, ako bi kje eksistirál, bil bi skupina divjih zveri.

Zato se nasvetuje sledeče: kar se je med slovenskimi narodnjaki dozdej nazivalo narodno, naj se vprihodnjú imenuje katoliško. Tako bo vsak deležnik ob enem moral spoznati svojo vero, in bo se naredil jez razšrjevanju liberalizma ali brezverstva. Čitalnice naj se spremenijo v katoliške čitalnice, ki to storijo, da vemo priporočati njih vdeležbo; bralna društva naj se imenujejo katoliška bralna društva; «narodni domi» naj se imenujejo katoliški domi; denarnim zavodom naj se zagotovi katoliški značaj, kakor se jim je dozdej proti nemškutarjem zagotavljál narodni značaj. V zanesljivo katoliških rokah morajo biti vsi naši denarstveni zavodi. — «Slovensko društvo» Štajarsko naj se spremení v «katoliško politično društvo za slovenski Štajar». Kdor je katoliški Slovenec, bo se mu pridružil; kdor je protikatoliški, bo odstopil.

Ljudstvo mora zvedeti, kdo njegovo sveto vero spoštuje in kdo jo zanemarja, zaničuje. — Nikdo ne sme podpirati liberalnih slovenskih časnikov, ne direktno in ne indirektno kot ud čitalnice, ki je naročena na liberalen časnik.

Sicer treba ljudstvu liberalne liste imenovati, ker samo ne ve razločevati pšenice od ljulke. —

Nam bi sicer ravno do imena toliko ne bilo. Imamo «katoliška» društva, ki niso katoliška. Sicer pa bodite prepričani, da ste nam iz srca govorili. Bog živi!

V. č. g. K. — Spet ste prišli za tri dni prekasno! Drugače si ne morem misliti, nego da je bil poseben zadržek. Prihodnjú gotovo. Se vže zdaj priporočam za 1. štev. prihodnjega letnika.

Tudi nekaterim drugim gg. sotrudnikom nismo mogli za ta pot vstreči. Prosimó potrpljenja!

G. N. v L. — Vže na katoliškem shodu so Vas močno zanimale naše ožiče — goriške razmere. Dovolite torej, da spet spregovorim z Vami o tem dvoje besed. — Kar kdo seje, to žanje. To se je spolnilo tudi pri nas. Pisal sem nedavno, da je ni na Slovenskem bolj radikalne okrajine nego je naša goriška — posebno koliker je vipavske. Mogoče, da sem se kómu s tem zameril. Najmanj pa se mi je mogio odpustiti, da sem na katoliškem shodu v sekciji za narodno organizacijo napadel «katolištvo» goriške «Sloge». Rekel sem mej drugim, da je «Sloga» lani sicer sprejela paragraf, s katerim se postavlja na katoliško stadišče, a kljubu temu «Sloga» ni še prišla h katoliški pameti. Dokazala je to dovolj letos, ko se je ves slovenski svet pripravljál na katoliški shod. Čakali smo in čakali, da sklíče svoje ude na posvetovanje, ter začne duhove po Goriškem vnemati za katoliški shod v Ljubljani. Pa «Sloga» je ždela, tako da smo bili prisiljeni drugim potom nekaj vkreniti za kat. shod. To sodbo, ki sem jo izrekel o «Slogi» — rekel sem — so mi nekateri vzeli za zlo. Pa ni še pretekel en mesec po kat. shodu — bilo je 29. septembra — ko se je žalibog sijajno pokazalo, kako osnovana je bila moja sodba. Ta dan je imela «Sloga» svoj občni zbor. V

njem se o kat. shodu ni niti besedica spregovorila. Tudi tu se ni moglo pozabiti na »krivico«, katero sem »Slogi« prizadel v Ljubljani. Nekdo je — sicer od daleč, a jasno dovolj — tožil kako se je nekje dvomilo o pravem katoliškem značaju »Sloge«. A sledila mu je za petami kazen. Kajti koj potem so se drznili pričujoči »Složani« zagovarjati husitsko, vulgo mladočesko politiko in pozivali so »Sloginega« predsednika, državnega poslanca dr. Gregorčiča, naj pristopi — mladočeskemu klubu! Taka zahteva se ni še dozdej nikjer na Slovenskem izrazila, niti tam, kjer imajo znani radikali na Kranjskem največ vpliva in veljave. Ni tedaj Goriška na Slovenskem naj radikalniša? Da pa še bolje razumemo pomenljivost te prikazni, moramo nadalje pomisliti, da so stavili to interpelacijo v prvi vrsti kmetje, in se je zatrjevalo, da tako misli sploh ljudstvo po deželi; nadalje stavila se je poslancu sicer, a poslancu duhovniku, profesorju bogoslovja, prošni nadaljema izpraševate lju. Posrečilo se je sicer — akoravno silno težko — za mladočestvo vnete duhove vtefiti, toda ali se je s tem tudi vgasil ogenj, ki polje v srceih?! Tako je, in tako je moralo priti! Kajti naš tednik vže tri leta vzgaja narod po Goriškem po mladočeskem receptu; in kdaj je vže tisti čas, ko sem, tedaj začasen vrednik »Soče«, v vvodnem članku pisal o čestem Janu Husu, katerega nauke goriški politiki skušajo dejanski vpotrabiti. Zdaj se vidi, zdaj se akusi: kar se je sejalo, se žanje! Mi g. državnemu poslancu le iz srea čestitam; da se je tako moško vstavljal zahtevam slovenskih mladočeskkih kmetov; s tem je pokazal, da ne stoji na strani mladočeske generacije, katero nam je vzgajala »Nova Soča«. . . . Zašel sem predaleč: hotel sem se pravzaprav le opravičiti, zakaj sem na kat. shodu dvomil o katolištvu »Sloge«. . . . Ta bi bila pač lepa, da bi se na katoliškem shodu slava pela društvu, katerega udje javno izpovedajo mladočesko husitsko politiko!! Sreča nas je vendar obvarovala tolke blamaže! — Zdravi!

Katoliška čitalnica v Čepovanu

je poslala k Svetčevemu protikatoliškemu banketu naslednji telegram: »Slava Svetcu, slava vodstvu sv. Cirila in Metoda! Narod, ki ne časti svojih zaslužnih mož, ni vreden, da jih ima. Živel torej starosta kranjskih Slovencev, živelo vodstvo sv. Cirila in Metoda, živeli Svetčevi častilci! — Odbor kat. pol. Čitalnice v Čepovanu.«

Mi temu drugega ne dodamo, nego da zgrevani trkamo na prsa: mea culpa! Errare humanum. Na katoliškem shodu smo čepovansko kat. čitalnico pohvalili in priporočili; a zdaj moramo britko skusiti, kako resnično je, kar smo zgorej odpisali štajerskemu narodnjaku: Imamo katoliška društva, ki niso »katoliška.« Imamo tudi katoliške čitalnice, ki niso »katoliške.« Čepovanska čitalnica vrlo posnema goriško »Slogo«, ki je tudi v črki katoliška, a ne v svojih udih. Mi pa bomo odslej toliko previdniši: od čitalnic sploh nismo nikdar pričakovali zveličanja, a zdaj ga niti od katoliških ne bomo!

